

ORSZÁGISMERTETŐ SZOMÁLIA

Kis-Álmos Péter - Besenyő János – Resperger István

Országismertető
S Z O M Á L I A

„SEREG SZEMLE” KIADVÁNY

- 2010 -

**AZ MH ÖSSZHADERŐNEMI PARANCSONKSÁG
TUDOMÁNYOS TANÁCS KIADVÁNYA**

Felelős kiadó:

Kovács József vezérőrnagy
az MH Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnoka

Szerkesztő:

Dr. Földesi Ferenc

Postacím:

8000 Székesfehérvár, Zámolyi út 2-6
8001. Pf 151
Telefon: 22-542811
Fax: 22-542836
E-mail: seregszemle@regiment.hu

Szakmai lektor:

Hettyey András tudományos munkatárs

Nyelvi lektor:

Galántai Erzsébet

ISBN 978-963-89037-3-0

Nyomdai előkészítés, nyomás: OOK-Press Kft, Veszprém Pápai út 37/A
Felelős vezető: Szathmáry Attila

A kiadvány megjelenését támogatta:

Honvédelmi Minisztérium Tervezési és Koordinációs Főosztály, Budapest

Minden jog fenntartva

FÖLDRAJZ

FÖLDRAJZI ADOTTSÁGOK

Szomália Afrika északkeleti részében, alakja alapján az „Afrika Szarva” néven ismert régióban fekszik, területe 637,540 km². Észak-dél irányban a 12°00'É és az 1°37'D szélességi fokok között az ország közel 1,550 km; kelet-nyugati irányban a 41°00'K és 51°21'K hosszúsági fokok között 1,095 km. Délen Kenya (682 km), nyugaton Etiópia (1,600 km), északnyugaton Dzsibuti (58 km), Északon az Ádeni-öböl, keleten az Indiai-óceán határolja. Tengerpartja 3,300 km – ebből 1,300 km az Ádeni-öböl, 2,000 km az Indiai-óceán mentén. A keskeny (általában 15 km-nél keskenyebb) kontinentális talp területe 35,000-40,000 km², csak az ÉK part mentén, Ras Asir és Ras Hafun között éri el helyenként a 80 km szélességet. A partvonal lankás és homokos helyenként magas sziklakkal, melyek gyakran elérnek az óceánig.¹

Szomália nagyrészt sivatag vagy félsivatag; aszály az év 12 hónapjában fenyeget. Az ország területének kb. 60 százaléka szavannás erdő, melyet részben legeltetésre használnak, részben ez a tüzelőellátás alapja. Az ország területének csak 13 százaléka művelhető, de annak nagy részét sem művelik rendszeresen.²

ÉGHAJLAT

Éghajlata a helyszíntől függően változó trópusi, szubtrópusi, száraz vagy félszáraz. A tengertől távol az átlag hőmérséklet 28 C; de a hegyek között a minimum 0 C, a tengerparton a maximum pedig 47 C. Az átlagos évi csapadék 280 mm, de helyenként (pl. az Ogo-felföldön) elérheti az 500 mm-t.³ A két-háromévente ismétlődő aszályt gyakran súlyos károkat okozó árvizek követik, különösen délen, ahol az etiópiai hegyvidék esője a Shabelle-be és a Jubába ömlik. 1961 és 2004 között 18 árvíz és 12 aszály volt Szomáliában, melyeknek összesen 21,000 halálos áldozata volt, és további 4 millió ember életét befolyásolták a természeti csapások.

Az esők kiszámíthatatlanok és megbízhatatlanok, mégis valamelyest követik az évszakokat; az ország nagy részében évente két esős és két száraz évszak van:⁴

- a jilaal – január és március között a legkeményebb száraz évszak, az Arab-félszigeten eredő száraz, északkeleti szelek okozzák;
- gu – áprilistól júniusig tartó esős évszak;
- haggaa – száraz évszak júliustól szeptemberig, amely során az Indiai-óceán felől érkező tengeri szél valamennyire lehűti az ország déli részét;
- deyr – egy rövid és kiszámíthatatlan esős évszak októberben és novemberben.

A Mogadishu és Kismayo körüli partvidéken van még egy esős évszak, a xagaaye, júliusban és augusztusban.⁵

1 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 7. o.

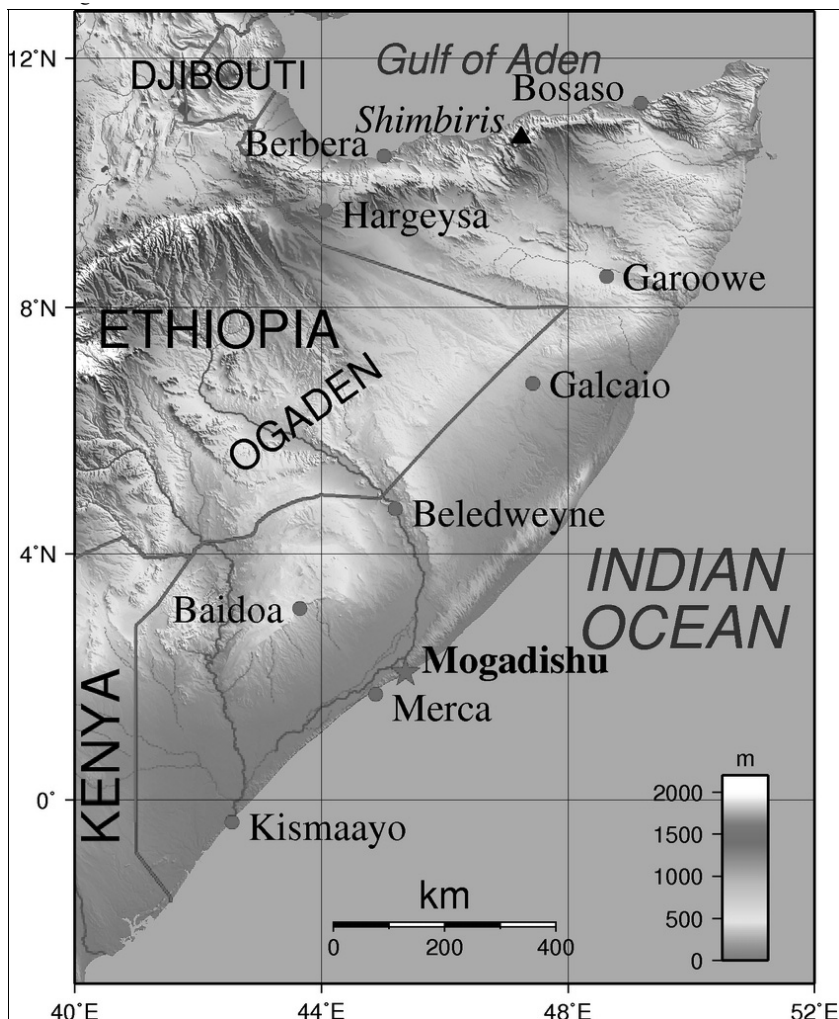
2 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 1-3. o.

3 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 10-11. o.

4 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 7. o.

5 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 3-5. o.

Az állattenyésztés és a mezőgazdasági termelés alkalmazkodott az éghajlathoz: a jilaal idején a víznyerő helyek környékén összegyűlt csordákat gu idején az ország belsejében lévő legelőkre hajtják; ekkor rövid ideig még eső-táplálta mezőgazdasági termelésre is van lehetőség.⁶

Forrás: wikipédia, 2009.

DOMBORZAT

Az országot domborzata alapján a következő, elkülöníthető földrajzi körzetekre lehet osztani:

⁶ Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 143. o.

- Guban – a djibouti határtól az Ádeni-öböl partja mentén végigfutó partmenti alföld; szélessége változó (nyugaton 12 km, keleten 2 km széles). A Gubant széles, sekély vízmosások szelik át, melyek az esős évszakban megtelnek.
- Észak-szomáli-hegyvidék – a Gubantól délre húzódik a Karkaar hegylánc, melynek észak felé néző meredek sziklafala az etióp határtól Afrika Szarváig nyúlik. Ezek Szomália legmagasabb hegyei, 2,000 m magasak; a legmagasabb Sanaag körzetben a Shimer Berris (2,407 m).⁷
- Szomáli-fennsík – a Karkaar csúcsai dél felé egyre alacsonyabbak, és egy magas fennsíkhoz csatlakoznak. Ez az Ogo vidék, állandó folyók nélküli, nehéz terep. Keleten az Ogo fokozatosan lejt az Indiai-óceán felé, és Közép-Szomáliában a Mudug-síkságot alkotja. E régió egyik fontos eleme a Nugaal-völgy, melyet számos időszakos folyó szel át. Az Ogo-fennsíkot nyugaton számos völgy és vízmosás tagolja. A fennsík itt dél felé lejt, és a Haud régióba, egy lankás dombvidékbe megy át. A nomádok itt találják a legjobb legelőket, annak ellenére, hogy több mint fél évig nincs csapadék. A Haud természetes mélyedései az esős évszakokban ideiglenes tavakká válnak.⁸
- Dél-Szomália – ebben a régióban a két állandó folyó a Shabelle és a Juba a domináló tényező. A folyók, a kedvező csapadék és a jó talaj következtében ez termékeny mezőgazdasági terület. Itt él a letelepedett lakosság nagy része.

TEREP JÁRTHATÓSÁGA

A terep járhatósága az időjárástól függ. Az év nagy részében, a száraz időszakokban az ország majdnem egész területe jó, járható. Csak az északi hegyvidék meredek lejtői és az északi partot szegélyező sziklafal jelenthet komoly akadályt. Az esős évszakban a gyalogos mozgást a folyók órákra vagy napokra korlátozhatják ugyan, de hosszabb időn át akadályt csak a Jubba és a Shabelle képeznek.

Gyalogosan mozgó katonáknak nagyon kell ügyelniük, különösen sötétben, hogy elkerüljék a tüskés bozótokat. A nyolc centiméterre is megnövő tüskék súlyos sérüléseket okoznak, és akár a bakancs talpát is átszúrják. A sűrű, tüskés bozót és kaktusz akadályozhatja a helyi mozgást. Lakott körzetekben tüskebozótból összerótt sövények jelzik a birtokhatárokat, a háziállatoknak karámként szolgálnak, és akadályozhatják a mozgást.

Száraz évszakokban kerek és láncaltalpas járművek az ország egész területén közlekedhetnek, de a Guban-síkságon a sziklás talaj és homokdűnék, a hegyek között pedig a meredek lejtők, vízmosások és a homokos mederfenekek akadályozzák mozgásukat. Az esős évszak lelassítja vagy akadályozza úgy a kerek, mint a láncaltalpas járműveket.

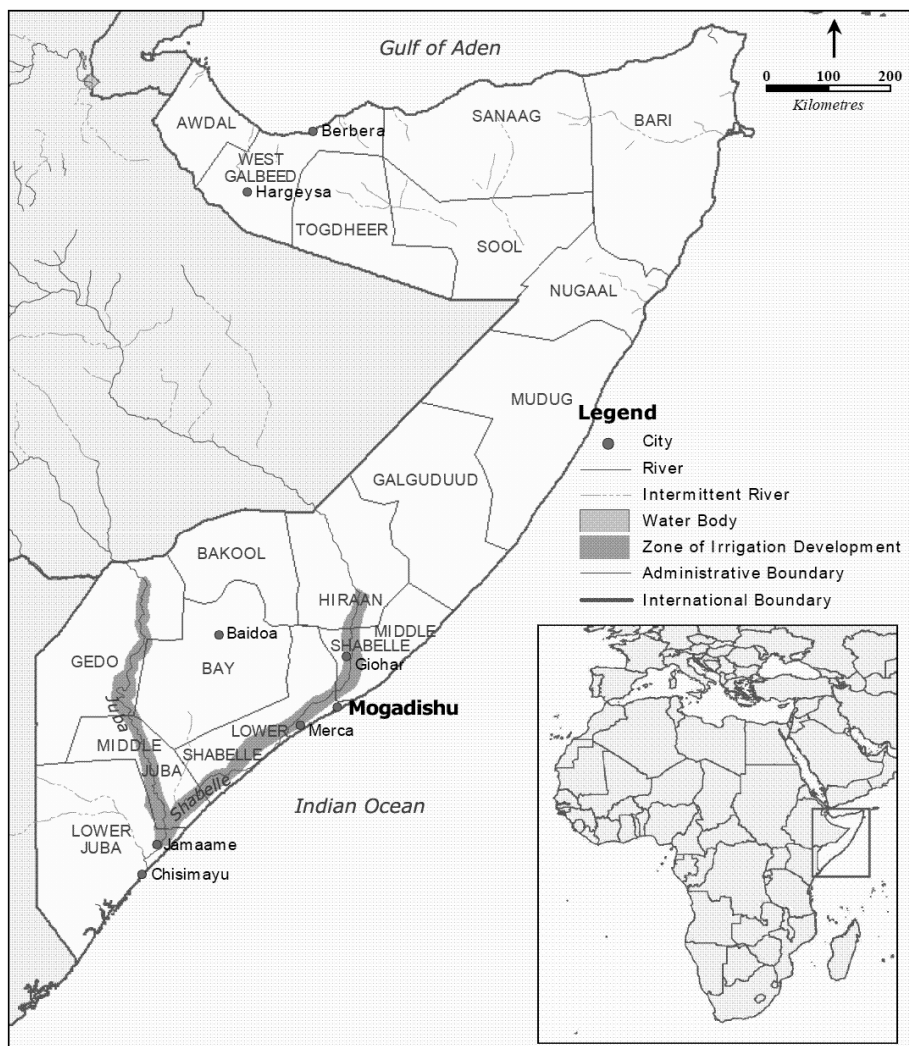
7 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 7. o.

8 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 8-9. o.

VÍZRAJZ

Szomáliának két állandó folyója van, a Webi Shabelle és a Webi Jubba. Mindkét folyó Etiópiában ered, dél felé folynak, Szomáliában Jilibnél találkoznak, és Kismaayo közelében érik el az Indiai-óceánt.⁹

Forrás: FAO-AQUASTAT, 2005

A Juba több mint 150 m széles, és december-április és július-augusztusban helyenként átgázolható. A legszárazabb években teljes hosszában találhatunk gázlókat, és Baardheeretől délre

⁹ Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 147. o.

pedig teljesen kiszárad. A Shabelle nedves évszakokban nem gázolható, gyakran kiönt, száraz évszakokban a déli szakasza ennek is gyakran kiszárad.¹⁰

Minden más vízfolyás időszakos. A medrek távol vannak egymástól. Egy-egy felhőszakadás során nagyon gyorsan megtelnek, és erős sodrású folyókká válnak, de az eső elállta után a víz néhány óra alatt elfolyik, elszivárog vagy elpárolog. A patakokban és folyókban leginkább április - májusban, októberben és novemberben van víz. Az alföldek folyómedrei sekélyek, homokos vagy agyagos part, homokos vagy kavicsos fenék jellemzi őket. A hegyek között a folyómedrek mélyek magas, meredek, sziklás partokkal és sziklás fenékekkel. A Shabelle és Garowe között az esővíz többnyire elszivárog a talajba, kevés vízfolyás éri el a tengert.¹¹

Az Észak-szomáli-hegyvidéken és a Guban-síkságon a folyók észak felé folynak, az Ádeni-öbölbe. A folyómedrek és kutak általában szárazak, és csak a júliusi és augusztusi esőzések idején, néhány órán, esetleg egy héten át van bennük víz. Amikor van, a víz a folyók felső folyásán mély és sebes, a mederpartok meredek és sziklásak, a fenekük sziklás és köves. Az alsó folyáson a folyók széles, sekély sártengerek, a mederpartok homokosak, alacsonyak és nehezen kivehetők, a fenekük kavics vagy homok.

NÖVÉNYZET

A növényvilág legfontosabb, meghatározó tényezője – a csapadék mennyisége miatt – az éghajlat. További befolyásoló tényező a tengerszint feletti magasság (a magashegységekben az alacsonyabb hőmérséklet játszik kulcsszerepet a természetes növényzet életfeltételeinek alakulásában) és a talaj. Az emberi beavatkozás elsősorban a gazdasági tevékenységek (nomád pásztorkodás és faszén égetés) miatt meghatározó.

A Guban területén keménylombú, örökzöld vegetáció a jellemző. Itt száraz az éghajlat, a fű foltszerűen nő, fő növénye az akácia fa, tüskés cserjék, aloe, baobab és a tömjénfenyő. Az északi hegyvidéken örökzöld fák és cserjék élnek, az alacsonyabb részekeken ritkás erdőket alkotnak. Az erdők egy része a túllegeltetés és a szárazság miatt kipusztult. A Szomáli-felföld fás, bokros, füves térség, ez is sok helyen erősen lepusztult a túllegeltetés miatt.¹²

ÁLLATVILÁG

Az állatvilág meglepően gazdag – az erdőkben Kelet-Afrika legritkább állatfajai is megtalálhatók. Oroszlán, zsiráf, elefánt, zebra, hiéna, gazella, krokodil, pávián, gyíkfélék, vaddisznó, vadmacska; sok kígyófaj: krait, kobra, pufogó vipera. Leggyakoribb madarak a strucc, vadkacsa, gyöngytűk, tűzok, homoki fajd, fogoly, kócsag.¹³

A leggyakoribb háziállatok a kecske, tevé, juh és szarvasmarha.

A folyamatos harcok – de még inkább az anarchia - az állatvilágot sem hagyta érintetlenül. Mivel nincs sem központi, sem helyi vadgazdálkodás, a vadászatnak és a ritka állatfajok kereskedelmének nincs törvényi, hatósági akadály.¹⁴

10 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 7. o.

11 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 8-9. o.

12 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 5-7. o.

13 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, pp. 9

14 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 49-50. o.

NÉPESSÉG

ALAPADATOK

Szomália demográfiai adatait csak becsülni lehet: 1975-ben tartották az utolsó népszámlálást, melynek eredménye 3.2 milliós népesség volt. A becslést megnehezíti a nomád életforma, az éhínség és a klánok közötti háborúk pusztításai, valamint a menekültek nagy száma.¹ A kormány összeomlása (1991.) az afrikai kontinens egyik leggyorsabb ütemű és legnagyobb mértékű népmozgását eredményezte. A krízis tetőpontján 800,000 szomáli menekült a szomszédos államokban.² Azóta egyre többen térnek haza önként, elsősorban Szomáliföldre és Puntföldre, de még így is jelentős számú menekült maradt a szomszédos országokban – a UNHCR becslése szerint - 2009-ben még 678,000 szomáli menekült élt Kenyában, Jemenben, Etiópiában, Djiboutiban és még távolabbi országokban. További 1,500,000 menekült az ország határain belül maradt. Ők minimális védelmet és alacsony színvonalú humanitárius segítyt kapnak ugyan, de ez mind az érintettek, mind a befogadó közösségek, mind a helyi hatóságok számára súlyos terhet jelentenek.³

Népesség: 8,591,629

A szomálik 60 százaléka nomád vagy félnomád pásztor – szarvasmarhát, tevét, juhot és kecskét tenyésztenek. A lakosság kevesebb, mint 1/4-e folytat letelepedett mezőgazdasági művelést – ezek nagyrészt délen, a két állandó folyó közti termékeny területen élnek.⁴ A városi lakosság aránya a népszámlálás idején 25% volt. Az állandó harcok egyik következményeként sokan a városokba menekültek, és lehetséges, hogy a szomálik többsége ma városban él, bár nyomorú és veszélyes körülmények között.⁵

Népsűrűség: 15 fő/négyzetkilométer

A népesség életkor szerinti megoszlása:

0-14 éves: 44,5% (ebből férfi 1 918 209, nő 1,905,974),

15-64 éves: 52,9% (férfi: 2 278 406, nő: 2,263,602),

65 év fölöttiek: 2,6% (férfi: 96256, nő: 129,000).

2003-ban az 5 év alattiak száma 2,020,000 volt.

Katonai szolgálatra fogható létszám (15-49 éves férfiak): 1,787,727 (2005-ös becslés);

katonai szolgálatra alkalmas létszám (15-49 éves férfiak): 1,022,360 (2005-ös becslés).

A népesség növekedésének üteme: 3,38%

Születési arány: 45,62 születés/1,000 lakos

Halálozási arány: 16,97/1,000 lakos

Születéskor várható élettartam:

- az összlakosság átlaga: 48,09 év,
- férfiak: 46,36 év,

1 CIA World Factbook. 2005. <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/so.html>

2 http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

3 http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf (letöltés ideje: 2010.01.19)

4 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 9-10. o.

5 Judith Gardner, Judy El-Bushra: Somalia--the untold story: the war through the eyes of Somali women, 8. o.

- nők: 49,87 év.
Termékenységi mutató: 6.84 gyermek/nő.
Elemi iskolai végzettség: a lakosság 58%-a.
15 éves kor fölötti írni-olvasni tudók aránya:
- teljes lakosság: 37,8%,
- férfiak: 49,7%,
- nők: 25,8% (2001-es becslés).

ETNIKAI CSOPORTOK

Szomália etnikai, nyelvi, vallási szempontból Afrika leghomogénebb országa: közel 90 százalékban szomáli, 10 százalékban bantu, bushman, arab, perzsa, pakisztáni.⁶ Az etnikumok közötti keveredés ritka: a szomálik a más etnikumhoz tartozókat alacsonyabb rendűnek tartják, és kivételesen, ritkán kötnek velük házasságot. A polgárháború rendkívül súlyos csapás volt az etnikai kisebbségek számára: földjeiket és javaikat sokan elvesztették; mindennapi jelenség volt az áttelepítés, elűldözés (a bajunik jó része például jelenleg etiópiai menekülttáborokban él) és a nők elleni erőszak és fegyveres erőszak.⁷

BESZÉLT NYELVEK

A szomáli nyelv az afro-ázsiai nyelvcsalád kúsita ágába tartozik.⁸ Közeli rokonai az afar és az oromo nyelvek. Világszerte kb. 13 millióan beszélik, elsősorban Szomáliában, Etiópiában, Djibutiban, Jemenben és Kenyában.⁹ Négy nyelvjárása: az északi, a benaadir, az asraf (ezek közös neve maxaa tiri) és a maay maay vagy maay terreh. A maay hangtana és mondatszerkesztése annyira eltér a másik három nyelvjárástól, hogy beszélőik kölcsönösen nem – vagy csak nehezen – értik meg egymást. A szomálit eredetileg arab írásjelekkel írták, majd a 19. századtól kidolgoztak több, egyedi írásjeleket alkalmazó saját írásrendszert is, de ezek nem bizonyultak népszerűnek. Szomália hivatalos írása 1972-től a latin betűs ábécé.¹⁰

Gyakori nyelvek még az arab, angol, olasz, valamint a kenyai határ közelében és a tengerparti régióban a suahéli.

TÁRSADALMI STRUKTÚRÁK

A szomáli társadalom: alapját a törzsek képezik,¹¹ a törzseken belül klánok, a klánokon belül a *mag-fizető* csoportok rendszere alkotja. A húsz-harminc vagy akár még több generációt is

6 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 7-8 o.

7 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 121-124. o.

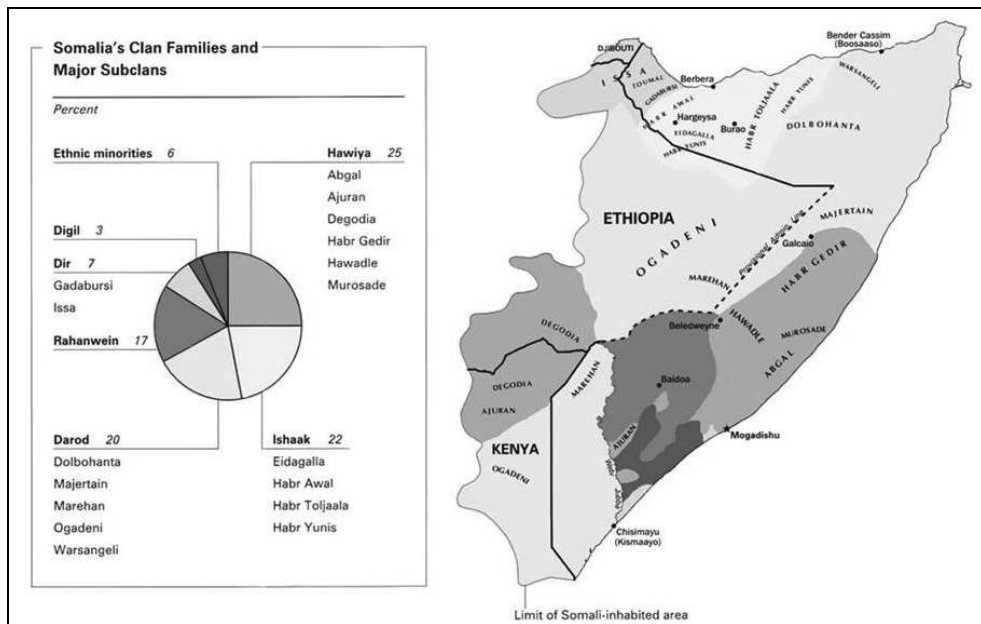
8 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 1. o.

9 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 87-93. o., illetve Federal Research Division: Somalia a Country Study, 23. o.

10 Andrzejewski, W.; S. Strelcyn, J. Tubiana: „Somalia - the Writing of Somali,” UNESCO, Párizs, 1966. és Abdullahi, Mohamed Diriye (2001): Culture and Customs of Somalia, 224 o. ISBN 0-313-31333-4 Greenwood Press, Westport, CT 71-74. o.

11 A szomáli törzseket az angol nyelvű szakirodalom következetesen klán-családoknak (clan families) nevezi.

átfogó, bonyolult genealógiai kapcsolatok memorizálásával már kora gyermekkorától kezdve minden szomáli megtanulja és magáénak érzi a nagyon pontos klán-identitást, és ez egész életében meghatározó marad. A klánok nevüket általában egy arab őstől származtatják.¹² A törzsek és klánok rendszere, az alá- és fölérendeltségi, rokoni, szövetségi és ellenségi viszonyok rendkívül bonyolultak, és a kívülálló számára nehezen követhetők.

Forrás: <http://hiidunia.blogspot.com/2008/09/somalia-rise-of-clan.html>

Egyszerűbb, áttekinthetőbb, érthetőbb (és lényegesen stabilabb) a klánokon belüli diya-fizető csoportok intézménye. Ezek közös leszármazású, közeli rokonok csoportjai (néhány száz vagy néhány ezer fő), afféle kölcsönös biztosítási egyesületek. Tagjaikat íratlan, de minden írásnál erősebb szerződés köti össze egymás védelmére és támogatására.¹³ A csoport tagjai által elkövetett vétségeket pénzben vagy javakban közösen váltják meg, illetve a csoport sérelmére elkövetett vétségekért járó jóvátételt közösen szedik be. (A *maq* szomáli nyelven vérpénzt jelent; arab megfelelője a *diya*.)¹⁴

A *samaal* törzsek (darod, dir, hawiye és isaaq) tiszta szomáli őseik alapján „nemes törzseknek” tartják magukat (a közös ős az Arábiából származó Irir Samaale – nevéből származik a szomáli nép neve is -).¹⁵ A samaal törzsek teszik ki a szomáli lakosság 70 százalékát. A

12 Akbar S. Ahmed, David M. Hart: Islam in tribal societies: from the Atlas to the Indus, 133-134. o.

13 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 117. o.

14 Lewis, Ioan M. (1961): A pastoral democracy: a study of pastoralism and politics among the Northern Somali of the Horn of Africa, ISBN 0-85255-280-7, Oxford University Press, London, p. 6. és „Traditional Governance in Somalia - South Central Somalia,” World Bank, 2005.03.28. www.info.worldbank.org/etools/docs/library/153065/southcentralsomalia.pdf (letöltés ideje: 2009. 11. 17)

15 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 33-34. o.

maxaa tiri valamelyik nyelvjárását beszélik. Többnyire állattartással foglalkoznak, és lenézik a földműveléssel, kézművességgel vagy kereskedelemmel foglalkozókat. Az ötödik törzs a *saab*, melynek tagjai részint helyhez kötött állattartók, részint földművelők. Közös ősük az ugyancsak Arábiából származó *Saab*¹⁶. A *saab* klánok a *maay* nyelvjárást beszélik. A klánokon belül foglalkozás-alapú kasztok alakultak ki. Léteznek törzshöz nem tartozó, kisebbségi csoportok is, ez a *sab*.¹⁷ Ezek nem klánok (bár a szomálik gyakran klánnak nevezik őket). Lenézett kisebbségek, akiket a többi klán valamilyen okból tisztátalannak vagy alacsonyabb rendűnek tart – ilyen például a *yibir*, melynek ősei (800 évvel ezelőtt) zsidók voltak. Az etnikai kisebbségek – a pre-szomáli őslakosság és afrikai rabszolgák leszármazottai – nem tartoznak klánokhoz. Nagy részük az Indiai-óceán partján és a Juba és Shabelle völgyében él.¹⁸

A hagyományos szomáli társadalomban a klán volt a társadalmi és politikai szervezeti egység és nem a kormány. A klán fontos szerepet töltött be a társadalmi és politikai kapcsolatokban, és egyszerre volt a társadalmi összetartozás alapja, ugyanakkor a politikai konfliktusok kiváltó oka is. Gyakoriak voltak a klánok közötti háborúk, de ezek rövid ideig tartottak, kis intenzitásúak voltak, és többnyire csak a férfiakat érintették.¹⁹ Általában a nőket, a gyerekeket és az idős korúakat a háború nem érintette – bár a nők néha sebesült-ápoló szerepet játszottak. A föld közösségi tulajdon volt, igazgatása szorosan kapcsolódott a hatalom, vallás és klán fogalmaihoz. A vének tanácsa és a klán vezetőinek feladata volt fenntartani a békét és harmóniát a klánok között, és meghatározni a klán és a szomszédos klánok tagjainak jogait, kötelezettségeit és korlátait; a klánok közötti harcok hagyományos szabályait (pl. bánásmód a foglyokkal és sebesültekkel). A klán rendszer identitási, konfliktus-rendező és közösségi biztonsági keretként is szolgált. Például mikor egy klán meggyengült, sebezhetővé vált és elvesztette előjogait, a hagyományos gyakorlat szerint egy erősebb klánhoz csatlakozott, hogy fennmaradhasson, megőrizhesse biztonságát – és hogy fennmaradjon az általános béke -. Ez nem a klán területeinek elfoglalását, kismémmizését jelentette, sokkal inkább egy olyan mechanizmust, amely segítségével a kisebb és gyengébb klánok védelmet találhattak.

A függetlenséget követő modernizálódás megváltoztatta a földről és hatalomról alkotott hagyományos felfogást, bár a klán rendszer és a korszerű társadalmi és politikai szerveződés formái egy ideig együtt léteztek.²⁰ A klán rendszer közös védelmi és konfliktus-rendező feladatait fokozatosan átvették a modern állam intézményei: a fegyveres erők, az országos (nemzeti) igazságszolgáltatás, az alkotmányos törvényhozási rendszer.²¹ A klán vezetői elvesztették tényleges hatalmukat, és Si'ad Barre államcsínye után még kulturális és társadalmi státuszukat is.²²

Si'ad Barre diktatúrájának egyik pillére a klánrendszer teljes felszámolása volt – de a valóságban Barre a hatalom megtartása érdekében kihasználta és manipulálta a klánok kínálta köteleket -.²³ Kormányában három klán kapott meghatározó szerepet: a *marehan* (Barre saját klánja),

16 Akbar S. Ahmed, David M. Hart: *Islam in tribal societies: from the Atlas to the Indus*, 129. o.

17 Hassan Ali Jama: *Who cares about Somalia: Hassan's ordeal; reflections on a nation's future*, 97. o.

18 Federal Research Division: *Somalia a Country Study*, 121-123. o.

19 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: *Somalia*, 57. o.

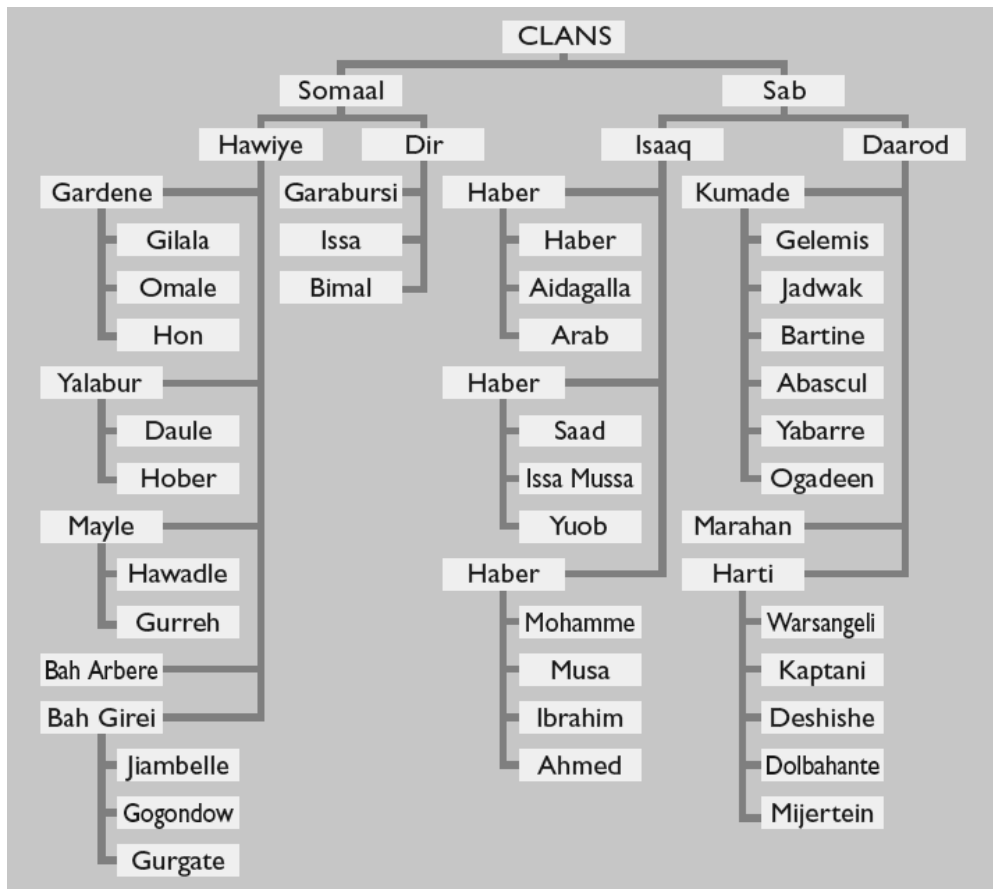
20 Anthony Vinci: *Armed groups and the balance of power: the international relations of terrorists*, 73. o.

21 http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf (letöltés ideje: 2010.01.19)

22 Federal Research Division: *Somalia a Country Study*, 124. o.

23 Mohamed Diriye Abdullahi: *Culture and customs of Somalia*, 32. o.

az ogaden (Barre anyjának klánja) és a dhulbahante (a nemzetbiztonsági szolgálat parancsnokának, Barre vejének klánja). E három klán szövetségével éveken át sakkban tudta tartani a hatalma ellen lázadókat.²⁴ A szomáliai klánrendszer felépítése a következő táblázatban látható:

Forrás:

http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf

Ezer és kétezer éves hagyományokat nehéz 10-20 év alatt felszámolni, így Si'ad Barre bukása után a klánrendszer visszatért, és ismét a szomáli társadalom és politikai élet meghatározó tényezője lett.²⁵ Szomáli politikusoknak mozgósítaniuk kell tehát a klánrendszer valamely elemét, hogy támogatást nyerjenek. A mozgósítás alapja lehet a közeli rokoni kapcsolat vagy kevésbé közeli csoportok összefogása egy közös ellenféllel szemben. A klánok is szövetségeket köthet-

24 Brown, Fraser: „Tragedy in Somalia: Clans, Colonizers, Superpowers and the Cult of Personality,” *Origins*, Ohio State University, 1993. május, www.ehistory.osu.edu/.../origins%20-%20may%201993%20-%20somalia.pdf, illetve Federal Research Division: Somalia a Country Study, 14. o.

25 http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

nek rokon klánokkal, hogy ellensúlyozzák egy másik, rivális klán hatalmát (amelynek úgyszintén lehetnek szövetségei). E folyamat meg is fordulhat, frakciók alakulhatnak ki a klánokon belül, akár a csoportérdekek mentén, akár egy meggyőző politikai vezető hatására.²⁶

VALLÁS

A szomáli társadalmat megosztó törzsi struktúra törésvonalait is áthidaló identitás az iszlám hit. A gyarmati uralom előtti időkben a szomáli közösségek két tekintélyt ismertek el: a törzsi és a vallási vezetőket: az iszlám a törzsi kultúra szerves részévé vált. A szomáliak a szunnita iszlám valamelyik ágát követik.²⁷

A 19. század óta a szufi szekták – elsősorban a qadirija, szalihija és idriszija – a legbefolyásosabbak Szomáliában.²⁸ Általában megférnek a világi politikai hatalommal, csak a szalihija szekta játszik szerepet a mindennapi politikai életben; 1900 és 1920 között a gyarmati hatalmak elleni dervis lázadást a szalihija szekta vezetője, Szajid Mohamed Abdullah Hasszán irányította 20 éven át.²⁹

Az 1950-es és 1960-as években, ahogy a modern állam világi intézményei az oktatási és jogi funkcióikat fokozatosan átvették, a vallási vezetők szerepe napról napra csökkent. Tekintélyüket és befolyásukat aláasta még az 1960-as években külföldről visszatérő diákokkal és munkásokkal megjelenő modern politikai iszlám is. Si'ad Barre államcsínye után a vallási vezetők szerepe ugyan ismét megnőtt, de a politikába nem szólhattak bele. A rezsim álláspontját néhány letartóztatással és a vallási ítélszékek egyes tagjainak elbocsájtásával nyomatékosabbá tették, és gyorsan és szigorúan büntették a papok bárminemű politikai tevékenységét. Például az 1975-ös családjogi törvény elismerte a nők jogi és gazdasági egyenlőségét. Számos vallási vezető ebben az iszlám alapelveinek aláásását látta, prédikációikkal a szomálikat az új törvény ellen lázították, de ennek a kormány 10 közismert pap kivégzésével véget vetett. Az elnyomással azonban a mozgalmakat nem számolták föl, csak föld alá kényszerítették őket, és itt kezdték szervezni visszatérésüket a politikai életbe.³⁰

A Si'ad Barre kormány bukását (1991) követően számtalan muszlim mozgalom jelent meg, amelyek ideológiája lefedi a politikai spektrum széles skáláját: al-Islah, al-Tabliq, al-Takfir, al-Ittihad és mások.³¹ Valamennyit nem lehet egyszerűen azonosítani a „fundamentalista” vagy „terrorista” mozgalmakkal, de vitathatatlan, hogy egyeseket igenis lehet, és – bár a szalafista iszlám ideológia új jelenség Szomáliában és idegen a szomáli hagyományoktól – a szalafista milíciák nagyon erősnek bizonyultak. Nem csak a hadurak és a „hittagadónak” kikiáltott TFG ellen harcolnak, de a mérsékeltebb szufi irányzatok ellen is, és ennek eredménye, hogy megjelentek a szufi önvédelmi milíciák is.³²

26 Vinci, Anthony: „An analysis and Comparison of Armed Groups in Somalia,” *African Security Review*, 2006/1, Institute for Security Studies, Pretoria 76-90. o.

27 Federal Research Division: *Somalia a Country Study*, 135-141. o.

28 Akbar S. Ahmed, David M. Hart: *Islam in tribal societies: from the Atlas to the Indus*, 136-141. o.

29 Ioan M. Lewis: *Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society*, 5. o.

30 Holzer, Georg-Sebastian: „Political Islam in Somalia: A Fertile Ground for Radical Islamic Groups?” *Geopolitics of the Middle East*, 2008.1. Róma, 23-42. o.

31 Federal Research Division: *Somalia a Country Study*, 22. o.

32 http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf (letöltés ideje: 2010.01.19)

KORMÁNYZAT ÉS ÁLLAMIGAZGATÁS

Hivatalos név: Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya – Szomália Szövetségi Köztársaság.

Szomália 1960. július 1-jén jött létre. Ekkor egyesült a Nagy-Britanniától 1960. június 26-án függetlenné vált Brit-Szomáliföld és a július 1-jéig olasz adminisztrációjú, ENSZ gyámság alatt álló Olasz-Szomáliföld.¹

Az alkotmány életbe lépése: 2004. február.

A kormányzat típusa: működő, tekintélyét és hatalmát az egész ország területén érvényesíteni képes kormány nem létezik. Az Átmeneti Szövetségi Kormány hatalma még a főváros teljes területére sem terjed ki.

Jogrendszer: négy jogi hagyományon alapszik: a szomáli szokásjog (*xeer*) íratlan szabályain,² a precedens-alapú angolszász jogrendszeren, a kontinentális olasz jogrendszeren és az iszlám vallásjogon (*sarija*).³ A függetlenség kikiáltása után e négy hagyományt kellett összeegyeztetni.⁴

Az 1960-as években a kontinentális jogrendszeren alapuló egységes büntetőtörvénykönyvet, egységes büntetőjogi eljárási rendszert és egységes igazságszolgáltatási szervezetet vezettek be. Polgári jogi ügyekben a sarija maradt érvényben, és egyes jogi kérdésekben (pl. földtulajdon, legeltetés, vérdíj) az érdekelték választhatták a szomáli szokásjogot is. Si'ad Barre hatalomra kerülésével a sarija és a szokásjog szerepe minimálisra csökkent - a vérdíj fizetését például megtiltották.⁵

A Si'ad Barre bukását követő polgárháborúban és általános anarchiában a jogrendszer is összeomlott. A helyi hatalmat gyakorló személytől vagy szervezettől függően párhuzamosan léteznek a szokásjogot, a sariját és a működő állam idejéből visszamaradt világi törvényeket alkalmazó jogi fórumok; egyes területeken viszont minden igazságszolgáltatási intézmény hiányzik.⁶

Szomáliföldön más a helyzet: egységes, az egész országra kiterjedő, korszerű jogrendszer működik, melynek két legfontosabb alapja a szomáli szokásjog és iszlám sarija. Az iszlám jognak ellentmondó törvények érvénytelenek.

Választójog: 18 éves kor fölött általános a választójog.

Végrehajtó hatalom: Átmeneti Szövetségi Kormány – Dowladda Federaalka Kumeelgaarka – Transitional Federal Government (TFG).⁷ A TFG a legújabb (immár tizenötödik) kísérlet arra, hogy működő országos politikai és adminisztratív kereteket teremtsenek Szomáliában. A TFG-t az ENSZ tagállamok Szomália törvényes kormányának ismerték el.

Hivatalosan a TFG a kormány végrehajtó hatalma; törvényhozó testület az Átmeneti Szövetségi Parlament (Golaha Shacabka Federaalka Kumeelgaarka ee Jamhuuriyada Soomaaliya), de a gyakorlatban a kettőt általában közösen TFG-ként említik.

1 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 29. o

2 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 121. o.

3 Akbar S. Ahmed, David M. Hart: Islam in tribal societies: from the Atlas to the Indus, 127. o.

4 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 9-10. o.

5 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 195. o.

6 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 30-32. o.

7 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 83-84. o.

A TFG-t a Nairobi Átmeneti Szövetségi Megállapodásnak megfelelően hozták létre 2004. februárban. Az elnököt a 450 országgyűlési képviselő választja meg. Az elnök választja a minisztereket, és ő nevezi ki a miniszterelnököt.⁸

A jelenlegi elnök Sharif Sheikh Ahmed, aki korábban az Iszlám Bíróságok Szövetségének egyik vezetője volt.

Politikai nyomást gyakorló csoportok:

- klán milíciák,
- iszlám milíciák (szufi és szalafista),
- kalóz szervezetek.

KÖZIGAZGATÁS

Főváros: Mogadishu

Közigazgatási egységek: a független Szomáliát 18 régióra (gobolka) osztották:⁹

Awdal	Gedo	Sanaag
Bakool	Hiiraan	Shabeellaha Dhexe
Banaadir	Jubbada Dhexe	Shabeellaha Hoose
Bari	Jubbada Hoose	Sool
Bay	Mudug	Toghdeer
Galguduud	Nugaal	Woqooyi Galbeed

A polgárháború eredményeként létrejött független államok és autonóm területek következtében a régiók száma és elnevezése megváltozott.¹⁰ Az alábbi táblázat mutatja az új régió neveket és a fővárosokat. Egyes régiók hovatartozása egyik napról a másikra változhat.

Népesebb városok és lakosságuk:¹¹

Mogadishu	1,000,000
Hargeysa	450,000
Kismet	50,000
Berbera	35,000
Borama	30,000

Átmeneti Szövetségi Kormány

Bakool	Xuddur	a régiót az al-Shabaab ellenőrzi
Banaadir	Mogadishu	a kormány és az iszlámista milíciák között állandó harc folyik a régió ellenőrzéséért

⁸ http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf (letöltés ideje: 2010.01.19)

⁹ Federal Research Division: Somalia a Country Study, 9. o.

¹⁰ Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 40. o.

¹¹ A számok 2001-es becslésen alapulnak, és inkább csak arányokat tükröznek, mert a lakosság száma az ellenségeskedések és az időjárás következtében gyakran változik.

Galguduud	Dhuusamarreeb	a régió nagy részét Ahlu Suna w'al Jamea ellenőrzi, más részei a Mareeg, Xeeb és Ximan régiók részei lettek
Mareeg	Mareeg	korábban Galguduud része; az Iszlám Bíróságok Szövetsége ellenőrzi
Bay	Baidoa	a régiót az al-Shabaab ellenőrzi
Gedo	Garbahaarreey	a régiót a Hizb ul-Islam ellenőrzi
Hiiraan	Beledweyne	a régió nagy részét az Iszlám Bíróságok Szövetsége, más részeit Ahlu Suna w'al Jamea ellenőrzi
Shabeellaha Dhexe	Jowhar	a régiót az Iszlám Bíróságok Szövetsége ellenőrzi
Shabeellaha Hoose	Merca	a régiót az al-Shabaab ellenőrzi
Jubbada Dhexe	Bu'aale	a régiót a Hizb ul-Islam ellenőrzi
Jubbada Hoose	Kismayo	a régiót az al-Shabaab ellenőrzi

Szomáliföld

Awdal	Borame	
Maroodi Jeex	Hargeysa	a régió korábbi neve Woqooyi Galbeed
Togdheer	Burco	
Saaxil	Berbera	korábban a Woqooyi Galbeed régió része
Sanaag	Ceerigaabo	
Sool	Las Anod	Puntföld igényt tart Soolra, de azt egy Szomáliföld-párti hadúr, Ahmed Abdi Xabsade uralja ¹²
Gabiley	Gabiley	korábban a Woqooyi Galbeed régió része
Salal	Zeila	korábban az Awdal régió része
Sarar	Ainabo	korábban a Sool régió része
Odweyne	Odweyne	korábban a Togdheer régió része
Hawd	Balegubadle	korábban a Woqooyi Galbeed régió része

Puntföld

Bari	Bosaso	
Karkaar	Qardho	korábban a Bari régió része
Mudug	Gaalkacyo	Gaalkacyo és Mudug déli részét Galmudug ellenőrzi

12 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 12-13. o.

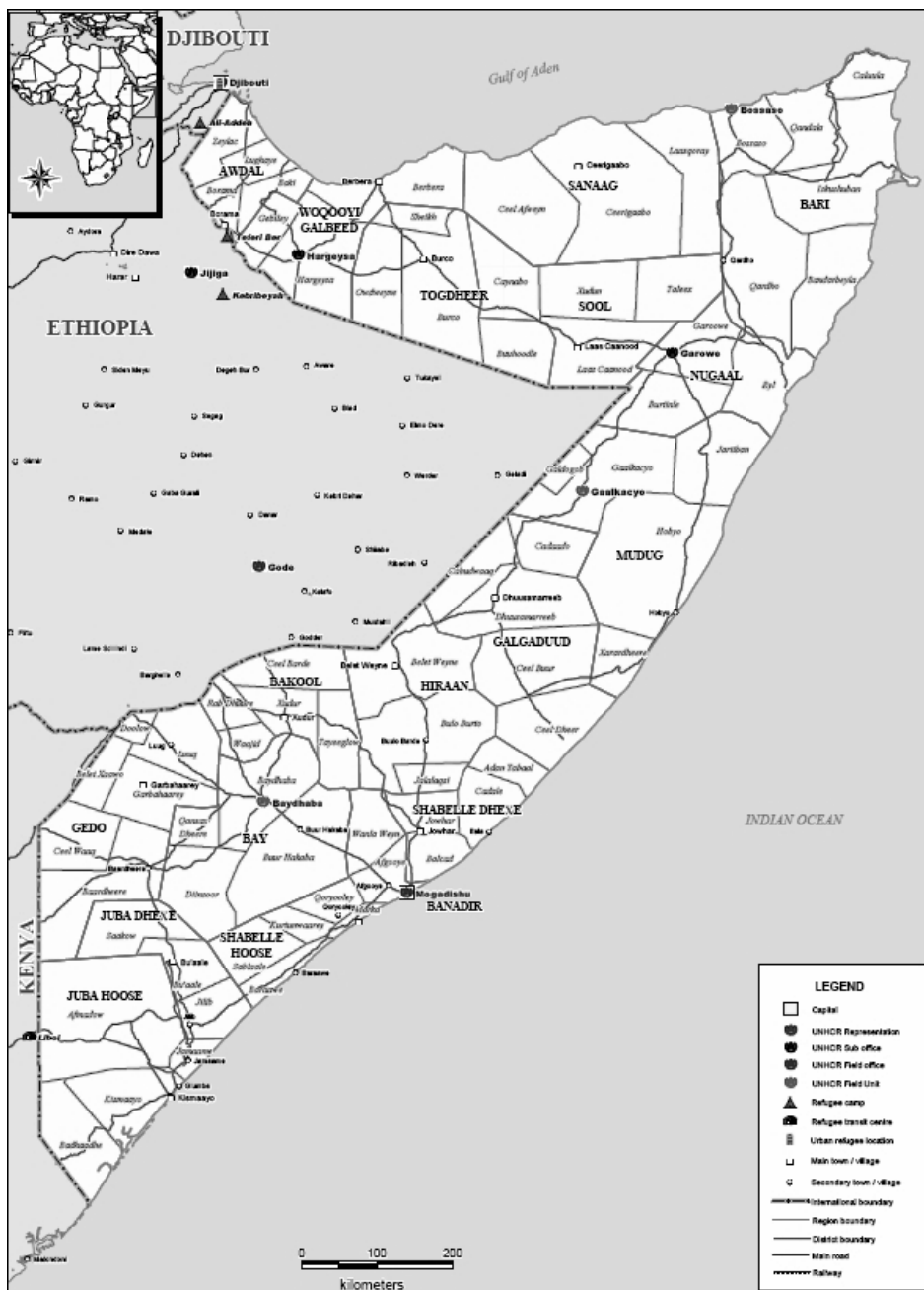
Nugaal	Garoowe	
Sanaag	Ceerigaabo	Sanaag és Ceerigaabo nyugati részét Szomáliföld ellenőrzi ¹³
Madar	Badhan	korábban a Sanaag régió része
Boharo	Dhahar	korábban a Sanaag régió része
Sool	Laascaanood	Szomáliföl-párti hadúr – Ahmed Abdi Xabsade – ellenőrzi
Ayn	Buhodle	

Galmudug

Mudug	Gaalkacyo	Gaalkacyo és Mudug régiók északi részét Puntföld ellenőrzi
Hobyó	Hobyó	korábban Mudug része volt
Xeeb	Harardhere	korábban Mudug része volt
Ximan	Cadaado	korábban Mudug és Galguduud része volt

13 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 12-13. o..

A következő térképen látható az ország közigazgatási felosztása:

Forrás: UNHCR 2007

GAZDASÁG

A GAZDASÁG ÁLTALÁNOS HELYZETE

Szomália természeti kincsei nagyjából három tág kategóriába sorolhatók: a tengeri: pl. halászat és só; a felszíni: az erdők és erdészeti termékek (pl. illatanyag kivonatok: tömjén és mirrha) és a felszíni vizek; felszín alatti ásványkincsek, kőolaj, felszín alatti vizek. Mivel hosszú ideje nincs kormány, nincs természeti kincsekkel történő gazdálkodás és az ellenőrző rendszerek sem működnek. Ez számos esetben helytelen erőforrás-kihasználáshoz vezetett. Északnyugaton és Kismayo környékén például a túllelgetetés és a korlátlan faszén-termelés következtében károsult a környezet. A természeti kincsek és erőforrások egy részét érintette még a hosszú ideje tartó polgárháború is; más természeti kincsek viszont maguk váltak konfliktus forrásává.¹

A növénytermesztést előnyben részesítő nemzeti földtulajdon programjának végrehajtása során a nomád pásztorkodásban oly fontos ideiglenes használati jogokat figyelmen kívül hagyták. Ez a talaj eróziójához, az erőforrások fölötti konfliktusokhoz és az állattartásból remélhető jövedelmek csökkenéséhez vezetett, és negatív hatással volt a törzsi szövetségekre, melyeknek pedig egyik funkciója a természeti erőforrások ésszerű használatának szabályozása volt. E szabályozó mechanizmusok elsoványodása több régióban túllelgetetéshez, a túllelgetetés pedig sivatagosodáshoz vezetett.²

Működő és hatékony kormány hiánya miatt mind a helyiek, mind az idegenek illegális és környezetkárosító tevékenységeket folytatnak. Számos nemzetközi vizsgálat ellenére a mai napig tartja magát az a hír, hogy Szomália partjai mentén veszélyes szennyező anyagokat öntöttek a tengerbe.³ A korlátlan faszén termelés és a szabályozatlan halászat is súlyosan károsították az ország természeti adottságait, és beszűkítették fejlődési lehetőségeit.

Az ország gazdasága a felkelés, polgárháború és az anarchia ellenére működik, és a Barre-rezsim bukása óta képes volt (az afrikai körülményekhez képest) meglepően magas életszínvonalat biztosítani nem csak a haduraknak és a kalózoknak, de az átlag szomálik nagy részének is.⁴ A gazdasági tevékenységeket helyileg korlátozzák, így könnyebben védhető a föld, állatállomány stb. A klánok és vallási milíciák ellenségeskedései miatt viszont nem adottak egy központi irányítású, nagyobb arányú gazdasági fellendülés feltételei: ezek ugyan helyileg sokszor adottak, de országosan nem, és a nemzetközi segélyek elosztását is akadályozzák a polgárháborús állapotok.⁵

Szomáliföldön és Puntföldön a stabil politikai helyzet, a kiszámítható jogi környezet és létbiztonság szerény, de folyamatos gazdasági fejlődést eredményezett. A gazdaság alapja az élőállat kivitel (elsősorban az Arab-félszigetre).

---

1 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 7. o.

2 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 38. o.

3 Besenyő János: Szomália – lejárt a kalózok ideje? (megjelent a Honvédelmi Minisztérium honlapján) http://www.hm.gov.hu/hirek/kulfoldi_hirek/szomalia_lejart_a_kalozok_ideje (letöltés ideje: 2009. 10.03.)

4 Powell, Benjamin; Ryan Ford; Alex Nowrasteh: „Somalia After State Collapse: Chaos or Improvement?” Working Paper Number 64, The Independent Institute, Oakland, CA 2006.11.30.

5 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 64. o.

GAZDASÁGI MUTATÓSZÁMOK

Nincs központi költségvetés. Nincs központi adatgyűjtés és feldolgozás, ezért az alábbi mutatószámok csak becslések.⁶

GDP: 4597 milliárd USD (2004-es becslés).

Egy főre jutó GDP: vásárlóértékben 600 USD (2004-es becslés)

GDP éves növekedése: 2,8 % (2004-es becslés)

GDP megoszlása: 65% mezőgazdaságból, 10% iparból, 25% szolgáltatásokból.

Munkaerő: 3,7 millió fő (nagyon kevés a szakképzettséggel rendelkezők aránya).

Munkaerő megoszlás a gazdasági ágazatok között (2000-es becslés):

Mezőgazdaság (főleg nomád pásztorok) 71%, Ipar 10%, Szolgáltatások 25%.

A munkanélküliek, a szegénységi küszöb alatt élők arányáról és a vagyoni differenciáltságról (gazdagok, középosztály és szegények aránya) nincsenek adatok. Általános a gyerekmunka: az 5-14 évesek közel 40 százaléka végez valamilyen munkát.⁷ Európai szemmel ez igen magas arány, de Afrikában ez a kontinentális átlag: a gazdasági tevékenység nagy része kistermelő, önfenntartó családi gazdaságokban történik; a család minden tagja képességeihez mérten veszi ki részét a közös munkából.⁸

Külső államadósság: 3 milliárd USD

Gazdasági segély: 60 millió USD

Import: 344 milliárd USD (2002-es becslés)

Export: 79 milliárd USD (2002-es becslés)

Importpartnerek: Dzsibuti (30,1%), Kenya (13,7%), India (8,6%), Brazília (8,5%), Omán (4,4%), Egyesült Arab Emírátság (4,2%). (2004-es adatok)

Exportpartnerek: Egyesült Arab Emírátság (39,3%), Thaiföld (24,3%), Jemen (12,2%), Omán (4,7%)

Pénznem: szomáliai shilling, mely a mai napig forgalomban van.⁹ Egyes régiók és egyes nagyobb üzleti vállalkozások saját pénzt nyomtatnak vagy idegen valutát használnak. A Szomáliföldi Köztársaság saját pénzt bocsát ki, a szomáliföldi shillinget. A külföldön (többnyire Kanadában, az USA-ban és az Egyesült Királyságban) dolgozó szomálik hazautalt pénzeinek nagy élénkítő hatása van a gazdaságra, mert a szomáli shilling mellett értékálló valutával is folyhat a kereskedelem.

6 http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf (letöltés ideje: 2010.01.19)

7 „2008 Findings on the Worst Forms of Child Labor - Somalia” UNHCR, <http://www.unhcr.org/refworld/country,,USDOL,,SOM,456d621e2,4aba3ec141,0.html>

8 Andvig, Jens Chr.; Sudharshan Canagarajah, Anne Kielland: „Issues in Child Labor in Africa,” World Bank, Africa Region Human Development Working Paper Series, 2001. http://www.childtrafficking.com/Docs/andvig_canadaraja_kielland_.pdf és „Child Labour in Africa,” Cornell University ILR School, 2005 <http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=child>

9 Powell, Benjamin; Ryan Ford; Alex Nowrasteh: „Somalia After State Collapse: Chaos or Improvement?” Working Paper Number 64, The Independent Institute, Oakland, CA 2006.11.30.

MEZŐGAZDASÁG

A mezőgazdaság – elsősorban nomád vagy félnomád módszerekkel folytatott állattartás – jelenti az ország gazdaságának alapját.¹⁰ A jelenlegi anarchikus viszonyok között jelentősége még nagyobbra emelkedett: az éhínség állandóan visszatérő veszély, és a nemzetközi élelmiszer segélyszállítmányok megérkezésére és elosztására nem mindig lehet számítani. Az élelmezés szempontjából kulcsfontosságú termőterületek ellenőrzéséért harcok folynak a rivális klánok és vallási milíciák között, ami gyakran lehetetlenné teszi a földművelést, illetve a legeltetést. Azokon a területeken, ahol működőképes a mezőgazdaság, a külföldi vagy hazai termelők védelmi pénzt fizetnek a haduraknak.¹¹

A földterület megoszlása (1993-as becslés):

Megművelhető terület: 13%

Állandó ültetvények: 0%

Állandó legelő: 69%

Erdő: 26%

Egyéb: 3%

Öntözött terület: 1800 négyzetkilométer (1993-as becslés)

Afrika országai közül Szomáliában a legnagyobb a népesség számához viszonyított állatállomány, és a nép nagyobb része (60 százalék fölött) él pásztorkodásból, mint bárhol Afrikában. Az állatállomány nagyrészt juh, kecske, szarvasmarha és teve.¹²

A monokulturális állattartás kockázatos az aszályok és sáskajárás idején: ilyenkor tömegessé válik az állatok elhullása, ami nincstelenné teszi a nomádok tömegeit, akik ezután a városokban vagy a menekülttáborokban telepednek le. Az állattartás, mint csaknem kizárólagos gazdasági tevékenység, 2000-ben országos krízissé nőtt: Szaúd-Arábia, az egyik legnagyobb felvevő piac, váratlanul teljes tilalmat vezetett be a szomáliai eredetű állatok behozatalára, mert a hatóságok attól tartottak, hogy az állatok Rift-völgyi láz hordozói.¹³ A tilalom nagyon jelentős bevétel-kiesést jelentett mind a makrogazdaság, mind az egyéni háztartások szintjén.

Megművelt földterület két régióban található: a dombvidéken és a felföldön, Hargeysától északra és nyugatra, valamint a Webi Shabelle és a Webi Juba folyók között, illetve azok mentén.¹⁴ A folyók mentén folytatott növénytermesztés szabályozott öntözéssel vagy -magas vízállás idején- elárasztással történik. Hargeysa közelében és a két folyó közötti részen, foltokban, a természetes csapadékmennyiség által táplált ültetvények vannak. A két folyó mentén gyapotot, cukornádat termesztnek. A legfontosabb termények: banán, köles, cirok. Jelentős még a kukorica-, rizs- (az elárasztott területeken), bab- és szezám-mag termelés. Nem jelentős mértékben, de termesztnek földimogyorót és búzát is. A hegyvidék két fafajtájának nedvéből nyerik ki a tömjént és a mirrhát, ezekből a termékekből Szomália területéről látják el a világpiacot.

10 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 7. o.

11 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 38. o. illetve Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 24. o.

12 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 3. o.

13 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 41. o. - Szűnyogok által terjesztett betegség, mely állatra, emberre egyaránt halálos lehet.

14 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 147-155. o.

Az utóbbi néhány évben gyorsan emelkedett a faszén termelés. A faszén – helyi mindennapi háztartási felhasználás mellett – Szaúd-Arábiába, Jemenbe, az Egyesült Arab Emírátsokba exportálják. A faszén termelés azonban jelentősen hozzájárul a terület elsivatagosodásához, amely következtében több ezren veszítik el a megélhetésüket.¹⁵

HALÁSZAT

Az ország hosszú tengerpartja ellenére a somáliaiak nem halásznak és nem esznek halat, bár vannak kis part menti közösségek, amelyek önálló halászatot folytatnak. Szomália a legkevesebb halat fogyasztó országok között van: az éves fehérjefogyasztásnak csak 2 százalékát adják a halak. A kormány az 1970-es években – részben az 1973-75 közötti aszály következtében – igyekezett fejleszteni a halászatot. A Partvidéki Fejlesztési Programban 14,000 nomádot telepítettek le a parton, oktatást és felszerelést kaptak, és halász szervezeteket szerveztek. 1984-ben 1 millió ember élt a partvidéken, 10 százalékuk foglalkozott halászattal. A program mai állapota nagyrészt ismeretlen.¹⁶

A rendelkezésre álló hiányos adatok alapján a somáli halászat néhány partközeli fajra koncentrált (homár, cápa), és a fogás nagy részét exportálják. A szabályozás hiánya és a halászat és feldolgozás során alkalmazott pazarló eljárások következtében egyes fajokat túlhalásztak.

Szomália partjai mentén ugyanakkor más nemzetek több száz hajója halászik, többnyire mindenféle engedély vagy egyezmény nélkül. Egyes hajók somáli halászatot is megtámadtak, és elpusztították hajóikat és felszerelésüket. Az idegen hajók és az illegális halászat jelentős bevételtől fosztja meg az ideiglenes szövetségi kormányt és a somáliföldi és pontföldi kormányokat. Emellett több külföldi ország is Szomália partjainál szórja a tengerbe különlegesen veszélyes hulladékát, amely miatt az itt élő tengeri állatok nagy része kipusztult, ennek következtében pedig halászok ezrei veszítették el a munkájukat.¹⁷

IPAR

Szomália gazdaságának legjelentősebb ágazata a mezőgazdaság, az ipar is nagyrészt ennek terményeire épült (cukorfinomítás, növényi olaj termelés, szappangyártás). További iparágak: hullámbádóg, festék, cigaretta és gyufa, alumínium eszközök, papír, polietilén, textil, cement. A polgárháború során az üzemek nagy részét vandál módon széthordták és ócskavasként értékesítették.¹⁸ A külföldön élő somáliaiak támogatásával az ipar lassan újraéled: textilipari, hús-, hal-, zöldség és gyümölcskonzerv gyártó és kézműves üzemek és nyomdák, malmok, térszatyagarak létesülnek. Annak ellenére, hogy jelentős készlettel rendelkező bányák (arany, uránium, vasérc, stb.) találhatók az országban, azokat nem aknázzák ki, a bányászat alig 0,3%-ot jelent a GDP-n belül.¹⁹

15 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 45-48. o.

16 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 184. o.

17 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 51-52. o.

18 http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf (letöltés ideje: 2010.01.19)

19 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 183-184. o. illetve Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 22. o.

KERESKEDELEM ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Szomália fő exportcikkei az élőállatok, bőrök, faszén és banán (utóbbi az exportbevételek igen nagy részét adja, legfontosabb piaca Olaszország). Ma a faszén lehet Szomália egyik legértékesebb exportcikke: egy zsák faszénért, amely Szomáliában 3-4 dollárt ér, az Arab-öböl államaiban 10 dollárt is adnak. A fő importcikk a cukor, cirok, kukorica, hal, qat (*Catha edulis*, Celastraceae – egy enyhén bódító hatású növény, melyet Etiópia és Kenya hegyei között termesztnek) és ipari termékek; Mogadishu piacán az élelmiszerektől kezdve a legmodernebb technikai eszközökig igen széles a választék.²⁰

Az anarchia ellenére a szolgáltató szektor nem csak megmaradt, de fejlődik is. Működnek a szállodák, a rendfenntartást és a biztonságot a milíciák próbálják meg szavatolni. A telekommunikációs szolgáltatók a legalacsonyabb nemzetközi tarifákat kínálják a kontinensen, és a legtöbb városban mobiltelefon-szolgáltatással vannak jelen. A bankszektor a minden központi ellenőrzés, felügyelet és szabályozás nélküli, de ennek ellenére (vagy talán pontosan ezért) megbízható *hawala*²¹ rendszer helyettesíti, mely a pénzváltó funkció mellett nemzetközi átutalásokat is teljesít.

---

20 http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf (letöltés ideje: 2010.01.19)

21 Kiss Álmos Péter: „A terrorizmusról – másképpen,” Új Honvédségi Szemle, Budapest, 2007. szeptember, 101-117. o.

INFRASTRUKTÚRA

Az infrastruktúra minden létesítményén mély nyomokat hagyott a karbantartás hiánya, a háború pusztítása, a vandalizmus és a több éves elhanyagoltság.¹ A polgárháború az ország minden régiójában súlyos veszteségekkel járt, de Szomáliföld és Puntföld a viszonylagos béke és stabilitás eredményeként valamennyire talpra állt: létrehozták az infrastruktúra működtetéséhez szükséges intézményi kereteket.²

A konfliktus során megszűnt a kormány szabályozó és irányító tevékenysége, és ezt a magánszektor részben pótolta, üzemelteteti az infrastruktúra sok létesítményét (utak, repülőterek, városi vízszolgáltatás és csatornázás, áramtermelés és szállítás), és az infrastruktúrához kapcsolódó szolgáltatásokat nyújt (közúti és légi szállítás, hajózás, halászat, áram- és vízellátás, szennyvíz és szemet kezelés).³ A béke konszolidálása, fejlődés és növekedés szempontjából Szomáliföld és Puntföld jobb helyzetben vannak, mint Szomália többi része.

A felmérések szerint a somálik a következőket tekintik létfontosságúnak:⁴

- biztonság, törvény és rend;
- a szükséges intézmények;
- a professzionális műszaki szakértelem;
- jó minőségű utak, megfelelő szállítási szolgáltatások és létesítmények;
- munkahelyek teremtése.

A taposóaknak akadályozzák a civilek mozgását, az utak, repülőterek és kikötők újjáépítést.

EGÉSZSÉGÜGYI MUTATÓK⁵

Egészségügyi kiadások a nemzeti össztermék százalékában: 1,3% (1998)

A 10,000 főre jutó orvosok száma (1997-ben):

- belgyógyászok: 0,4
- fogorvosok: 0,02
- gyógyszerészek: 0,01
- nővérek és ápolók: 2;
- kórházi ágyak száma 10,000 főre: 4,2,
- rendelőintézetek száma 10,000 főre: 0,2.

Az egészségügyi ellátáshoz jutás a népesség százalékában: 72 (2003-ban):

- a városi lakosság körében: 95%,
- vidéki lakosság körében: 61%.

Hozzáférés a tiszta ivóvízhez: 29% (2002.)

---

1 Judith Gardner, Judy El-Bushra: Somalia--the untold story: the war through the eyes of Somali women, 4. o.

2 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 12-13. o.

3 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 157. o.

4 ENSZ-Világbank közös jelentés „Somali Joint Needs Assessment – Infrastructure Cluster Report,” <http://www.somali-jna.org/downloads/SJNAICR090906%20-%20Infrust%20Part%20I.pdf>

5 http://www.unicef.org/infobycountry/somalia_statistics.html (letöltés ideje: 2010. 02. 07)

- a városi lakosság körében: 32%,
- a vidéki lakosság körében: 27%.

Kielégítő higiéniai viszonyok között élők aránya: 25%;

- városokban: 47%,
- vidéken: 14% .

Terhes nők ellátása képzett egészségügyi személyzet által gondozva: 47% .

Képzett egészségügyi személyzet segítségével levezetett szülések aránya: 34% (1999).

Fogamzásgátlást alkalmazó házas nők aránya (15-49 éves korig): 8% (1999.).

Gyerekek: az életkoruknak megfelelő testsúllyal: 74% (2000.).

Csecsemőhalandóság 1,000 élve születésre: 120 (2003.)

Gyermekehalandóság 5 éves korig 1,000 élve születésre: 224 (1999.),

Gyermekehalandósági világrangsorban elfoglalt hely: 6.

Anyák halálozási aránya 1,000 élveszületésre számítva: 160 (2000.).

HIV vírussal fertőzöttek aránya: 1% (2001-es becslés).

AIDS-betegek száma: 43,000 (2002-es becslés)

AIDS-ben elhunyt: 73 fő (ezek a halálesetek a kórházban kezelt AIDS-betegek adatai, a valós szám ennél sokkal nagyobb, mivel sokan nem is tudják, hogy ebben a betegségben szenvednek) (2000.).

Főbb súlyos betegségek és a bennük elhunytak száma (2003):

• kolera:	• 11,020
• malária:	• 23,349
• kanyaró:	• 8,275
• TBC:	• 7,835
• diftéria:	• 21

Fertőző betegségek:⁶ A fertőzés kockázata igen magas. A főbb fertőzések: bakteriális és protozoális hasmenés, hepatitis A, B és E, tifuszos láz, malária, sárgaláz, kolera, veszett-ség (állatokkal való érintkezés esetén magas a kockázat, főleg a kutya és macskák fertőzöttek), filariasis, leishmaniasis, dengue, schistosomiasis, Rift-völgyi láz, nyugat-nílusi-láz, chikungunya, o'nyong Nyong, bunyamvera, járványos gyermekbénulás.

Féregfertőzések: ankylostomiasis, ascariasis, strongyloidosis, echinococcosis.

Egyéb betegségek: trachoma, járványos agyhártyagyulladás.

OKTATÁS⁷

Szomália oktatási rendszere Si'ad Barre uralma idején sokat fejlődött (bevezették a szomáli írást, az ingyenes, kötelező alapoktatást, egyetemet alapítottak stb.). A Si'ad Barre bukását

6 Axmann Ágnes: Fertőző és trópusi betegségek Alexandra, Pécs, 2002., 331-334. o.

7 Cassanelli, Lee; Farah Sheikh Abdikadir: „Somalia: Education in Transition,” Bildhaan - an International Journal of Somali Studies, Macalester College, St. Paul, MN, 2008. és Cummings, William K.; Leslye Rost van Tonningen, Lilly Omondi, Erica Krug, Eunice Ndegwa: „Somalia Education Sector Assessment: With special attention to Northwest Zone,” US Agency for International Development, Washington DC, 2003. május

követő anarchiában mindez széthullott.⁸ Nincs egységes szomáli iskolarendszer, de azért valamilyen oktatás szinte mindenütt van. Helyi és nemzetközi, nem kormányzati szervezetek, magánszemélyek és vallási szervezetek különféle ingyenes vagy tandíjas iskolákat működtetnek, melyek vagy a függetlenség utáni 4-4-4-es vagy az arab államokban gyakoribb 6-3-3-as rendszerben 12 éves tanulási lehetőséget nyújtanak. Az oktatás nyelve szomáli, arab vagy angol, illetve ezek valamilyen kombinációja. Az oktatott tárgyak többé-kevésbé megfelelnek a nemzetközi szokásoknak. Az iskoláskorúaknak csak 20 százaléka tanul rendszeresen, ezek nagy része fiú.

Oktatási mutatószámok:

- A kormányzat oktatásra fordított kiadásainak aránya: nincs adat.
- Általános iskolai oktatásra beiratkozó fiúk bruttó aránya:⁹18%.
- Általános iskolai oktatásra beiratkozó lányok bruttó aránya: 9%.
- Általános iskolai oktatásra beiratkozó fiúk nettó aránya:¹⁰ 13%.
- Általános iskolai oktatásra beiratkozó lányok nettó aránya: 7%.
- Az általános iskoláskorú fiúk közül a ténylegesen iskolába járók aránya: 12%.
- Az általános iskoláskorú lányok közül a ténylegesen iskolába járók aránya: 10%.
- Az általános iskolát megkezdők közül az 5. osztályt elérők aránya: 79%.
- Középiskolába beiratkozó fiúk bruttó aránya: 10%.
- Középiskolába beiratkozó lányok bruttó aránya: 6% .

Szomáliföldön sokkal jobb az oktatás helyzete. A stabil politikai légkör és gazdaság lehetővé teszi az egyszerű oktatási rendszer működtetését. Az országban 450 általános iskola van; a 2008-09-es tanévben 226,000 diák járt általános iskolába, 21,000 középiskolába, 6,800 szakiskolába. A fiúk és lányok aránya kb. 2:1. Felnőttképzésben 26,000 fő vett részt. Öt egyetem és három főiskola is működik.¹¹

HÍRADÓHÁLÓZAT

Telefonhálózat: a polgárháborúban a vezetékes telefonhálózat majdnem teljesen elpusztult, helyette Mogadishuban és más, népesebb településeken magántulajdonú mobiltársaságok bonyolítják a telekommunikációt. Az ország nemzetközi előhívója 252, a nemzetközi hívások Mogadishuból műholdas kapcsolaton keresztül érhetők el.

Használatban lévő telefon-fővonalak száma: 100,000 (2002-es becslés).

Mobiltelefonok száma: 35,000 (2002.).

Rádió: nincs AM, FM; egy rövidhullámú rádió van Mogadishuban, valamint Puntföldön és Szomáliföldön egy-egy FM volt 2001-ben.

Rádiókészülékek száma: 470,000 (1997.).

Televízió: 4 sugárzó állomás, ebből 2 Mogadishuban, 2 Hargeysában volt 2001-ben.

8 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 147. o.

9 Azon diákok száma, akik oktatásra beiratkoznak (alap- vagy középfokon), tekintet nélkül a korukra, elosztva a tanulmányoknak megfelelő korcsoportba tartozók számával. (UNICEF, UNESCO adatok 1996-2003) www.unicef.org/infobycountry/somalia_statistics.html (letöltés ideje: 2005. okt. 20)

10 A bruttóval ellentétben a hivatalosan az adott életkori csoportnak megfelelő oktatásra beiratkozók aránya.

11 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 111. o.

Televíziókészülékek száma: 135,000 (1997.).
 Internetes országkód: SO
 Internetszolgáltatók száma: 4 (2004-ben).
 Internet felhasználók száma: 89000 (2002-ben).

UTAK ÉS HIDAK¹²

A teljes úthálózat 21,830 km. A 2,600 km-nyi elsőrendű utaknak csak 15 százaléka, a 19,200 km-nyi másodrendű és a bekötőutaknak csak 10 százaléka van használható (jó) állapotban. A hálózat többi része rossz vagy nagyon rossz állapotban van. Mivel nincs vasúthálózat, nincs csővezeték hálózat és nincs számottevő part menti és belvízi hajózás, a belső szállítás elsősorban az utakon történik.¹³ Bár a nagy kapacitású teherautók száma nő, a szállítási kapacitás mégis csökken a korlátozott befektetések, az öregedő eszközállomány és a közbiztonság hiánya következtében. Sok ember számára még mindig a teve és a szamár az egyetlen fuvarozási lehetőség; a tevék általában hosszabb távon és nagyobb terheket visznek (napi 30 km, 100 kg), a szamarak kis terheket szállítanak a közvetlen környezetben és a városokban.

	Elsőrendű	Másodrendű	Bekötő	Összesen	Százalék
	Km				
Burkolt:	2,339	418	--	2,757	12.6
Kavics:	--	844	--	844	3.9
Föld:	220	3,588	14,421	18,229	83.5
Összesen:	2,559	4,850	14,421	21,830	100.0

Úthálózat – adminisztratív osztályozás és felszín típusa

Az úthálózat három kategóriára oszlik: elsőrendű utak, másodrendű utak és bekötőutak. Nagyrészt burkolt, elsőrendű utak hálózata köti össze az ország nagyvárosait (Kismayo, Mogadishu, Hargeysa, Berbera, Garowe, Bosasso). A másodrendű utak (nagyrészt földutak és csapások) a helyi jelentőségű településeket kötik össze egymással és az elsőrendű utak hálózatával. A bekötőutak többnyire kis forgalmú földutak, melyek az első és másodrendű utak hálózatához csatlakoznak. Ezekről nincs megbízható felmérés.¹⁴

Az első- és másodrendű hálózat 1990-ben alig tudta kielégíteni a gazdaság szállítási igényeit. Az 1980-as évek beruházásai ellenére az úthálózat minősége és állapota az ország nagy részében nem volt kielégítő. A legtermékenyebb régiók egy részében (pl. a Juba folyó mentén, Jilib és Baardheere között) nem voltak az időjárástól függetlenül járható utak, és ez is hátráltatta a farmereket terményeik piacra szállításában.

12 ENSZ-Világbank közös jelentés „Somali Joint Needs Assessment – Infrastructure Cluster Report,” <http://www.somali-jna.org/downloads/SJNAICR090906%20-%20Infrustr%20Part%20I.pdf>

13 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 40. o.

14 http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf (letöltés ideje: 2010.01.19)

Az elmúlt 16 évben az utak állapota és minősége a karbantartás hiánya és az elmaradt beruházások következtében sokat romlott. Ma csak kb. 600 km út van viszonylag jó állapotban. Általában azok a burkolt utak maradtak elfogadható állapotban, amelyeket Közép- és Észak-Szomáliában jó vízelvezetésű talajon építettek. A Shabelle és a Juba folyók völgyeiben az utak rosszak. A Bosasso és Garowe közötti (kb. 400 km) út, melyet 1989-ben fejeztek be, részben a kis forgalomnak köszönhetően, viszonylag jó állapotban van.

Az ország közúthálózatának gerince a kétsávos, burkolt észak-déli főút, mely Mogadishut köti össze Belet Uenen, Galkaion, Garowén és Buraon keresztül az Ádeni-öböl partján levő Berberával (kb. 1400 km). További fontos közutak a Mogadishu és Kismayo közötti parti út (475 km) és a Mogadishu Afgoin és Baidoa között az etiópiai határon levő Doloval összekötő út (kb. 600 km), mely ÉNY-ra, Bardhere felé is elágazik. Az északi parton levő Bosassot út köti össze az észak-déli úttal Garowenál. Hargeysát egy burkolt, kétsávos út kapcsolja össze Berbera kikötővárossal, és egy másik burkolt, kétsávos út Dilával (Boramától 25 km-re).¹⁵

1991-ig egész Szomália területén a Közszolgáltatási és Lakásügyi Minisztérium Ütügyi Igazgatósága látta el az utak tervezésével, építésével és karbantartásával kapcsolatos feladatokat. A Szárazföldi és Légi Szállítási Minisztérium gondoskodott a járművek nyilvántartásáról, az Országos Tervminisztérium felelt a szektoron belüli általános tervezésért, és ellenőrizte a projektek végrehajtását.

Az Átmeneti Szövetségi Kormány létrehozott egy Szállítási Minisztériumot, amelynek kapacitása korlátozott, és az intézményi és jogi háttér, amelyben a minisztérium működik, sincs jól meghatározva.

LÉGI SZÁLLÍTÁS, CIVIL LÉGI KÖZLEKEDÉS¹⁶

A rossz utak és a gyenge közbiztonság következtében a repülőterek egyre fontosabbak a humanitárius segélyek beszállításában és a kereskedelmi tevékenység serkentésében. Egyetlen nemzetközi repülőtér működik (Hargeysa). A további három nemzetközi repülőtér (Mogadishu, Kismayo, Berbera) csak részben működőképes vagy nem működik, Mogadishu és Berbera leszállópályája képes nagy szállítógépek és utaszállítók fogadására. További négy belföldi (Bosasso, Galkaio, Baidoa, Jowhar) és a kb. 50 helyi kis repülőtér korlátozott utas- és áruforgalmat bonyolít le: a városok nagy része fönntart valamilyen repülőteret.

A közbiztonság hiánya miatt Mogadishu repülőtere 1995 és 2006 között nem működött. A kieső légiforgalmi kapacitást a Mogadishu környékén működő számos kis magánrepülőtér helyettesítette.

Repülőtér típusa	Mennyisége	Neve/helye
Nemzetközi	4	Mogadishu, Hargeysa, Berbera, Kismayo
Nagy belforgalmi	4	Bosasso, Galkaio, Burao, Ballidogle,
Közepes	8	Borama, Belet Uen, Bardhere, Kalabayd, Baidoa, Alula, észak-Mogadishu

15 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 24-25. o.

16 ENSZ-Világbank közös jelentés „Somali Joint Needs Assessment – Infrastructure Cluster Report,” <http://www.somali-jna.org/downloads/SJNAICR090906%20-%20Infrust%20Part%20I.pdf>

Repülőtér típusa	Mennyisége	Neve/helye
Kis méretű	45	A teljesség igénye nélkül: Jowhar, Abudwak, Mareray, Garbahare, Luuq, Afmadow, Wajid Bakoolban, Borama, Kalabaydh, Burao, Saakow és Bu'aale, a Jubba középső folyása mentén; Jamame a Jubba alsó folyásánál, Abudwaq Galguduudban és több másik repülőtér Galgududban
Összesen (becslés)	61	

Repülőterek Szomáliában

Szomáliföldön a stabilitás és biztonság eredménye, hogy a hatóságok Hargeysában végrehajtottak némi infrastruktúra rekonstrukciót, és egy új utasterminált is építettek.¹⁷ Hargeysa az ország legforgalmasabb repülőtere (2002-ben 1750 járat, 56,000 utas, 2,300 tonna áru). Hét légitársaság használja rendszeresen, menetrendszerű nemzetközi járatok kötik össze Szomáliával, Kenyával, Etiópiával és Dubaival. A repülőtér maximális kapacitása évi 8,000 járat és 200,000 utas.

Szomáliföld másik nagy repülőtere Berbera, melynek 4,140 méteres burkolt leszállópályája a leghosszabb Afrikában, és bármilyen repülőgép fogadására képes (egy időben az amerikai űrsiklók alternatív leszálló pályája volt). A leszállópálya jó állapotban van, ennek ellenére a repülőtér forgalma kicsi, mert nincs megfelelő infrastruktúra, és távol esik minden nagyvárostól.

Mivel működőképes központi kormány nem volt, az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) és a Nemzetközi Légügyi Szervezet (ICAO) 1966-ban létrehozta az Ideiglenes Szomáliai Polgári Repülési Hatóságot (Civil Aviation Caretaker Authority for Somalia – CACAS). A CACAS központja Nairobiban és szomáliai kirendeltségeken működik. A CACAS céljai a következők:

- légi forgalom biztonságos működtetése és a létfontosságú létesítmények és eszközök karbantartása egész Szomáliában;
- segíteni a légi közlekedési infrastruktúra újjáépítését és fejlesztését (repülőterek és navigáció).

Szomáliföld saját légügyi minisztériumot működtet, mely Hargeysa és a többi regionális repülőtér üzemeltetéséért és napi működéséért felelős.

KIKÖTŐK ÉS HAJÓZÁS

Szomália partvonala 3,300 km hosszú, és a part menti hajózásban nagy lehetőségek rejlenek, de ezeket mindeddig nem használták ki. A közelmúltban a kalózkodás feléledése is hátráltatta a part menti hajózás fejlesztését. (Lásd a „Ki kicsoda és mi micsoda Szomáliában” c. fejezet „Kalózok” szakaszát.)

A polgárháború előtt négy nagy, mélyvízi kereskedelmi kikötő (Mogadishu, Kismayo, Berbera és Bosasso) bonyolította le Szomália tengeri kereskedelmének nagy részét. Mogadishu forgalma volt a legnagyobb: 1988-ban 817,000 tonna – az országos tengeri forgalom 73 százaléka. Berbera volt a második, a forgalom 20 százalékaival. Az állat- és banánexport Berberán

17 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 107. o.

és Kismayon keresztül történt. A fennmaradó néhány százalékot a kis helyi kikötők (pl. El Ma'an, Merca, Las Qorey – némelyik csak egy védett öböl, egy lankás partszakasz vagy egy móló) intézték. A polgárháború során Mogadishu és Kismayo rendszertelenül üzemelt. Jelenleg mindkét kikötő korlátozott kapacitással működik.¹⁸

Az északi régiók stabilitása és az Etiópia és Eritrea közötti határvita következtében az északi kikötők, Berbera és Bosasso jelentősége felértékelődött. Berbera kezeli Etiópia tengerentúli áruforgalmának nagy részét. A kikötőt EU támogatással újjáépítették és modernizálták.¹⁹

A part menti hajózás elsősorban azért minimális, mert kicsi a régió belüli áruforgalom. Magántulajdonban levő, kisméretű (legfeljebb 300 tonna kapacitású) hajók az északi part vizsein, Seyla és Bereda között áru és személyforgalmat bonyolítanak le. A part menti hajózás fejlesztésének legnagyobb akadálya a kalózkodás feléléde.

MOGADISHU

Két kikötőből áll: a régi kikötő csak sekély merülésű hajókat tud fogadni. Az új kikötő (régitől kb. 3 km-re DNy-ra) hullámtörővel védett mélyvízi kikötő. Az alábbi adatok a Mogadishu Port Authority honlapjáról (http://www.mogadishoport.com/pages/p_facility.htm) származnak, megbízhatóságuk kérdéses.

MOGADISHU PORT AUTHORITY

Tel: +252 (1) 240054 / +252 (1) 601458

E-mail: mogport@yahoo.com

Kikötő igazgató: Abdi Gino Alasso

Tel: +252 (5) 922799

Fax: + 252 (1) 240054

Email: portmanager@mogadishoport.com

Kikötőhelyek száma: 6

Max. vízmélység: 12 m

Rakpart magassága apálykor: 4.5 m

Apály-dagály különbség: 3.26 m

Raktárak: 15,000 m² fedett és 30,000 m² fedetlen raktárterület és konténerterminál.

kikötőhely	hossz	vízmélység apálynál	rakomány	
1.	160 m	10 m	általános rakomány	a forgalmat roncs akadályozza
2.	160 m	10 m	általános rakomány	a forgalmat roncs akadályozza
3.	160 m	10 m	általános rakomány és olajtermékek	
4.	160 m	8 m	általános rakomány és élőállat	

18 http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf (letöltés ideje: 2010.01.19)

19 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 25. o.

kikötőhely	hossz	vízmélység apálynál	rakomány	
5.	140 m	10 m	általános rakomány és banán	
6.	200 m	10 m	ro-ro	

A polgárháború és az azt követő klán-háborúk során a kikötő felszerelését részben vandál módon elpusztították, részben széthordták. További súlyos károkat okozott a 2004-es szökőár. Az 1,000 m hosszú rakpart megrongálódott, két kikötőhelyen (1. és 2.) elsüllyedt vontatók roncsai akadályozzák a kikötést. A bejáratnál és a bevezető csatornában valószínűleg további roncsok és az iszaposodás akadályozza a forgalmat. A kikötői bakok egy része hiányzik, vagy annyira meglazult, hogy nem tartja a kikötő köteleket. A teljes puffer rendszer hiányzik.

2006 óta a kikötő időszakosan ismét működik, 2007-ben 280, 2008-ban 380 hajót fogadott. A kikötő tulajdonában nincsenek rakománykezelő eszközök, és nincsenek tűzoltó autók. A rakodás magántulajdonban levő – nagyrészt a feladatnak alig megfelelő – eszközökkel történik.

BERBERA

Szomáliföld legfontosabb kikötője, Djiboutitól 250 km-re keletre. Etiópia külkereskedelmi forgalmának jelentős része Bereberán keresztül történik.²⁰ A kikötői forgalomból származó díjak és vámbevételek Szomáliföld kormányának legfontosabb bevételi forrásai. A régió legnagyobb munkaadója (410 állandó alkalmazott, ugyanannyi szerződéses alkalmazott, 900 rakodó és alkalmi munkás).

Berbera az egyetlen védett kikötő az Ádeni-öböl déli partján. Egy homokzátony által védett, NY felé nyíló természetes öbölben épült részben szovjet, részben amerikai segítséggel. A 14 m mély behajózó csatorna könnyen járható, de monszun idején az erős ÉK-i és DNy-i szél oldalról éri a hajókat, és a manőverezést segítő vontatók hiányában a hajók biztonsága nem optimális. Navigációs jelzések hiánya miatt a 24 órás üzemelés nem lehetséges, helyismeret hiányában pedig a nappali hajózás is kockázatos. Erős szélben meg a felkavart homok csökkenti a látótávolságot.²¹

Az infrastruktúra alapja a 650 m hosszú rakpart öt, egyenként kb. 120 m hosszú kikötőhellyel, egy hellyel a ro-ro hajó számára. A vízmélység 9 és 12 m közötti. Egy régi móló mellett 6 dau köthet ki – de ez jelentős újjáépítést igényel.

Egy további móló (ez nem a kikötői igazgatóság kezelésében van) az olajtermék behozatalt szolgálja. Itt a kikötés két horgonnyal és hat, a kikötőbójához vezetett kötéllel történik. A móló állapota rossz, a kezelő (TOTAL) a rakodást víz alatti csővezetékekkel akarja kiváltani.

Rakománykezelő eszközök:

-15 tonnás mozgódaru: 2

-32 tonnás mozgódaru: 1

20 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 95-99. o.

21 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 116. o.

Raktárak:

-fedett: 5,800 m²

-fedetlen: 64,000 m²

-konténer tárolóhely

A daruk 2003-ban rossz állapotban voltak. Azóta, az etiópiai forgalom megtartása érdekében, valószínűleg felújították/kicserélték őket.

BOSASSO²²

A mesterséges kikötő Puntföld egyik legfontosabb gazdasági hajtóereje és stabilizáló tényezője. A teherforgalmat nagyrészt dauk és kisméretű hajók bonyolítják le. (2004-ben 613 dau és 75 egyéb hajó). A kikötő kifelé irányuló forgalma 2004-ben 1,3 millió állat és 4,300 tonna bőr, cápauszony, tömjén és egyéb rakomány volt.

A befelé irányuló forgalom 2004-ben:

- 70,000 t cukor
- 60,000 t rizs
- 50,000 t liszt
- 50,000 t cement
- 40,000 t építőanyag
- 40,000 t gázolaj
- 60,000 t egyéb rakomány

kikötőhely	hossz	vízmélység	
1.	153 m	6.5 m	betonépítmény, 8 kikötőbak (20 m-ként)
2.	113 m	3.5 m	13 kikötőbak (9 m-ként)
3.	98 m	3.5 m	13 kikötőbak (12 m-ként)
4.	96 m	3.5 m	8 kikötőbak (9 m-ként)

2005-ben eltörölték a kikötői tarifákat, ezután a forgalom 12 százalékkal nőtt.

Helyi kishajó szolgál révkalauz hajóként.

KISMAAYO

Az ENSZ (UNOSOM) műveletek során Kismaayo katonai kikötő volt. 180 m hosszú, max. 8 m merülésű hajókat tud fogadni. Két kikötőhelye (340 és 280 m) és 2 ro-ro rámpája van. ²³

MERKA

Mogadishutól 100 km délre fekszik. Nincs infrastruktúrája, a rakományt a horgonyzóhelyen rakják át partra futtatható, kis merülésű bárkákba vagy kisebb hajókba.²⁴

22 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 25-26. o.

23 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 26. o.

24 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 56. o.

45 km-re Mogadishutól északra lévő természetes, védett kikötő, melyet jelenleg a Benaadir Maritime és a helyi hatóság konzorciumként üzemeltet.

ENERGIAELLÁTÁS

Szomáliában a fő háztartási energiaforrás a faszén és a tűzifa – becslések szerint az ország energiafelhasználásának 87 százaléka biológiai eredetű. Ez a legolcsóbb, és a helyi kulturális szokásokba leginkább beágyazódott tüzelőanyag, de környezeti problémákat okoz, mert az erdős területek csökkenésével jár.²⁵ Második legfontosabb energiahordozók az olajtermékek, különösen a szállítmányozásban és az iparban. Az áramfejlesztés (amely elsősorban dízel-üzemű generátorokat alkalmaz) a harmadik energiaforrás.

Szomália további – nagyrészt kihasználatlan – potenciális energiaforrásai a nap, a szél, a szén és a víz. Bardhere mellett elkezdtek egy nagyszabású vízerőmű-projektet, de a munkák 1989-ben megszakadtak. A korábbi kormány egy külön minisztériumot hozott létre a Jubba folyó menti fejlesztésekre. A megújuló energiaforrások fejlesztése igen fontos, hogy csökkenjen a faszén felhasználása. Észak-Szomáliában nagy kiterjedésű kőolaj- és földgázmezők meglétét valószínűsítik a szakemberek, a kitermelést azonban a jelenlegi kockázatos biztonsági helyzet miatt meg sem próbálták.²⁶

Áramellátás

Az áramellátás fontos, de kritikus pontja a világításnak és a hírközlésnek. Egyes könnyűipari és vízszolgáltató létesítmények is használják, bár a legtöbb ilyen létesítményben dízelmotorokat használnak. Az áramszolgáltatás minősége és megbízhatósága erősen kérdéses.²⁷ Az áramellátó rendszerek egyik nagy hiányossága – és az elégtelen karbantartás és a berendezések gyakori meghibásodásának is egyben fő oka – a kellő szak tudás hiánya.

Az áramtermelő kapacitás nagy része magánvállalkozások vagy nem állami szervezetek tulajdonában van.²⁸ A magántulajdonban levő generátorok egy része kereskedelmi alapon termel áramot. Más generátorok tulajdonosai elsősorban saját vállalkozásukat (telefon-társaság, hotel, kisüzem) látják el, és a fölösleget meglehetősen primitív és elszigetelt hálózatokon keresztül adják tovább a közeli üzletfeleknek.

Az áramellátó /ügyfél /hatóság kapcsolat szempontjából az alábbi lehetőségeket lehet figyelembe venni:

- mikor egy ügyfél csatlakozást kap egy magántulajdonban levő áramfejlesztőhöz, a csatlakozás minőségi, megbízhatósági és balesetvédelmi garanciák nélkül történik;
- a magánszolgáltató az ügyféltől szolgáltatási díjat szed, melynek egy bizonyos százalékát kifizeti a hatóságnak működési engedélyként és a közterületen futó légvezetékéért;
- ahol nincs mérőeszköz, ott az áramellátás számlázási alapja az ügyfél telephelyének mérete.

25 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 87. o.

26 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 8. o.

27 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 30. o.

28 http://www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf (letöltés ideje: 2010.01.19)

Áramszolgáltató	Státusz
Somaliland Electricity Agency, Somaliland	Független ügynökség. Igazgatóját a szomáliföldi kormány nevezi ki.
Puntland Electric Energy Authority	Nincs adat
Nugal Electricity Co-operative	Helyi befektetők magánszövetkezete
Ente Nazionale Energia Elettrica (ENEE), Mogadishu	ENEE volt az energiaszektor főszereplője a központi kormány összeomlása előtt. Jelenlegi szerepe bizonytalan, mivel az áramfejlesztés nagyrészt magán áramszolgáltatók dolga.

Table 3.1: Áramszolgáltatók

Az elosztó hálózat

Normális esetben a fő fogyasztóközpontokat egy elosztó hálózat több erőművel köti össze. Szomáliában ilyen hálózat nem létezik. A fő regionális központokban létezik néhány 15 kV-os tápvonal, melyek a fogyasztói körzeteket 15 kV/380V-os transzformátorokon keresztül kötik össze egy erőművel. Az egyes szomáliföldi és puntföldi regionális központok 15 kV-os vonalainak hosszát a 3.2 táblázat mutatja. Az áramellátás az áramtermelőtől nagyrészt kisfeszültségű (380 és 220 V) elosztó vonalakon keresztül jut el a fogyasztói területekre. Az egyes áramellátók között nincs összeköttetés. Ez azt is jelenti, hogy az áramfejlesztő eszközök kis terhelés esetén nincsenek kihasználva, maximális fogyasztás esetén pedig nem tudják megosztani a terhelést. Az ilyen rendszert radiális rendszernek nevezik (szemben a hálózati rendszerrel). Megbízhatósága messze elmarad a hálózati rendszer mögött, és üzemeltetési költségei is lényegesen nagyobbak. Ha a rendszerben több áramfejlesztőt akarunk párhuzamosan üzemeltetni, rendszerstabilitási tanulmányra van szükség.

A tápvonalakat a szükséges szigetelőeszközökkel alumínium vagy rézhuzalból szerelik fa vagy beton oszlopokra. A 380V-os elosztó hálózat nagyon kezdetleges. Az elosztóvonalak nagy része egyes vagy kettős PVC borítású kábel nagyon vékony oszlopokon, amelyeknek sem a mérete, sem az anyaga (fa, acél) nem egységes, ráadásul a hírközlő rendszer vezetékei is ezek az oszlopok tartják.

Az elosztó hálózatok nem képesek jó minőségű ellátást biztosítani, és általában balesetveszélyesek. A kisebb városokban évente átlag két haláleset történik ilyen baleset miatt. Földalatti hálózatok pedig gyakorlatilag nem léteznek.

Város/központ	A 15kV-os légvezeték hossza (km)
Bosasso, Bari	7.5
Hargeysa, Woqooyi Galbeed	15.0
Gardho, Bari	3.0
Berbera, Woqooyi Galbeed	4.5
Burao, Togdheer	4.0
Garowe, Nugaal	4.5
Jowhar, Middle Shabeelle	5.5
Merca, Lower Shabeelle	6.5

Város/központ	A 15kV-os légvezeték hossza (km)
Baidoa, Bay	8.5

15kV tápvezetékek hossza – Somaliland, Puntföld és néhány DK-szomáliai helyszínről

Kapacitás

A magánkézben levő, nyilvántartás nélküli áramfejlesztők miatt nagyon nehéz meghatározni a teljes áramfejlesztő kapacitást. A 3.3. táblázat különböző forrásokból származó adatok alapján a legjobb becslést tartalmazza. A számok a létező kapacitást mutatják. A valós termelés jóval a kapacitás alatt van, mert időről időre egyes erőműveket le kell állítani, mivel hiányoznak a karbantartáshoz szükséges alkatrészek. Az erőművek életkora következtében a valós termelés valószínűleg a jövőben is esni fog.

Hely	Tulajdonos	egységek száma kapacitása (kW)
Garowe, Nugaal	Nugal Electricity Co-operative	2x280
		1x250
		1x100
Bosasso, Bari	SomaliTech	3x600
Hargeysa, Woqooyi Galbeed	Somaliland Electricity Agency	1x1250 3x1500
Gardho, Bari	SomaliTech	2x140

Az erőművek áramfejlesztő kapacitása

1988-ban Szomália teljes áramfejlesztő kapacitása 55,300 kW volt, ebből 38,000 kW (69%) Mogadishuban volt. Az akkor működő áramfejlesztők nagy részét vandál módon megrongálták, vagy alkatrészek hiányában nem üzemelnek. Az ilyen berendezésekkel dolgozó erőművek termelése messze elmarad a beépített kapacitástól. Egyes helyi önkormányzatok használt áramfejlesztőket szereztek be a korábban működők kiváltására.

Az áramfejlesztők nagy része izoláltan működik, mert sok esetben nincs szinkronizáló berendezés. A kapcsoló és ellenőrző berendezéseket nem tartják karban, mivel az áramfejlesztőket nem lehet lekapcsolni, nincs alkatrész, vagy nincs hozzáértő szakember. Ennek következtében kisebb terhelés esetén a generátorok kihasználtsága csekély, csúcsfogyasztás idején pedig a tartalék kapacitással rendelkező áramfejlesztők nem tudják átvenni a terhelés egy részét.

Ügyfelek bekapcsolása és értékesítés

Az ügyfeleket a legközelebbi utcai oszlopról leágaztatott kábellel kötik a hálózatra. Egyes esetekben, ha nincs a közelben megfelelő oszlop, a bekötés az egyik szomszéd csatlakozásán keresztül történik. Az összeköttetést nem tesztelik, és többnyire hiányzik a megfelelő földelés is. Az állami tulajdonban levő hálózathoz történő csatlakozás esetén valószínűbb a helyes bekötés és nyilvántartás.

Hónap	Termelés kWh	Értékesítés kWh	Veszteség kWh	%
Jan.	289,975	174,777	115,198	40%
Febr.	263,660	173,680	89,980	34%
Márc.	309,386	154,905	154,481	50%
Ápr.	304,173	168,893	135,280	44%
Máj.	296,796	151,136	145,660	49%
Jún.	297,712	181,250	116,462	39%
Júl.	300,476	161,873	138,603	46%
Aug.	327,025	168,885	158,140	48%
Szept.	316,068	164,114	151,954	48%
Okt.	344,191	179,268	164,923	48%
Nov.	318,616	201,044	117,572	37%
Dec.	310,253	173,848	136,405	44%
Összesen	3,678,331	2,053,673	1,624,658	44%

A Hargeysai erőmű termelése

A regionális központokban - mint pl. Hargeysa - a Somaliland Electrical Authority (SEA) méri a csatlakozást, és háromfázisú áramért US\$ 0.50-t, egyfázisú áramért US\$ 0.60-t számít föl kWh-ként.

Szerte az országban az átlagos díj US\$ 1.00 kWh-ként. Kórházak, mecsetek, iskolák, nyilvános klinikák, közösségi központok és az utcai világítás díjszabása US\$ 0.50 kWh-ként. Egyes szolgáltatók az említett intézmények egy részét díjtalanul látják el. Egyes régiókban az állami tulajdonban levő épületeket az állami tulajdonban levő erőművek ingyen látják el.

A 3.4 táblázat a SEA (Hargeysa) által 2005-ben termelt és értékesített mennyiségeket mutatja.

Egyes ügyfelek telephelyük mérete alapján számláznak a magán-üzemeltetőknek, egyes esetekben a háztartások fogyasztói pontonként havonta US\$ 1.00 -t fizetnek.

Mind az ideiglenes szövetségi kormány, Szomáliföld és Puntföld energiaügyi igazgatóságot vagy hatóságot tartanak fenn. Szomáliföldön és Puntföldön állami áramszolgáltatók működnek az állami kézben levő erőműveket és elosztó hálózatokat. Az 1. táblázat mutatja az egyes zónákban ismert állami vállalatokat, és azoknak a régió kormányában betöltött helyét. A Puntföldi Elektromos Energia Hatóság, amely a bosassoi, ghardoi és garowei erőművek tulajdonosa, a közelmúltban erőművek és elosztó hálózat üzemeltetéséről szóló megegyezést írt alá egy magánvállalkozással.

A magánvállalkozások áramot tudnak ugyan szolgáltatni helyi szinten, de nincs törvényi keret, és még a helyi kormányhivatalok tekintélye sem elég arra, hogy alapvető szabványoknak és balesetvédelmi előírásoknak érvényt szerezzenek. Az áramszolgáltatás általában a helyi közösségi vezetőkkel folytatott konzultáció alapján történik.

OLAJTERMÉKEK

A finomított olajtermékek 100%-át importálják. Az import kevesebb, mint évi 100,000 tonna. Olajtermékek kirakása és tárolása a berberai és (korlátozottan) a bosassoi kikötőben

lehetséges. Az üzemanyagot tartály-farmokon tárolják, és tartálykocsikban és 200 literes acél-hordókban szállítják a fogyasztókhoz. A nehéz gázolaj ára US\$ 45.00, a könnyű gázolaj US\$ 110.00 hordónként. Az ár ennél 25 %-kal is magasabb lehet. (Valamennyi 2006-os adat.)

Az olajtermékek; a gázolaj a legfontosabb termék, mivel széles körben használják a közúti szállítmányozásban, iparban és áramfejlesztésben, az import 55 %-a. A következő a benzin (23 %), majd - az elsősorban áramfejlesztésre használt - nehéz tüzelőolaj (13 %), a petróleum (8 %) és a cseppfolyósított propángáz (kevesebb, mint 1 %). A felhasználás alapján: közúti szállítás 41 %, áramfejlesztés 28 %, ipar 10 %, mezőgazdaság, közigazgatás, kereskedelem és lakossági szektorok 7-7 %. Habár találtak az országban kőolajat és földgázt, annak kitermelése a mai napig nem kezdődött meg.²⁹

VÁROSI INFRASTRUKTÚRA

A városi infrastruktúra valamennyi szomáli városban a 15 éves elhanyagoltság és gyors urbanizáció miatt óriási befektetést kíván. Hanyatlása délkelet Szomáliában a legnagyobb mértékű, ahol a folyamatos konfliktusok, a karbantartás hiánya és fosztogatás hátráltatta az újjáépítést. Ezzel szemben a viszonylag stabil Szomáliföldön és Puntföldön már megtörtént a legfontosabb újjáépítés és fejlesztés. A városi közszolgáltatási szektorokban (víz, energia, szemét és szennyvíz, utak, lakások) a fejlesztés kis léptékű közösségi és magánkezdemenyezés vagy nemzetközi programok eredménye. A városi infrastruktúra Szomáliföldön és Puntföldön a fejlesztés, Délkelet-Szomáliában a korai rehabilitáció stádiumában van.

A polgárháború következtében az elmúlt 15 évben az urbanizáció üteme jelentősen nőtt. A polgárháború előtt Szomáliát nomádok lakták, a városi központok nagyon kicsik voltak. Mogadishu és Kismayo kivételével lakosságuk legfeljebb néhány tízezer volt. Az állandó konfliktusok és a természeti csapások következtében a nagyobb városok lakossága átlag 300-500 százalékkal nőtt, de megbízható statisztikai adatok nem állnak rendelkezésre: Hargeysa lakossága például – a forrástól függően – valahol 450,000 és 1,000,000 között mozog.

A gyors urbanizáció óriási terhet rakott az amúgy is nagyon korlátozott városi infrastruktúrára, mivel véletlenszerűen, nagyrészt tervszerűtlenül történt, városigazgatási eljárások nélkül. Míg a főbb városközpontok és az új falvak egy része a polgárháborút megelőző évek tervezésének eredményeként viszonylag jól strukturáltak voltak, ma a városokban sok „nomád” sátor-tábor létezik, amelyeket az elüldözött közösségek és az újonnan beköltözöttek hoztak létre.

A korábban mezőgazdasági célra használt földterületeket egyszerűen, egy bulldózerrel körvonalazott hálózattal „parcellásítják”, az infrastruktúrának nem hagynak helyet. Más területeken a földet a helyi domináns törzsek és nemzetségek tagjai elbirtokolják. Ráadásul kifejlődött egy aktív, ellenőrizetlen földpiac, amely ellentmond mind a régi törvényeknek, mind az új törvénytervezetnek, miszerint minden személy csakis saját használatára kaphat földet. A folyamatos elbirtoklás, a polgárháború során elpusztult telekkönyvi adattároló rendszerek és törvényi keretek hiánya, no meg az egymással versengő – és gyakran korrupt – közigazgatási egységek bizonytalan földtulajdoni viszonyokat teremtettek. Az eredmény: folyamatos (és gyakran erőszakos) birtokviták még a viszonylag stabil szomáliföldi városokban is.

A részben elpusztult, elégtelen és rosszul karbantartott infrastruktúra a városi életszínvonal

29 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 8. o, illetve Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 22. o.

gyors hanyatlását eredményezte.³⁰ A városi lakosság 43 százaléka nagy szegénységben él; 61 százalékuk kevesebb, mint napi 2.00 dolláron tengődik. Óriási probléma a munkanélküliség és alulfoglalkoztatottság, ami egyes városokban eléri a 80-90 százalékot. Így a szegénység napi közegészségügyi kockázatot is jelent.

VÍZELLÁTÁS

Szómália valamennyi régiójában a tiszta víz az egyik legkritikusabb erőforrás, különösen a veszélyeztetett népcsoportok (menekültek, városi szegénység, férfi nélküli háztartások) számára. A lakosság kevesebb, mint 30 százaléka jut rendszeresen tiszta vízhez, még kevesebben jutnak hozzá az alapvető higiéniai ellátáshoz. A súlyos egészségügyi kockázat mellett a tiszta víz hiánya, amennyiben nem találnak rá megoldást, az általános gazdasági fejlődésnek is kerékkötője lehet.

A városi vízhálózatok különösen sok kárt szenvedtek. A vízellátó rendszerek nagy része sürgős rehabilitációra szorul, ráadásul csak a lakosság kis részét szolgálja. Nagy részük vagy súlyos károkat szenvedett vagy a konfliktusok során és azt követően nem tartották karban. Az állandó konfliktushelyzet és a működképes központi kormányzat hiánya azt eredményezte, hogy krónikusan kevés a befektetés városi vízellátásba. Csak a viszonylag stabil körzetekben, Szomáliföldön és Puntföldön van némi javulás, ennek forrása elsősorban a nemzetközi közösség. Ezek a befektetések persze nem elegendők arra, hogy a gyorsan növekvő városi lakosságot megfelelő mennyiségű vezetékes vízzel ellássák.

A vízforrások sem mennyiségi, sem minőségi szempontból nem megfelelők. A szomáli lakosság túlnyomó többsége mély vagy felszín közeli kutakból jut vízhez.³¹ A lakott területeken gyakoriak a felszín közeli kutak, ezeket gyakran szennyezik a közeli emésztőgödrök. Ez sűrűn okoz vízhez kapcsolódó betegségeket (pl. kolera, hasmenés).

Szokásos vízvételi eljárások városi környezetben:

- magán- vagy közszolgáltatótól vezetéken szállított víz;
- magánkézben levő kutakból, vízárúsító kioszkokból nyert víz;
- tartálykocsikban egyes házakhoz vagy adott területre szállított víz;
- számár kordés vízárúsítók által magánházakhoz szállított víz.

A vízhiányos területeken működő párhuzamos vízszolgáltató rendszerek eltérő árakkal működnek. Legolcsóbb a vezetékes (amelyhez általában a legmagasabb jövedelmű ügyfelek jutnak), a legdrágább a távoli vízvételi helyekről kis mennyiségben szállított víz.

Szomáliföld

A vízellátása elégtelen, és ennek a száraz klíma mellett más okai is vannak. A városi lakosság 45 %-a kap vizet vezetéken, vízszállító tartálykocsikból vagy vízárúsító kioszkokból. A vidéki lakosság 45 %-a vízgyűjtőkből jut vízhez. Hargeysában a szükséglet napi 12,000-20,000m³ (az információ forrásától függően) lenne, de az ellátó kapacitás csak mintegy napi 6,000-8,000m³. Ugyanakkor négy társaság a vezetékes vizet finomítás után ásványvízként tovább árusítja, sőt, exportálja is.

Hargeysában a magán ügyfelek számára a vezetékes víz díja köbméterenként US\$ 1.20, a számárkordéval szállítotté US\$ 4.00, a tartálykocsiból vagy kioszkból nyert vízé US\$

30 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 62. o.

31 Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, 145. o, illetve 181. o.

10.00. Ez azt sejteti, hogy a leginkább veszélyeztetett fogyasztók háromszor annyit fizetnek egy köbméter vízért, mint a jómódúak. Különösen a Hargeysában és környékén és Szomaliföld többi nagyvárosában élő menekülteket érinti leginkább a vízhiány és a víz rossz minősége.

Puntföld

Puntföldet is jelentős vízhiány sújtja. Pl. Bosassoban a lakosság 60 %-a felszín közeli kútból nyer vizet, melynek minősége erősen kérdéses. Csak a lakosság 40 %-a jut vezetékes vízhez.

Délkelet- Szomália (kivéve a Benaadir régiót)

A Délkelet-Szomáliát sújtó folyamatos konfliktusok következtében csak minimális beruházás történt a vízellátó infrastruktúrában, a nemzetközi közösség volt az, amely a viszonylag biztonságos városokban végrehajtott némi fejlesztést (kutakat fúrtak, mini vízműveket létesítettek).

Benaadir régió (Mogadishu és környéke)

A Benaadir régióban a vízszolgáltatást a magánszektor uralja; 550,000 ember jut vízhez így, közvetlenül, 650,000 pedig magánárusoktól kapja. Vízhiányról nincs jelentés. Mogadishuban és környékén 400-500 magán vízszolgáltató működik, központi vagy városi hatósági felügyelet nélkül. A víz minősége a szolgáltatóktól függ, és a „jóíz” az „elfogadhatatlan /mérgezőig” terjed. Egyes szolgáltatók csak egy kis területet látnak el, míg mások jelentős ügyfélkörrel rendelkeznek.

A polgárháború előtt a városi vízellátás közszolgáltatás volt, de már a háború előtt is pénzügyi nehézségekkel küzdött, és sok városban elégtelen volt. Pl. Mogadishu német és kínai segítséggel tartotta fenn a rendszert.

A problémák kezelésére Szomaliföld és Puntföld megkísérelte átszervezni a városi vízellátást, és helyi intézményeket (vízügyi ügynökségeket) hoztak létre a vízügyi fejlesztések levezénylésére. Ez lehetővé tett némi beruházást az alapellátásban. De a vízügyi hatóságok közötti felelősség megoszlása nem áttekinthető, és gyakran nincs sem elég tekintélyük, sem elég hatalmuk arra, hogy a döntéseknek érvényt szerezzenek, és megakadályozzák az engedély nélküli tevékenységet (pl. a kútfúrást). Délkelet-Szomáliában nem léteznek helyi vagy központi kormányintézmények ezen rendszerek fejlesztésére és fenntartására, így egyes városokban magánvállalkozások hoztak létre működő szolgáltatásokat.

Szomaliföldön és Puntföldön a városi intézmények kapacitása nem elegendő, Délkelet-Szomáliában pedig többnyire nem is léteznek ilyenek. A világos kormányzati szerkezetet, központi és helyi hatóságokat a magánszektor és a közösségek maguk pótolták. A központi irányítás összeomlását követően a városi szolgáltatások privatizációja a kormány felügyelete nélkül történt, következésképp a városi szolgáltatások áraiban egyenlőtlenségek vannak, és területi monopóliumok alakultak ki. Az alapszolgáltatások nagy részét független magánvállalkozók uralják, akik jócskán eltérnek a rendeleti keretektől, ez negatív hatással van a városi szegényekre. A magánvállalkozók viszont csak akkor lesznek partnerek egy új fejlesztési programban, ha hosszú távú üzleti fejlesztéseikhez stabil környezetet találnak.

Szomaliföldön és Puntföldön szabályozzák a helyi adókat, a helyi önkormányzatok hatásköreit és a föld hasznosítását (pl. Regions and Districts Law 23/2002 and Land Management Law 74/2003 in Somaliland). Hargeysa és Garowe városi alkotmányai a szomaliföldi ill. puntföldi országgyűlés jóváhagyására várnak. E kezdeményezések hosszú távú városigazgatási rendszerek kialakulásához vezethetnek.

De további intézményi akadály a városi szektorban, hogy a helyi önkormányzatok adóbevételei nem elegendők az infrastruktúra rehabilitációjához.

VÁROSI SZEMÉT ÉS SZENNYVÍZ

Szemét

Szomaliföldön és Puntföldön a városi hatóságok a szeméthyűjtéshez korlátozott emberi és anyagi erőforrással és kevés szaktudással rendelkeznek. A legtöbb városban kis magánvállalkozások és nem kormány szervezetek (Non-Government Organization - NGO) gyűjtik a szemetet. Emellett mások, többnyire nők (menekültek vagy más szegények) gyűjtik be – némi díjazásért - közvetlenül a háztartásoktól a szemetet. Egyszerű eszközöket (pl. taligát) használnak, és a szemetet helyi gyűjtőpontokra szállítják. Innen aztán városi vagy magántulajdonú teherautók viszik a (többnyire felügyelet és szabályozás nélküli) szemétlarakókba. A koordináció hiánya következtében számtalan illegális lerakóhely jött létre, melyek súlyos egészségügyi problémát jelentenek.

Délkelet-Szomalíában a hulladékot egyéni vállalkozók gyűjtik össze, és saját telkükön elégetik vagy elássák. A szeméztögröket nem ürítik, csak betemetik. Egyes helyeken működik csak félig-meddig szervezeten a szemétszállítás.

Szennyvíz

Szomaliföldön és Puntföldön általános az emésztögödör használata. Gazdagabb környéken vízöblítéses WC is létezik. Az emésztögödöröket általában nem ürítik; ha megtelik, csak betemetik és újat ásnak. A környezeti hatást nem veszik figyelembe, így az emésztögödörök gyakran fertőzik meg a vízkészletet.

- A szennyvízgyűjtés ritka: a szennyvíznek csak 2 %-át vezetik a városokon kívülre, gyakran az utcára öntik, közösségi szabályok nincsenek. Ez közvetlen egészségi kockázatot jelent, különösen a gyerekek számára. Csak nagyon ritkán (éttermek, üzletek esetében) gyűjtik a szennyvizet, és szállítják tartálykocsikkal szennyvízgyűjtő állomásokra.
- Községi területek (piacok, vágóhidak, kórházak) nem rendelkeznek szennyvízkezelő rendszerrel. Egyes városokban az ilyen közösségi területek szennyvízgyűjtése korlátozott mértékben megoldott.
- Szomaliföldön és Puntföldön a legtöbb városban rossz a vízelvezetés. A létező rendszerek gyakran eldugulnak. A városi építkezés megzavarta a természetes vízelvezető rendszereket, ez gyakori áradásokhoz és felszíni tavak kialakulásához vezet.
- A menekülttáborokban a higiéniai lehetőségek minimálisak, a táborlakók a táborok környékén könnyítenek magukon.

Délkelet-Szomalíában a szennyvíz problémák valószínűleg még súlyosabbak, mint Szomaliföldön és Puntföldön. Mogadishu polgárháború előtti korlátozott csatornarendszerének csak egy töredéke működik.

TÖRTÉNELEM

Archeológiai leletek szerint a szomáli partvidék kúsita népei legalább az i.sz. 1. évszázadtól, de talán még régebben élnek a régióban. A 7. századtól kezdve keveredtek a partvidéken letelepedett arab és perzsa kereskedőkkel, és évszázadok során e keveredésből jött létre a közös hagyományokat követő, közös nyelvet beszélő, muzulmán vallású, klán alapú társadalmi rendben élő szomáli nép.¹

Szomália első gyarmatosítói az arabok voltak, akik az i. sz. 8. században jelentek meg az Ádeni-öböl partvidékén. Elsősorban jemeni és ománi kereskedők voltak, virágzó városokat alapítottak, és terjeszteni kezdték az iszlámot.² Észak-Szomáliában hozták létre legjelentősebb államukat, az Adal szultanátust, mely hosszú háborúban Etiópia egy részét is meghódította, de hódításait nem tudta megtartani. Helyét Berbera vette át, a 17. századtól ez a város lett a az iszlám bástyája Afrika Szarván (a 15. századra a szomálik áttérése az iszlámra gyakorlatilag teljes volt, leginkább a szunnita szufi irányzat terjedt el).³

A 18. században Mogadishu vált Szomália legfontosabb városává. A szomáli lakossággal keveredő arab és perzsa emigránsok hozták létre a 9. században, igen heterogén kultúrát teremtv ezzel. A 18-19. században Szomália területén több hűbéres terület létezett, amelyek Ománnak, az ottomán birodalomnak, afrikai uralkodóknak fizettek, és létezett két független helyi királyság is: Hobyo és a Majeerteen szultanátus.⁴

GYARMATI KORSZAK

Más afrikai államokhoz képest az európai gyarmatosítás későn érte el a területet. Kelet-Afrika első gyarmatosítói, a portugálok meg sem kísérelték Szomália meghódítását.⁵ Mint gyakorlatias kereskedő népek, nagyon hamar rájöttek, hogy Szomália birtoklása csak a harcias szomálik folyamatos elnyomása árán történhet, és ez több kárral és költséggel járna, mint haszonnal.

Az első európai gyarmatot Franciaország hozta létre: 1862-ben a Djibouti-öbölben megvásárolták Obock kikötőjét, és 1883 és 1887 között a helyi szultánokkal kötött szerződések alapján protektorátusukat kiterjesztették a mai Djibouti területére.⁶

Az északi országrész 1888-ban lett a brit birodalom protektorátusa British Somaliland néven. A briteket valójában nem érdekelte az erőforrásokban szegény ország, de mivel a birodalom egyik legforgalmasabb kikötője a közeli Áden volt a 19. század végén és a 20. század első felében, élelmiszer-ellátását az innen importált élőállatokkal tudták legegyszerűbben megoldani (ekkoriban a régiót „Áden hentesüzletének” nevezték).⁷

1 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 19. o.

2 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 9-10. o. illetve Akbar S. Ahmed, David M. Hart: Islam in tribal societies: from the Atlas to the Indus, 134-135. o.

3 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 20. o.

4 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 56-57. o.

5 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 21. o.

6 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 124. o.

7 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 11. o.

Szomália keleti és déli régióiban olasz kereskedelmi társaságok kezdtek működni, és Olaszország több szomáli kikötő fölött megszerezte az ellenőrzést, majd 1888-ban a Hobyo szultánjával kötött szerződéssel létrehozta első protektorátusát a Benaadir parton. A következő években további területek fölött szerezte meg az uralmat. Az olasz fennhatóságú területeket 1908-ban „Somalia Italiana” név alatt egyesítették, és megkezdődött az olasz bevándorlás.⁸ Ezen a területen a gyarmatosítók főleg délgyümölcs és cukornád ültetvényeket létesítettek.

A 19. század végén Etiópia császára, II. Menelik az európai gyarmatosítók vetélytársa lett: meghódította a Hareri Muszlim Emirátust és elfoglalta egész Ogadent. Így 1897-re Etiópia, a britek, az olaszok és a franciák felosztották Afrika etnikailag egyik leghomogénabb (de politikailag nagyon is megosztott) területét.⁹

A szomálik – protektorátus ide, szultánok szerződése oda, civilizációs előnyei amoda – nem nézték jó szemmel a hitetlen idegenek uralmát. Állandóan a felkelés veszélye fenyegetett. A legnagyobb lázadás az volt, melyet Szajíd Muhammad ‘Abd Allāh al-Hasszán (az Örült Mullah – the Mad Mullah ill. il Mullah Pazzo) vezetett. A felkelés rövid szünetekkel 1899-től 1920-ig tartott, és egyszerre három birodalom (az etióp, a brit és az olasz) erejét hívta ki maga ellen. Csak a brit erők összehangolt légi és szárazföldi hadműveleteivel sikerült leverni. Hasszán felkelése súlyos csapás volt a szomáliknak: meghalt Észak-Szomália népességének egyharmada, és a gazdaság jórészt elpusztult.¹⁰

A II. világháborúban Olaszország egy rövid időre megszállta Brit-Szomáliföldet, majd saját gyarmataival együtt - 1941-ben el is veszítette.¹¹ Délen 1941 és ’49 között brit katonai igazgatást vezettek be, majd az olaszok a függetlenség kikiáltásáig visszakapták a terület igazgatásának jogát, hogy felkészítsék a függetlenségre.

FÜGGETLENSÉG

A függetlenség két lépésben valósult meg: először Brit-Szomáliföld vált függetlenné (1960.06.26), majd öt nappal később Olasz-Szomália (1960.07.01.). A két terület Szomáli Köztársaság néven egyesült.¹² A két gyarmat egy államban történő egyesítése nem volt zökkenőmentes. A brit és olasz jogi, közigazgatási és oktatási rendszereket nehéz volt összehangolni. Még lényegesebb volt az egyesülés hatása a klánok politikai státuszára. Északon, a volt Brit-Szomáliföldön a függetlenség előtt az isaaq törzs volt a meghatározó politikai tényező, a dir és a darod ellenzékben voltak. Az egyesüléssel a határ két oldalán élő dir és darod klánok is egyesültek, így erős szövetséget alkottak. Délen a Shabelle és Jubba közötti területen élő rahanweyn klánok úgy érezték, hogy a darodok és hawiyek az ő rovásukra növelték befolyásukat.¹³

8 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 21-23. o.

9 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 29. o.

10 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 59. o.

11 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 24. o.

12 Brit -Szomáliföld ötnapos függetlensége szolgált később jogalapként az északi régiók Szomáliától történt elszakadásra.

13 Cornwell, Richard: „Somalia: Fourteenth time lucky?” 87. alkalmi tanulmány, 2004. április, Institute for Security Studies, Pretoria

A szomálik szerint a függetlenség csak részben valósult meg. Djibouti népe a francia gyarmati státusz mellett szavazott.¹⁴ Etiópia és Kenya nem voltak hajlandók feladni szomáli-lakta tartományait.¹⁵ Az új szomáli politikai elit gyakorlatilag hatalomra kerülése első napjától kezdve a „Nagy Szomália” ideológiát követte: kész akár katonai erővel is felszabadítani és egy államban egyesíteni minden szomáli-lakta területet.¹⁶ Határincidensek sora következett, melyekben Szomália reguláris erők helyett a határ menti törzsekből toborzott milíciákat (shiftákat) küldött harcba. A shifták gyengén szerepeltek ugyan, de rajtaütései elég fejfájást okoztak mind Etiópiának, mind Kenyának ahhoz, hogy katonai szövetséget kössenek (1964).¹⁷

A függetlenség első néhány évében a nép részéről nagy volt az érdeklődés a politikai kérdések iránt. A szavazati jogot kiterjesztették a nőkre is, és 1960 és 1969 között rendszeres választásokat tartottak. Külpolitikájában az ország el nem kötelezett volt, nagyon jó volt a kapcsolata Olaszországgal, és ennek a révén szorosan együttműködhetett az Európai Gazdasági Közösséggel, ugyanakkor már a függetlenség kikiáltása után diplomáciai kapcsolatot létesített a Szovjetunióval és Kínával. A Szovjetunióból katonai és gazdasági tanácsadók érkeztek, valamint 500 tisztet képeztek a Szovjetunióban.¹⁸

A hatvanas évek második felére a politikai elit korrumpálódott, a nepotizmus vált az elit újratermelődének útjává. 1969. október 21-én azonban egy katonai puccs megdöntötte a korrupt és gyenge rendszert. Az új, erős ember Si'ad Barre vezérőrnagy lett.¹⁹ A nemzetgyűlést feloszlatta, nemzeti egységet akart a klánok torzsalkodása és az észak-dél ellentétek helyett. Bejelentette, hogy ugyan az érvényben lévő nemzetközi szerződésekhez tartja magát, de Nagy-Szomália megvalósításáról nem mond le. Külpolitikájában kisebb szerepet szánt a nyugati országokkal fenntartott kapcsolatoknak, és inkább a Szovjetunió felé közeledett. Nagy-Szomália létrehozásának jegyében 1975-ben, amikor Dzsibuti elnyerte függetlenségét, Szomália megpróbálta a stratégiaiilag kiemelkedő jelentőségű területre kiterjeszteni fennhatóságát. Etiópia ugyanezzel próbálkozott. A két szomszédos ország konfliktusa két éven belül tovább mélyült.²⁰

Si'ad Barre a tudományos szocializmus és az iszlám elveinek szintézise alapján akarta átszervezni és modernizálni a szomáli társadalmat (a két ideológia ötvözése korántsem olyan furcsa ötlet, mint első hallásra tűnik: az iszlámban is és a szomáli hagyományokban is jó adag kollektívizmus van). A szomáli társadalom modernizálását a tudományos szocializmus alapján erőltető kormány a klán rendszert és a hagyományos klán vezetők intézményét primitívnek tekintette, és a szocializmus megvalósításának akadályát látta bennük.²¹ A hatóságok megkísérelték letelepíteni a nomád pásztorokat; a klánok hagyományos szállásterületeiből körzeteket és tartományokat hoztak létre; a klán vezetők helyett e területeket kormányzókra bízta, akik gyakran más klánhoz tartoztak. Így a klán vezetői elvesztették mind a klán érde-

14 Hassan Ali Jama: Who cares about Somalia: Hassan's ordeal; reflections on a nation's future, 96-97. o.

15 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 36. o.

16 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 13. o.

17 http://www.diiis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

18 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 25-26. o.

19 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 82. o.

20 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 29-30. o.

21 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 84-87. o.

keit és álláspontját képviselő politikai szerepüket, mind társadalmi státuszukat, mind pénzügyi háttérüket.²² A klánon belüli szolidaritás helyét átvette az „elvtársiasság”. Az „unokatestvér”, „nagybácsi” stb. megnevezéseket betiltották, mert azok életkor alapján automatikusan társadalmi rangot adnak egyes személyeknek. Az „elvtárs” lett az egyetlen elfogadott megszólítás. 1976-tól a Szomáli Forradalmi Szocialista Párton (Xisbiga Hantiwadaagga Kacaanka Soomaaliyeed) kívül minden politikai szervezetet betiltottak.²³

Si'ad Barre valójában nem felszámolta, hanem hatalma megtartása érdekében manipulálta a klán rendszert.²⁴ Hatalmának alapja három klán – a mareehaan (Barre saját klánja), az ogaden (Barre anyjának klánja) és a dhulbahante (a nemzetbiztonsági szolgálat parancsnokának, Barre vejének klánja) szövetsége volt.²⁵ E hármasszövetségen keresztül el tudta fojtani az állam egységét fenyegető feszültségeket. És amit nem tudott megoldani emberek és csoportok manipulálásával, azt megoldotta a biztonsági erővel – erővel és megfélemlítéssel.

KÜLFÖLDI SEGÍTSÉG

Szomália haderejének korszerűsítéséhez és felszereléséhez – miután hiába kérte az USA segítségét – a Szovjetunióhoz fordult. A 60-as években 15-20,000 fő körül volt a szomáliai hadsereg létszáma, de elég jól el volt látva technikai eszközökkel, így T-34 harckocsikkal (később már T-55 harckocsikkal is, lásd az Ogaden-háborúról szóló részt.), MIG-15 és 17 vadászpilóta gépekkel, PSZH-kal. A Szovjetunió megkapta Berbera kikötőjének használati jogát, cserébe SAM-2 rakétákkal szerelte fel a hadsereget, valamint segített kiépíteni a hírszerzést és a haditengerészetet. Mire Si'ad Barre összekülönbözött a Szovjetunióval, és kiutasította tanácsadóikat az országból, addigra már 2400 tisztet képeztek ki ott, további 150-et Kelet-Európa más országaiban.

Szaúd-Arábia megpróbálta ellensúlyozni a szovjet katonai befolyást, és kölcsönökkel támogatta a szomáli kormányt, valamint Kuvait 40 Centurion harckocsit adott el a hadseregnek. Egyiptom megnyitotta katonai tanintézteit, valamint kézfegyvereket és a szovjet technikához pótalkatrészeket szállított. Az országban tevékenykedett egy egyiptomi kiképzőcsoport is. Etiópiával szemben Szomáliát leginkább Egyiptom támogatta.

Az ogadeni háború végéig az USA és más nyugati államok visszautasították, hogy Szomáliát ellássák fegyverekkel, illetve katonai felszerelésekkel. 1979-től Olaszország Fiat teherautókat, könnyű harckocsikat és PSZH-kat szállított a szomáliai fegyveres erőknek, míg az USA, főleg 1980-tól, jelentős anyagi támogatással próbálta Si'ad Barre rezsímjét és katonai erejét erősíteni.²⁶ Az NSZK a különleges erők képzésében, valamint a szomáliai hadsereg rádiókkal való ellátásában vállalt szerepet. Vannak adatok arról is, hogy Si'ad Barre katonailag még Dél-Afrikával is együttműködött. Más megállapodások mellett az apartheid-rendszer a szomáliai

22 Judith Gardner, Judy El-Bushra: Somalia--the untold story: the war through the eyes of Somali women, 3. o.

23 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 91-92. o.

24 Brown, Fraser: „Tragedy in Somalia: Clans, Colonizers, Superpowers and the Cult of Personality,” Origins, Ohio State University, 1993. május, www.ehistory.osu.edu/.../origins%20-%20may%201993%20-%20somalia.pdf (letöltés ideje: 2009. 10. 03)

25 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 14. o, illetve Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 32. o.

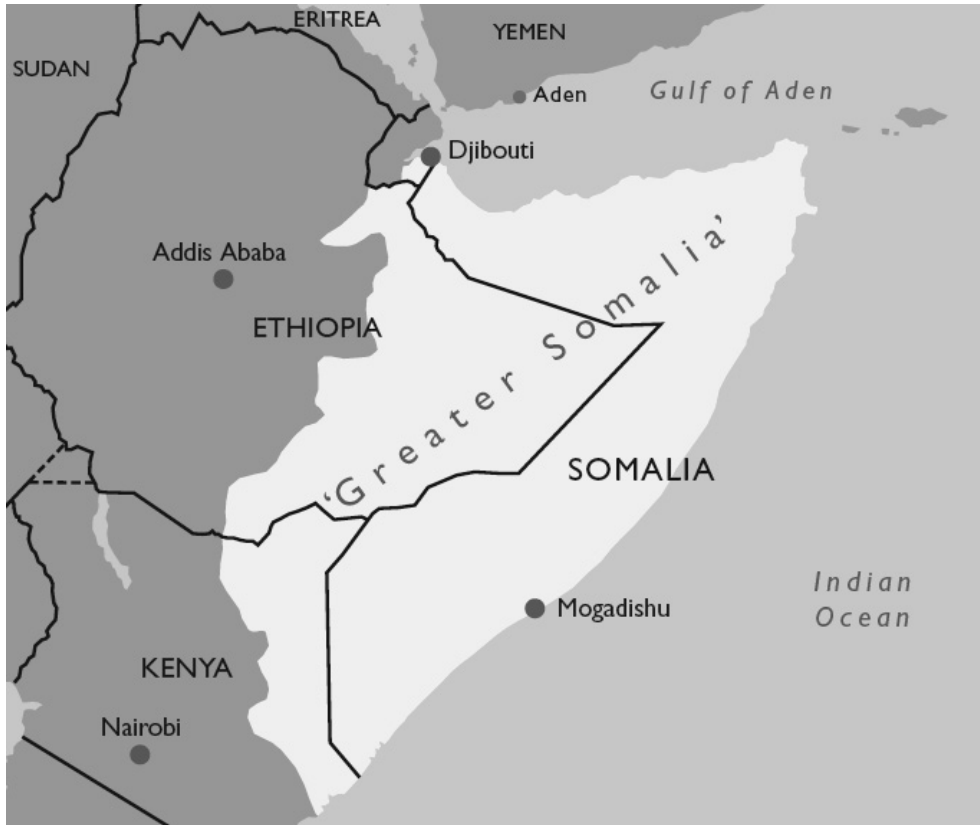
26 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 38. o.

kikötők használatáért cserébe mozambiki és angolai háborúban zsákmányolt szovjet harcosokat adott át. Kína is jelen volt a szomáliai kormány katonai beszerzéseinél; a szomáliai légierő tőlük kínai típusú F-6 és F-7 vadászpilóta gépeket kapott, miután az ogadeni háborúban légierőjének jó részét elvesztette.

AZ OGADENI HÁBORÚ²⁷

Az ogadeni háború célja a szomáli lakosság egyesítésével Nagy-Szomália létrehozása volt, mivel a területet 1948-ban Nagy-Britannia átadta az etiópoknak a II. világháborúban nyújtott támogatásért cserébe.²⁸

Forrás:

http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf

27 Tareke, Gebru: The Ethiopia-Somalia War of 1977 Revisited,” International Journal of African Historical Studies, 2000/3

28 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 12. o. illetve Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 124. o.

A külpolitikai lehetőséget Hailé Szelasszié császár bukása szolgáltatta: Etiópiában bizonytalan, zűrzavaros állapotok uralkodtak. Szomália ezt kihasználva kezdte el támogatni az Ogadenben működő gerillamozgalmakat, elsősorban a Nyugat-Szomáli Felszabadító Frontot. Etiópia Szomáliát belügyeibe való beavatkozással és irredentizmussal vádolta, válaszul a szomáliai hadsereg 1977-ben bevonult Ogaden tartományba.²⁹

Össze 35,000 reguláris és 15,000 irreguláris szomáliai katona harcolt a területen. Az erőviszonyok papíron Szomáliának kedveztek. Páncélos csapatai sokkal erősebbek voltak (250 T-34 és T-55 harckocsi, 300 pszh-val), mint az etiópiai hadseregé; légiereje számbeli és minőségi fölényben volt az etiópiai légierővel szemben (24 MIG-21 és 29 más repülőgép, szemben Etiópia 40 repülőgépével, amelyekből csak 16 volt korszerű F-5).

A hadműveleteket Hargeysából irányították, de ez távol volt a harcok színhelyétől, mivel a Szomáliai Nemzeti Hadsereg (SzNH) 550 km mélyen nyomult be a területre, és 1977 júliusára a tartomány 60%-át ellenőrizte. Szeptember közepére a tartomány 90%-a szomáliai kezekbe került, de az etióp erőknek sikerült megállítaniuk a támadást. A Dire Dawa és Jijiga elleni augusztusi támadás során a szomáliaiak elvesztették a harckocsik felét, legalább 50-et. Ezt a kudarcot tetőzte, hogy erre az időre a szomáliai pilóták nem megfelelő kiképzettsége miatt az etióp légierő a légi fölényt megszerezte, és így akadálytalanul támadhatta a hosszúra nyúlt utánpótlási vonalakat, melyek amúgy is sártengerré változtak az esők beköszöntével.

Szeptember közepén a szomáliai három harckocsi zászlóaljjal elfoglalták Jijigát, az etiópiai csapatok visszavonultak a Marda-hágó mögé, ahol újjászervezték erőiket. A konfliktus kimenetelét végül is Szovjetunió döntötte el azzal, hogy magára hagyta Szomáliát, és Etiópiát kezdte támogatni, mivel annak kormányzata kommunista beállítottságú volt. Az újjászerveződő etiópiai hadsereg Ogaden térségében 50,000 katonával rendelkezett, amit szovjet utánpótlással ellátott tüzérséggel, harckocsikkal, 11,000 kubai katonával és 1,500 szovjet tanácsadóval erősítettek meg.

A szomáliai megkísérelték bevenni Harert, de utánpótlási nehézségek miatt ez nem sikerült. Beásták magukat a városon kívül, és várták az etióp ellentámadást, ami 1978. február elején be is következett. A kétlépcsős támadásban az etióp-kubai erők Jijiganál megverték a szomáliaiakat, valamint teljesen váratlanul egy kubai és etióp harccsoport északkelet felé nyomulva, a Marda-hágó környékén megkerülte és hátba támadta a beásott szomáli erőket. A kétnapos csatában 3000 szomáliai katona halt meg. Egy hét alatt Etiópiának sikerült a nagyobb városokat visszaszerezni, ezzel győzelmet aratni. 1978. március 9-én Si'ad Barre elnök visszavonta csapatait Etiópia területéről. A szomáli gerillák visszatértek a gerillaháborúhoz, azonban 1980 közepére az etióp hadsereg megverte a gerillákat és az ott maradt néhány szomáliai alegységet, amelyek Ogaden egyes részeit még mindig ellenőrzésük alatt tartották.³⁰ 1981-ben azonban még mindig voltak gerilla rajtaütések etióp célpontok ellen. 1982-ben - a sikereken felbuzdulva - szovjet támogatással Etiópia megtámadta Szomáliát, ami hozzájárult a rendszer agóniájának elindulásához.³¹

Szomáliára nézve katasztrofális volt az ogadeni kaland: a hadsereg 8000 embert veszített, személyi állományának az egyharmadát, a páncélos erők kétharmadát és a légierő felét. A

29 http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

30 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 68. o.

31 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 33-34. o.

szovjet-etióp szövetség és a szomszédaival állandósuló határviták miatt pedig külpolitikailag teljesen elszigetelődött. A vesztes háború és a szovjetekkel való szakítás után nyugatbarát külpolitikai orientáció következett, de ez a Barre-rezsim életében már nem tudott kiteljesedni.³²

SI'AD BARRE BUKÁSA ÉS A POLGÁRHÁBORÚ

A Barre-rezsimnek - kétségtelen eredményei és sikerei ellenére - sok belső ellensége volt. A rezsim ellenségei számos kormányellenes szervezetet hoztak létre azzal a céllal, hogy megszabadítsák az országot Si'ad Barretől. Az ogadeni háború után e szervezetek egy részét Etiópia támogatta.³³

A két domináns szervezet az isaaq Szomáli Nemzeti Mozgalom (Dhaq Dhaqaaqa Wadaniga Soomaliyeed – Somali National Movement – SNM)³⁴ és a majeerteen Szomália Megmentése Demokratikus Front (Jabhadda Diimuqraadiga Badbaadinta Soomaaliyeed – Somali Salvation Democratic Front – SSDF) volt.³⁵ Fegyveres akcióikra a Barre kormány féktelen erőszakkal válaszolt: milíciái és reguláris csapatai szivattyúállomásokat és víztározókat pusztítottak el (különösen súlyos csapások egy sivatagi állattenyésztő nép számára), és tömegesen erőszakoltak meg nőket (különösen súlyos csapás egy muszlim társadalomban).³⁶

Az 1980-as évek végére Barre már nem volt olyan határozott, mint korábban: egy súlyos autóbaleset legyengítette (1986), szövetségesei kezdték elhagyni. Az északi országrész (a volt Brit-Szomáliföld - és a mai független Szomáliföld) nagyrészt isaaq klánjai különösen nehezen tűrték a déli klánok uralmát.³⁷ A sikertelen ogadeni háború után beáramló menekülteket nagyrészt északon telepítették le, ami isaaq földek elvesztésével járt. Az Etiópiával kötött békeszerződésben (1988) Szomália elfogadta a gyarmati hatalmaktól örökölt határokat. Ezzel pedig Barre elvesztette az ogaden klán támogatását, mivel az ogadenek azt remélték, hogy Szomália katonai erővel képes lesz visszaszerezni az Ogadent Etiópiától. A déli országrészben is telepítettek le menekülteket - ezzel Barre a déli - mindaddig kormányhű - klánok támogatását is elvesztette.³⁸

1988-ban északon a Szomáli Nemzeti Mozgalom támadást indított, és ideiglenesen elfoglalta Buraot és Hargeysát. A kormány válaszcsoportjaiban 50,000 ember halt meg, és Hargeysa nagy része elpusztult.³⁹ A kormányerők brutalitása az ellenállás megszilárdulásához, az ellenálló mozgalmak tömegtámogatásának növekedéséhez vezetett. A harcok fokozatosan Szomália más területeire is kiterjedtek, és újabb kormányellenes klán szervezetek jelentek meg: az ogaden Szomáli Hazafias Mozgalom (Somali Patriotic Movement – SPM)⁴⁰ és a hawiye

32 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 38. o.

33 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 16. o.

34 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 35. o.

35 Hassan Ali Jama: Who cares about Somalia: Hassan's ordeal; reflections on a nation's future, 128. o.

36 Judith Gardner, J. El-Bushra: Somalia, the untold story: the war through the eyes of Somali women, 41-51. o.

37 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 35-38. o.

38 Powell, Benjamin; Ryan Ford; Alex Nowrasteh: „Somalia After State Collapse: Chaos or Improvement?” Working Paper Number 64, The Independent Institute, Oakland, CA 2006.11.30.

39 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 40-41. o.

40 Hassan Ali Jama: Who cares about Somalia: Hassan's ordeal; reflections on a nation's future, 130. o.

Egyesült Szomáli Kongresszus (United Somali Congress – USC).⁴¹ Az ellenálló mozgalmak szövetsége⁴² kemény harcokban legyőzte a kormány biztonsági erőit, és Si'ad Barre elhagyta az országot.⁴³

mozgalom	műveleti körzet	törzs/klán
Szomáli Nemzeti Mozgalom Somali National Movement	Észak-Szomália	isaaq
Szomáli Hazafias Mozgalom Somali Patriot Movement	Dél-Szomália	ogaden
Egyesült Szomáli Kongresszus United Somali Congress	Közép-Szomália	hawiye (murasade és abgal)
Szomáli Üdvözülés Demokratikus Front Somali Salvation Democratic Front	dél-Szomália; Észak-Szomália	majeerteen és darood
Szomáli Demokratikus Mozgalom Somali Democratic Movement	Baidoa	rahanweyn
Al-Ittihaad al-Islamiya Iszlám Unió	Délnyugat-Szomália (Ras Kamboni, Luuq)	radikális-fundamenta- lista szunni iszlám
Szomáli Nemzeti Szövetség Somali National Alliance	Mogadishu	habr gidir
Szomáli Nemzeti Front Somali National Front	Gedo, Közép-Jubba , Felső-Jubba,	mareehaan
Szomáli Demokratikus Szövetség Somali Democratic Alliance	Borama	gadabursi
Egyesült Szomáli Front United Somali Front	északnyugat Szomáliföld	issa
Szomáli Afrikai Muke Szervezet Somali Africans Muke Organization	n/a	bantu
Szomáli Nemzeti Unió Somali National Union	n/a	reer hamar (arab klán)
Szomáli Nemzeti Demokratikus Unió Somali National Democratic Union	Galgadud, Mudug, Burtinle-Nugaal	lelkaseh és aurtoble
Egyesült Szomáli Párt United Somali Party	Erigavo és Las Anod	dhulbahante és warsangeli

A polgárháborúban résztvevő mozgalmak

SZOMÁLIA SZÉTESÉSE - SZOMÁLIFÖLD, PUNTFÖLD, SZOMÁLIA⁴⁴

Délen a háború és az aszály eredményeképpen a gazdaság romokban hevert, és több ezer ember halt éhen. Az Egyesült Szomáli Kongresszus (USC), mely a harcok végén elfoglalta

41 Hassan Ali Jama: Who cares about Somalia: Hassan's ordeal; reflections on a nation's future, 129. o.

42 Hassan Ali Jama: Who cares about Somalia: Hassan's ordeal; reflections on a nation's future, 128-132. o.

43 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 17. o.

44 Cornwell, Richard: „Somalia: Fourteenth time lucky?” 87. alkalmi tanulmány, 2004. április, Institute for Security Studies, Pretoria

Mogadishu, magához ragadta a hatalmat.⁴⁵ Az USC 1991 januárjában Szomália ideiglenes elnökének az abgaal Ali Mahdi Mohamedet nevezte ki.⁴⁶ Őt azonban nem minden USC-frakció támogatta. Mohammed Farrah Aideed tábornok,⁴⁷ a habr gedir klán vezetője kivált az USC-ből, és egy új politikai szövetséget hozott létre, a Szomáli Nemzeti Szövetséget (Somali National Alliance – SNA), amely fegyverrel szállt szembe a Mohamed kormánnyal. Ezzel a felkelés kaotikus polgárháborúvá alakult át.⁴⁸

Az ország északi részében, a volt Brit-Szomáliföld politikai vezetői felismerték a központi hatalom teljes összeomlásában rejlő lehetőséget: 1991. május 18-án érvénytelennek nyilvánították az 1960-as egyesülést, és kikiáltották az egykori brit gyarmat függetlenségét Szomáliföld néven.⁴⁹ Abdirahman Turt nevezték ki ideiglenes elnöknek.

Megkezdtek a háború pusztításainak kijavítását; a klán milíciákat részben lefegyverezték; létrehoztak egy rendőrséget; a bíróságok ismét működni kezdtek. Az új államban még nem volt tökéletes a béke (elsősorban azért, mert a klán milíciák lefegyverzése nem ment simán), de a hagyományos klán vezetők döntő szerepet játszottak egy sor helyi békekonferencián a helyi klánok rivalizálásának megszüntetésében. 1993-ban Boramában egy nagy békekonferencián kidolgozták az új kormány alapjait; az új elnök Muhammad Haji Ibrahim Egal lett.

Szomáliföld megteremtette az önálló állami lét valamennyi feltételét. Közel 20 éve létezik sikeres független államként, de eddig nem tudta elérni, hogy függetlenségét más államok is elismerjék. Függetlenségének egyik diszkrét támogatója Etiópia: a szomáliföldi Berbera kikötője és Berbera a folyosó alternatív tengeri kijárat és szállítási útvonal a Djiboutin, Szudánon, Kenyán és Eritreán át vezető utak mellett.

Hasonló regionális rendteremtő folyamat indult be 1991 körül Afrika Szarvának csúcsán, az északkeleti országrészben. A területet a nagyrészt maajerteen SSDF szabadította föl, majd együttműködött a klánok vezetőivel a helyi közigazgatás megszervezésében.⁵⁰ Mint Szomáliföldön, itt is a modern intézmények széthullása következtében felértékelődött a hagyományos klán vezetők - és ezzel természetesen a klánok - szerepe.

A maajerteen klán 1998-ban Garoweban tartott konferenciáján döntöttek „Puntföld Állam” megteremtéséről. Elsősorban a Kismayo környékén élő maajerteenek biztonsága érdekében Puntföld nem független államként, hanem autonóm területként definiálja magát.⁵¹ Abdullahi Yusuf Ahmed ezredet választották Puntföld első elnökének (Yusufot 2004-ben az Átmeneti Országgyűlés (TFP) Szomália elnökének választotta meg).

Puntföld saját milíciákat tart fent, valamint egy kis parti őrseget. A milíciák részt vettek Abdullahi Yusuf TFG kormányának védelmében. Számos jel utal arra, hogy a milíciák adják a szomáli partok mentén folyó kalózkodáshoz a kiképzett fegyvereseket.

Puntföld megteremtése egyben egy határvitát is elindított Szomálifölddel. A vita tárgya a Sanaag és Sool régiók, valamint Cayn (a Togdheer régió egy része) hovatartozása. A vitatott

45 Hassan Ali Jama: Who cares about Somalia: Hassan's ordeal; reflections on a nation's future, 129. o.

46 <http://somalinet.com/library/somalia/?so=0109>, letöltés ideje: 2009.11.03.

47 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 9. o.

48 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 27. o.

49 Federal Research Division: Somalia a Country Study, pp. 9, illetve Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 40. o.

50 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 35. o.

51 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 142. o.

terület Brit-Szomáliföld része volt, és Szomáliföld a gyarmati határokra hivatkozva szuverén területének tekinti. A helyi klánok (elsősorban a darod törzshöz tartozó dhulbahante és warsangali), Puntföld a klán-rokonság alapján követeli magának a területet.⁵² A vita fegyveres konfliktushoz is vezetett, amelyben eddig Szomáliföld bizonyult sikeresebbnek.

ENSZ BÉKETEREMTÉSI KÍSÉRLETEK

A nemzetközi közösség, látva a kaotikus állapotokat és a humanitárius krízist, 1992-ben a beavatkozás mellett döntött.⁵³ Az első szomáliai ENSZ művelet (United Nations Operation in Somalia) 1992. áprilisban kezdődött. Célja a béke megteremtése és fenntartása, valamint a segélyszállítmányok zavartalan elosztása volt – és e feladatokban teljes kudarcot vallott. Tűzszünet és béke helyett egyre több klán milícia kapcsolódott be a harcokba; a segélyszállítmányokat kifosztották, miközben naponta több száz menekült halt éhen. A sikertelen UNOSOM helyét 1992 novemberében átvette a Unified Task Force (UNITAF), melyben az Egyesült Államok is jelentős szerepet vállalt.⁵⁴ Az UNITAF-ból hamarosan UNOSOM II. lett, melyben már több mint 30 állam vett részt. Az egymást követő ENSZ missziók egyre szélesebb körű mandátumot kaptak, és egyre robusztusabb harcérintkezési szabályokat követtek, és ugyanolyan sikertelennek bizonyultak, mint az eredeti UNOSOM.⁵⁵

Maguk a békefenntartók is célpontokká váltak. Egyre gyakoribbak voltak az orvlövészek támadásai, a távirányítású robbanó szerkezetek és a tűzrajtaütések. Egy jól koordinált rajtaütésben Mohamed Farrah Aideed tábornok milíciája 24 pakisztáni és 56 más ENSZ katonát ölt meg 1993. június 5-én. Ezután az UNOSOM II műveletek fő célja Aideed tábornok elfogása lett, de ez az ENSZ misszió lezárásáig nem sikerült.⁵⁶

1993. október 3-án került sor a Gót Kígyó műveletre, melynek során az amerikai csapatok megkísérelték Mohamed Farrah Aideed hatalmát és befolyását gyengíteni azzal, hogy klánjának és milíciájának egyes kulcsfiguráit elfogják.⁵⁷ A művelet sikeres volt ugyan (a célszemélyeket sikerült elfogni), de az akcióban 19 amerikai katona esett el. A szomáliai vesztesége 1,000 fő körül volt. Az amerikai katonák egy része az éjszaka folyamán is kint rekedt Mogadishuban, s csak másnap tudták kimenteni őket. Az amerikai csapatokat a Gót Kígyó kudarca után kivonták: 1994. március 3-án az utolsó amerikai is elhagyta az országot. Hamarosan a németek és az olaszok is távoztak, és 1995. márciusban az utolsó ENSZ katona is elhagyta Szomáliát.⁵⁸

Mohamed Farrah Aideed 1996-ban életét veszítette egy tűzharc során, helyét fia, Husszein

52 Hoehne. Markus V.: „Puntland and Somaliland Clashing in Northern Somalia: Who Cuts the Gordian Knot?” Crisis in the Horn of Africa, Social Science Research Council, New York, 2007.11.07. <http://hornofafrica.ssrc.org/Hoehne/>

53 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 78. o.

54 Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and customs of Somalia, 44. o.

55 Federal Research Division: Somalia a Country Study, 19-22. o.

56 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 68. o, illetve Anthony Vinci: Armed groups and the balance of power: the international relations of terrorists, 68-81. o.

57 Richard W. Stewart: The United States Army in Somalia, U.S. Army Center of Military History, Washington DC, CMH Pub 70-81-1, pp. 15.-19. o, www.ansa.org

58 Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, 32. o.

Aideed vette át, aki csak ekkor tért vissza az országba.⁵⁹ Augusztus 4-én még Szomália elnökének is megválasztotta az USC-SNA 80 tagú felső vezetése. A fiatal Aideedet kora miatt azonban sokan nem fogadják el vezetőnek, ez ugyanis ellenkezik a tradicionális klán szokásokkal. Az is ellene szól, hogy Kaliforniában szerzett mérnöki diplomát, majd később az Egyesült Államok tengerészgyalogosaként is szolgált.⁶⁰ Ugyanakkor a fiatalabb milicisták tisztelik, mint harcost, az apjától örökölt vagyon és a mintegy 300, teherautókra szerelt különféle nehézfegyver is erősíti hatalmi pozícióját.

KÍSÉRLETEK A KÁOSZ MEGSZÜNTETÉSÉRE

A polgárháború káoszában az igazságszolgáltatás intézményei nagyrészt megszűntek működni. Az anarchiában a jog egyetlen, többé-kevésbé minden szomáli számára elfogadható forrása az iszlám saríja volt. Szomália-szerre – de elsősorban Mogadishuban – saríja bíróságok kezdtek működni a valamennyire biztonságos körzetekben. Bár az iszlám elveit követték, ritkán hoztak olyan ítéleteket, amelyek ellentmondtak volna a szomáli szokásjognak. A pereskedők ítéleteiből tartották fenn magukat, és ahogy múlt az idő, egyre több kormányfeladatot vállaltak: iskolákat működtettek, egészségügyi szolgáltatásokat nyújtottak, helyi üzleteknek pénzügyi támogatásával rendőri szervezeteket állítottak föl, melyek visszaszorították a bűnözést, a kalózkodást, a rablásokat, a kábítószer kereskedelmet és a pornográfiát. A szomálik nagy része nem osztotta ugyan a bíróságok puritán vallási nézeteit, a bíróságok milíciái mégis népszerűek voltak, mert fegyelmezettek voltak, és garantálni tudták a civilek biztonságát.⁶¹

Először a bíróságok csak egy-egy klánon belül működtek, de hamarosan elkezdtek együtt működni. Az együttműködés eleinte csak foglyok kicserélését jelentette, és időnként egy-két közös milícia műveletet. Aztán ez fokozatosan egyre szorosabb lett, és létrejött az Iszlám Bíróságok Szövetsége (Midowga Maxkamadaha Islaamiga – Islamic Courts Union – ICU),⁶² és 2004-ben a mogadishui bíróságok milíciái és nehéz fegyvereik egy részét közös alakulatokba vonták össze. A bíróságokat az eritreai kormány fegyverrel, tanácsadókkal, pénzzel támogatta. Ahogy a bíróságok száma nőtt, úgy nőtt fegyveres erejük is, egyre nagyobb területekre terjesztették ki befolyásukat. 2000-re már állandó és veszélyes versenytársat jelentettek a központi kormány számára.⁶³

A rivalizáló törzsek, klánok és egyéb világi frakciók 1997-ben aláírták a Kairói Nyilatkozatot, mely lényegében egy szövetségi kormány felállítását tűzte ki célul. Összesen 16 konferenciát tartottak, míg a kenyai Eldoretben sikerült 21 frakciót (korántsem az összeset) rávenni, hogy tűzszüneti egyezményt kössenek. A cél a fegyverimport leállítás, a lefegyverzés, egy föderációs kormány felállítása és a nyugatiak (segélyszervezetek) fokozottabb védelme.⁶⁴

A szomáli klánok több mint kétezer képviselője gyűlt össze 2000 májusában Artában,

59 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 73. o.

60 Kampeas, Ron: „From Marine to warlord: The strange journey of Hussein Farrah Aidid,” Associated Press, 02/11/02 http://www.boston.com/news/daily/11/somali_warlord.htm

61 http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

62 Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, 21. o.

63 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 55-58. o.

64 Anthony Vinci: Armed groups and the balance of power: the international relations of terrorists, 64. o.

Dzsibutiban, hogy véget vessenek a konfliktusnak és a hadurak hatalmának.⁶⁵ Döntés született egy átmeneti hatalom létrehozásáról, mely ezt képes lesz elérni. Augusztus 14-én beiktatták az ország új, 245 fős parlamentjét. Létrejött az Átmeneti Nemzeti Kormány (Transitional National Government – TNG) is.⁶⁶ A TNG elnöke Abdiqassim Salad Hassan lett.⁶⁷ Abdiqassim 2000 nyarán, dacolva a hadurakkal, bevonult Mogadishuba, több helyen a lakosság éljenézése közepette. De habozott cselekedni, s ezzel elszalasztott egy lehetőséget, hogy leszámoljon az összes hadúrral.⁶⁸ Mohamed Farrah Aideed, Mohamed Dhere és más hadurak nem ismerték el a TNG hatalmát és tekintélyét, és 2001. márciusban létrehoztak egy rivális szervezetet, a Szomáli Megbékélési és Helyreállítási Tanácsot (Somalia Reconciliation and Restoration Council – SRRC). További egyeztetések, konferenciák és alkudozások után 2002. novemberben a kenyai Eldoretben tartott Szomáli Megbékélési Konferencián a TNG és az SRRC támogatói megegyezésre jutottak egy új kormány és a kormány alapjaként szolgáló új intézmények ügyében.⁶⁹

- Átmeneti Szövetségi Alapító Okirat (Transitional Federal Charter – TFC), mely egy afféle elő-alkotmány;
- Átmeneti Szövetségi Országgyűlés (Transitional Federal Parliament – TFP),
- Átmeneti Szövetségi Kormány (Transitional Federal Government – TFG).

Az átmeneti kormány elnöke Abdullah Yusuf Ahmed, miniszterelnöke Ali Mohamed Gedi lett. A kormány 2005 elején költözött Mogadishuba. Egy évvel később (2006. február) az Átmeneti Szövetségi Országgyűlés is Szomáliába költözött, de biztonsági okokból Mogadishu helyett Baidoa-ban, egy gabonarakárban tartotta első üléseit. Egyes hadurak, látva az iszlám bíróságok növekvő erejét, 2006 elején létrehoztak ellenük egy közös szervezetet, a Szövetség a Béke Helyreállítására és Terrorizmus Elfojtására (Isbaheysiga Ladagaalanka Argagaxisadda – Alliance for the Restoration of Peace and Counter-Terrorism – ARPCT). A szervezet az Egyesült Államok támogatását is élvezte.⁷⁰ De sem a hadurak harctéri tapasztalatai, sem az amerikai pénz és fegyver nem volt elég a bíróságok milíciáinak fegyelmével és önfeláldozó bátorságával szemben.⁷¹ A hadurak szövetsége minden összecsapásban alul maradt. Az ICU kiterjesztette uralmát Dél-Szomália nagy részére, milíciái az Átmeneti Szövetségi Kormány fegyveres erőit is minden összecsapásban legyőzték.⁷²

A kormányerők kénytelenek voltak visszavonulni, míg 2006 végén már csak egy számottevő város (Baidoa) maradt kormánykézen. Az Átmeneti Kormányt az utolsó pillanatban kapott amerikai fegyverszállítmányok és különösen a közvetlen etiópiai katonai beavatkozás mentették meg.⁷³

65 Shaul Shay: *Somalia between jihad and restoration*, 74. o.

66 Judith Gardner, Judy El-Bushra: *Somalia--the untold story: the war through the eyes of Somali women*, 6. o.

67 Ioan M. Lewis: *Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society*, 82. o.

68 Shaul Shay: *Somalia between jihad and restoration*, 74-76. o.

69 Angel Rabasa: *Radical Islam in East Africa*, 58. o.

70 Ioan M. Lewis: *Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society*, 85. o.

71 Anthony Vinci: *Armed groups and the balance of power: the international relations of terrorists*, 72. o.

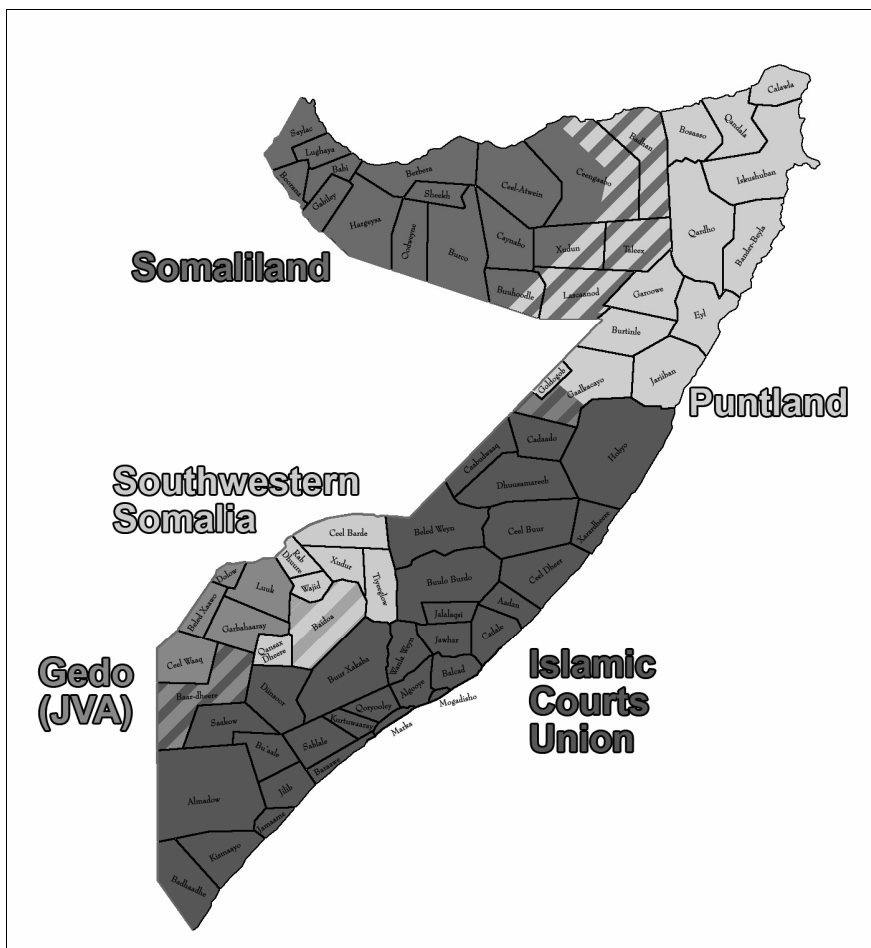
72 Marchal, Roland: „Somalia: A New Front Against Terrorism,” *Crisis in the Horn of Africa*, Social Science Research Council, New York, 2007.02.05. <http://hornofafrica.ssrrc.org/marchal/>

73 http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

A 40,000 fős etiópiai erők megváltoztatták az erőegyensúlyt: a milíciák sem külön-külön, sem együtt nem tudtak ellenállni a jól felszerelt, jól kiképzett reguláris csapatoknak, a harckocsik, tüzérség és légierő tűzerejének.⁷⁴

A következő térképen láthatóak az egymással szembenálló felek által elfoglalt területek:

Forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Somalia_map_infobox.png

A bíróságok milíciái állandó harcban visszavonultak a kenyai határon túlra, vagy elrejtették fegyvereiket, eltűntek a szavanna bozótjában és a városok forgalmában.⁷⁵ A milíciák egy része kiegészzett az Átmeneti Kormányal, mások áttértek a gerillaharcra.⁷⁶

74 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 122. o.

75 Anthony Vinci: Armed groups and the balance of power: the international relations of terrorists, 72. o.

76 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 63-65. o.

KI-KICSODA ÉS MI MICSODA SZOMÁLIÁBAN¹

Szomáli személynevek több formát ölthetnek. Írhatók arab vagy latin betűkkel a szomáli ortográfiának megfelelően, és több rendszer is létezik, amely szerint az angol kiejtésnek megfelelően átírhatóak. Az alábbiakban mindenütt az angol nyelvű sajtóban közölt formát fogom használni.

A szomáli muszlim személynevek általában arab eredetűek, de a legtöbb szomálinak gúnyneve is van, mely általában szomáli eredetű, és viselője nagycsaládi, nemzetségi vagy törzsi hovatartozására vagy születési helyére utal: „Abu” és egy személynév – bár jelentése „X apja”, nem valódi kapcsolatra is utalhat. Az arab neveknek szomáli változata is létezik: Abd al-Rahmanból Abdirahman lesz, Abd al-Ghaniból Abdighani stb.

A megtisztelő „sejk” cím általában elismert iszlám-tudósoknak jár, de Szomáliában egyes hadurak is igényt tartanak rá. További címek: emír (parancsnok), mu'allim (tanítómester), kádi (bíró).

ÁTMENETI SZÖVETSÉGI KORMÁNY

Az Átmeneti Szövetségi Kormány (Dowladda federaalka kumeelgaarka – Transitional Federal Government - TFG) a legújabb kísérlet, hogy Szomáliában működő országos politikai és adminisztratív kereteket teremtsenek. A TFG-t az ENSZ tagállamai Szomália törvényes kormányának ismerték el. Hivatalosan a TFG a kormány végrehajtó hatalma. A törvényhozó testület az Átmeneti Szövetségi Parlament (Golaha Shacabka Federaalka Kumeelgaarka ee Jamhuuriyada Soomaaliya). A gyakorlatban a kettőt általában közösen TFG-ként említik. A TFG-t a Nairobi Átmeneti Szövetségi Megállapodásnak megfelelően hozták létre 2004. februárban.² Az elnököt a 275 országgyűlési képviselő választja meg. Az elnök választja a minisztereket és nevezi ki a miniszterelnököt. A TFG jelenlegi elnöke Sharif Shaykh Ahmad sejk.

Az idegen - de különösen az etiópiai - támogatás gyakorlatilag garantálja az Átmeneti Szövetségi Kormány számára a népszerűtlenséget: a somálik nem szívlelik az idegeneket, még kevésbé a hitetleneket, de legkevésbé azokat a hitetlen idegeneket, akik diktálni akarnak nekik. És Etiópiát különösen gyűlölik.³ Az iszlámista szervezetek kormányellenes propagandájának egyik állandóan visszatérő motívuma, hogy az lepaktált a hitetlenekkel és kiszolgálja érdekeiket a somálik rovására.⁴

A kormány - és a kormányt támogató nemzetközi koalíció - másik nagy problémája a korrupció. A kevés állami tulajdon és a még kevesebb állami bevételek magánkézbe juttatása, a hatalmi pozíciók készpénzre váltása önmagában is elég nagy kárt okoz, de szinte semmit nem számítanak az ellenségnek eladott fegyverek mellett. Az Egyesült Államok 2009 júliusában 40 tonna fegyvert és lőszert szállított a TFG-nek, hogy az védekezni tudjon az al-Shabaab és a Hizb ul-Islam milíciák támadásaival szemben. A fegyverek nagy része a pezsgő szomáli fegy-

1 McGregor, Andrew (2009): „Who's Who in the Somali Insurgency – A Reference Guide,” The Jamestown Foundation, Washington, DC.

2 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 80. o.

3 <http://www.scribd.com/doc/24511325/Radical-Islam-in-East-Africa-2009> (letöltés ideje: 2010.01. 13)

4 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 66. o.

verpiacra, onnan a gerillák kezébe került. De ugyanez a sorsa az AU békefenntartó misszió számtalan fegyverének is.⁵

Átmeneti Szövetségi Kormány vezetői:⁶

Adan Muhammad Nur „Madobe” sejk – TFG Parlament elnöke, 2007. február 3-án nevezték ki. Abdullahi Yusuf lemondása után (2008. december) ideiglenes elnök volt. Klán: digil-mirifle/hadame.

Abd al-Qassim Salad Hussein – az Átmeneti Nemzeti Kormány (Transitional National Government, 2000-2004 között a TFG elődje) elnöke volt. Klán: hawiye/habr gadir/ayr.

Abdirahman Mahmud Farah „Janaqow” sejk – igazságügyi és vallásügyi miniszter és az ideiglenes katonai bíróságok főnöke, az ICU alelnöke. Klán: hawiye/murusade.

Abdulkadir Ali Omar sejk – TFG belügyminiszter, iszlámista, az ICU szárazföldi erőinek parancsnoka volt, egy iszlámista milíciát vezetett, mely az al-Shabaabbal szövetségben harcolt az etiópiaiak ellen. Korábban a rezsim ellensége, de belépett a kormányba, amikor Sharif Shaykh Ahmad sejk lett az elnök.

Abdullah Boss Ahmad – védelmi miniszter 2009. aug. 18. óta.

Abdullahi Yusuf Ahmad – Puntföld elnöke 1998 és 2004 között. 2004. októberben a TFG elnöke lett. A darod klánhoz tartozik, ezért a mogadishui hawiye milíciák ellene voltak (egy korábbi vérengzés miatt tartottak a darodok bosszújától). Nemzetközi nyomásra hivatkozva 2008. december 29-én lemondott. Klán: darod/majeerteen/omar mahamoud.

Ali Jama Ahmad Jengeli –TFG külügyminiszter, puntföldi.

Ali Muhammad Gedi – 2004. november és 2007. október között TFG miniszterelnök. Állatorvos, lemondott, mikor nézeteltérése támadt Abdullahi Yusuf miniszterelnökkel. Klán: hawiye/abgal/warsangali.

Muhammad Abdi „Gandhi” professzor – 2009. február és augusztus között védelmi miniszter. Jelenleg közlekedésügyi miniszter. Inkább tanár, mint katonai vezető. Geológiai és antropológiai doktorátusai vannak, nyolc könyv és több mint 40 cikk (többnyire tudományos munkák) szerzője. A szomáli klán-rendszer ismert ellenzője.

Muhammad Abdullahi Umar – korábban TFG külügyminiszter, jelenleg vízügyi és bányászati miniszter.

Muhammad Qanyare Afrah – nemzetbiztonsági miniszter, korábbi hadúr és az Anti-Terrorist Alliance (Antiterrorista Szövetség – az iszlámisták elleni harcra létrehozott koalíció) tagja. Szorosan együttműködött a CIA-val az al-Qaeda tagok felkutatásában. Klán: hawiye/murusade.

Nur Hassan Hussein „Adde” – korábban miniszterelnök, Abdullahi Yusuf elnök 2008. decemberben leváltotta. Klán: hawiye/abgal/wabudhan.

Omar Abdirashid Ali Sharmake – 2009. február óta TFG miniszterelnök. Ottawában tanult, kanadai állampolgár. Hivatásos diplomata, apja (Abdirashid Ali Sharmake) Szomália első miniszterelnöke volt. Klán: darod/majeerteen.

Mohamed Abdullahi Mohamed – 2010 októbere óta miniszterelnök, 48 éves amerikai-szomáli állampolgár, egykori diplomata.

Sharif Hassan Shaykh Adan – a TFG pénzügyminisztere.

Sharif Shaykh Ahmad sejk – a TFG elnöke, korábban az ARS-Djibouti vezetője és az ICU elnöke. Elkötelezett iszlámista, de Oszama bin Laden „hitetlennek” bélyegezte. Ellenzi a riválisa,

5 „US, EA gunrunners violating UN’s Somalia arms ban,” The East African, Nairobi, 2008.06.02. <http://www.theeastafrican.co.ke/news/-/2558/259398/-/item/0/-/ict3xz/-/index.html> és “Somalia: Al-Shabab ‘Is Buying Govt Weapons,’” 2009.08.11. <http://allafrica.com/stories/200908110875.html>

6 <http://tfgsomalia.net/English%20Language/> (letöltés ideje: 2010.02.07)

Hassan Dahir Aweys sejk szélsőséges szalafizmusát. Gimnáziumi tanár, beszél somáliul, arabul és angolul. Állítólag apja utódaként az idrisiya szufi szekta vezetője. Klán: hawiye/abgaal.

SZOMÁLI NEMZETI HADSereg

A Si'ad Barre elleni felkelések és a polgárháború hatására a Szomáli Nemzeti Hadsereg szétesett, és gyakorlatilag megszűnt létezni. Egy új, a központi hatalomnak alárendelt hadsereg felállítására közel 10 éve folynak kísérletek. A hadsereg jelenlegi ereje 4-5,000 fő, fizetése alacsony, fegyelme gyenge.⁷ A katonákat kenyai, etiópiai, ugandai és djibouti oktatók képezik ki. Légi és tengeri haderő nem létezik, bár egy kis tengerész alakulat kiképzése megkezdődött – ez partvédelmi feladatokat fog ellátni.

2009. szeptember 3-án a hadsereg számos katonája elhagyta állomáshelyét, és Mogadishuban gyűltek össze, hogy tiltakozzanak a TFG-vel szövetségre lépett ICU erők iránti részrehajlás ellen.⁸ A zendülő katonák ellenőrző pontokat állítottak föl, és rálöttek kormánytisztviselők járműveire.

Abdullahi Yusuf (darod klán) miniszterelnöksége idején a hawiye klán vezetők azt sérelmezték, hogy a hadsereget nagyrészt a darod klánból toborozták.

A katonai és biztonsági erők vezetői:

Abdirrazaq Qaylow – a Szomáli Nemzeti Hadsereg szóvivője.

Abdullahi Hassan Barise ezredes – a Mogadishu rendőrség szóvivője.

Abdullahi Muhammad Jan Balushi (ny.á.) ezredes – TFG belbiztonsági miniszter Genfben tanult, és a nairobi Amerikai Egyetemen szerzett közigazgatási és közgazdász diplomát. Szándéka átalakítani a biztonsági erőket hivatásos erőkké. Nős, 16 gyerek apja. Klán: hawiye/hawadle.

Ahmad Taajir tábornok – a rendőrség helyettes parancsnoka, korábban Hollandiában és Angliában (Birminghamban) élt.

Hussein Yusuf Dhumal tábornok (alias Yusuf Osman Dhumal) – a Szomáli Nemzeti Hadsereg főparancsnoka, korábban rendőrtiszt volt, a 2009. májusi felkelő offenzíva idején nevezték ki.

Ismail Qasim Naji tábornok – a TFG hadsereg korábbi vezérkari főnöke, jelenleg Szomália ománi nagykövete.

Muhammad Warsame Nur "Darwiish" tábornok – a Nemzeti Biztonsági Ügynökség vezetője. Angliában a TESCO áruházlánc raktárában dolgozott 2006-ban történt hazatéréséig. Háborús bűnökkel, kínzással és a sajtó elfojtásával vádolták. Szorosan együttműködött az etiópiai megszálló csapatokkal.

AMISOM

Az AMISOM (Afrikai Unió Szomália Missziója - African Union Mission to Somalia) egy aktív békétámogató művelet (Peace Support Operation). Az Afrikai Unió hajtja végre az ENSZ jóváhagyásával. Eredeti megbízása (2007.02.21.) hat hónapra szólt, melyet az óta, időközönként az ENSZ meghosszabbít (legutóbb 2010.12.30-án, egy évre.).

Az AMISOM jelenlegi parancsnoka az ugandai Nathan Mugisha vezérőrnagy.

7 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 66. o.

8 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 196-197. o.

Feladatok⁹

Az AMISOM feladata egy hathónapos béketámogató művelet végrehajtása, hogy ennek során stabilizálja a helyzetet, megteremtse a humanitárius segítő tevékenység feltételeit, és átadja a feladatot az ENSZ-nek. Ezen belüli részfeladatok:

- valamennyi érdekelttel együttműködésben elősegíteni a párbeszédet és a megbékélést,
- védelmet nyújtani az Átmeneti Szövetségi Intézményeknek és a kulcsfontosságú infrastruktúrának, hogy azok működhessenek,
- segítséget nyújtani a nemzetbiztonsági és stabilizációs terv (National Security and Stabilization Plan - NSSP) végrehajtásához,
- műszaki segítséget és egyéb támogatást adni a leszerelési és stabilizációs erőfeszítésekhez,
- figyelemmel kísérni a biztonsági helyzetet minden műveleti területen,
- segíteni a humanitárius műveleteket, ideértve a menekültek és otthonukat elhagyók vissza-települését,
- megvédeni az AMISOM személyi állományát, létesítményeit és felszerelését.

Az AMISOM egy korábbi - 2005-től tervezett, de végre nem hajtott - AU/ENSZ kezdeményezés (Kormányközi Fejlesztési Hatóság Szomáliai Béketámogató Misszió - Intergovernmental Authority on Development Peace Support Mission in Somalia - IGASOM) szerepét vette át. (Az IGASOM részben az ICU ellenállásán és hadműveleti sikerei, részben az érdekelt afrikai államok politikai manőverei következtében futott zátonyra.)¹⁰

Az első alakulat (egy ugandai zászlóalj) 2007 februárjában települt Mogadishuba. Az AU/ENSZ mandátum egy 8,000 fős erőt ír elő, de - az ígéretek ellenére - eddig ennek csak a fele (két ugandai és két burundi zászlóalj) érkezett meg a műveleti területre. Az Afrikai Unió súlyos forráshiánya következtében a teljes AMISOM-erő finanszírozása erősen kétséges.¹¹

Az AMISOM éppannyira népszerűtlen, mint az etiópiaiak voltak. Az iszlámista milíciák sikerrel alkalmazták tömegmozgósító eljárásaikat: már az első alakulat helyszínre érkezése előtt is tömegtüntetések voltak Mogadishuban az AMISOM ellen. A csapatok megérkezésük óta állandó támadások célpontjai, és az etiópiai csapatok kivonása (2009. január) óta saját biztonságukról is nehezen tudnak gondoskodni.¹² Eddig több mint 60 főt vesztek - köztük Juvenal Niyoyunguruza vezérőrnagyot, az AMISOM helyettes parancsnokát. Az AMISOM jelenlegi létszáma 5330 fő, ebből 2700-an Ugandából, 260-an Burundikból érkezett.

MILÍCIÁK¹³

Más polgárháborúkkal ellentétben a központi kormány összeomlását követően egyik hadviselő fél sem volt képes magához ragadni az állami hatalmat és megteremteti a szuveren-

9 AMISOM honlap, <http://www.africa-union.org/root/AU/AUC/Departments/PSC/AMISOM/amisom.htm> (letöltés ideje: 2009.12.18)

10 http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

11 Hull, Cecilia, Emma Svensson: „African Union Mission in Somalia (AMISOM) - Exemplifying African Union Peacekeeping Challenges,” FOI, Totalförsvarets Forskningsinstitut, Stockholm, 2008.

12 http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

13 Vinci, Anthony: „An analysis and Comparison of Armed Groups in Somalia,” African Security Review, 2006/1, Institute for Security Studies, Pretoria 76-90. o.

nitást. A Si'ad Barre elleni koalíció (SNM-SSDF-USC) példáján okulva a nagyobb szomáli klánok sorra teremtették meg saját milíciáikat. A harcost és a harcot nagyra becsülő szomáli társadalomban a kormány elhagyott fegyvertáraiból zsákmányolt korszerű eszközökkel ez nem is volt különösebben nehéz feladat. Ahogy a klánok befolyásuk alá vont területeket alakítottak ki maguknak, úgy váltak valójában önkormányozó politikai egységekké.¹⁴ E folyamat gyakran sok civil áldozatot követelő, kemény csatához vezetett. Így Szomáli politikai földrajza 1992-ben leginkább a 19. századi európai utazók által leírt állapotokra emlékeztetett - csak a lándzsák helyét vette át a Kalasnyikov és az RPG-7- . A klánok területén kizárólag a helyiek engedélyével és a megfelelő védelmi pénz megfizetése után haladhatott át idegen.¹⁵

Jelenleg a központi kormány fegyveres erői mellett több tucat nem állami fegyveres szervezet működik, melyek négy kategóriába oszthatók: klán milíciák; hadurak magánhadseregei; üzleti vállalkozások magánhadseregei; felekezeti milíciák (az ICU vereségével megszűntek a bírósági milíciák, amelyek az ötödik típust alkották).¹⁶ A klán milíciákat értelemszerűen a klán fegyverforgatásra képes férfitagjaiból szervezik, de az állandó anarchia és gyakori kényszerű népmozgások következtében egyre nagyobb a klánon kívüli vagy a klánjuktól távol élő, elszegényedett fiatal férfiak (*mooryaan*) száma, így egyre nagyobb lehetőség nyílik a klánok ellenőrzésén kívül eső milíciák létrehozására.¹⁷

Mivel a milíciák hasonló körülmények között jöttek létre és fejlődtek, így felépítésük is hasonló. A parancsnok közvetlen alárendeltségében egy kiképzett tisztekből és katonákból álló, állandó parancsnoki keret van, ezek alatt pedig egy nagyobb - és a szükségleteknek és lehetőségeknek megfelelően változó létszámú - önkéntes csoport.

KLÁN MILÍCIÁK

A klán milíciák természetes módon szerveződtek az 1980-as években, mikor az SSDF és az SNM létrejöttek. Mivel nem rendelkeztek számottevő erőforrással, és az individualista nomád pásztorok kiképzése is nehezen megoldható feladat volt, a rokoni kapcsolatokon alapuló katonai szervezet tűnt a leghatékonyabbnak.¹⁸

Mivel az állam – láthatóan - nem képes megteremteni a biztonságot, a klán lett a meghatározó politikai közösség, és a klán milícia vált a biztonság forrásává, a milíciák képviselik a klánok politikai ambícióit, és védik területeiket és érdekeiket.¹⁹ Egy-egy milícia létszáma néhány tucattól több száz főig terjed, a klán szervezetén belül a klán tagjaiból áll össze.²⁰

A klán rendszer egyik alappillére a klán iránti hűség és a rokoni kapcsolatok. Ezek egy készen kapott ideológiát alkotnak, mely nagyon erősen ösztönöz a harcra. A klán milíciák emlékeztetnek leginkább a katonai értelemben vett milíciára, amelyek szükség esetén a civil

14 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 7. o.

15 Lewis, Ioan M. (1994): Blood and bone: The call of kinship in Somali society, 231. o.

16 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 56-58. o.

17 Hassan Ali Jama: Who cares about Somalia: Hassan's ordeal; reflections on a nation's future, 14. o.

18 D Compagnon: „Somali armed movement: The Iinterplay of Political Entrepreneurship and Clan-based Factions,” in C Clapham (ed), African guerrillas, James Currey, Oxford, 1998.

19 Hassan Ali Jama: Who cares about Somalia: Hassan's ordeal; reflections on a nation's future, 44. o.

20 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 16. o.

politikai közösség ideiglenes fegyveres erejeként mozgósítják a fegyverforgatásra alkalmas fiatal férfiakat, majd a minősített helyzet elmúltával visszaküldik a civil életbe.²¹

A milícia parancsnokát a vének tanácsa nevezi ki, és bár ő vezényli a harcosokat, azok a klánnak tartoznak hűséggel.

HADURAK MAGÁNHADSEREGEI

Ezekben a milíciákban a klán iránti kötelező hűség mellett a parancsnok iránti személyes hűséget is megtaláljuk. Egyes esetekben a parancsnok ezt ki is tudja használni, függetleníteni tudja magát a klántól, és a milícia fölötti hatalmát a klán politikai, gazdasági és társadalmi szerkezete nélkül is meg tudja tartani. Így monopolizálni tudja emberei hűségét, és saját politikai ambícióinak megvalósításához használhatja a csoportot. Más esetekben a hadúr a klán-kötelékek nélküli mooryaan harcosokból toboroz magának milíciát. E magánhadseregeknek egyetlen célja van: a hadúr személyes (többnyire politikai) céljainak megvalósítása.²²

A pénzért harcoló mooryaanok toborzásával a hadúr függetleníteni tudja magát a klán kötelekeitől. Ez - mindaddig, amíg embereit fizetni tudja - megkönnyíti a dolgát. Mihelyt azonban gondok adódnak a zsolddal, a mooryaan átáll egy rivális, de jobban fizető hadúr oldalára, föllázad gazdája ellen, vagy fosztogatni kezd.

ÜZLETI MILÍCIÁK

Kezdetben a szomáli üzletemberek a klán milíciák és hadurak magánhadseregeinek finanszírozása útján próbálták megvásárolni az üzleti tevékenységhez nélkülözhetetlen biztonságot és a kiszámítható jogi, politikai és gazdasági légkört. Ez nem bizonyult hatékony megoldásnak, ezért az 1990-es évek végén az üzletemberek részben saját klánjuk tagjaiból, részben mooryaan önkéntesekből saját milíciákat kezdtek toborozni. Egyes esetekben több üzleti vállalkozás szövetkezik, hogy hatékonyabban használhassák ki erőforrásaikat.

A milíciát létrehozó üzletember vagy maga lesz a parancsnok, vagy kiadja a feladatot egy tapasztalt, hozzáértő személynek. Az üzleti milíciák egyetlen célja a megbízók üzleti érdekeinek védelme és támogatása. Ez lehet a tulajdon védelme vagy egy rivális leküzdése, de a megbízó érdekei minden esetben fölülírják a klán érdekeit és minden más szempontot.²³

Mint a hadurak magánhadseregei esetében, az üzleti milíciáknak is motiváló tényezője a zsold. Bár az üzleti milíciákat többnyire egy-egy klánból toborozzák, a klánhoz kötődés nem játszik szerepet, mivel az üzleti tevékenység, természeténél fogva, átlépi a klán határait. Az üzleti milíciák veszélye, hogy munkáltatójuk ellen fordulhatnak, és kiforgathatják javaiból.

FELEKEZETI MILÍCIÁK

A felekezeti milíciák a klánoktól független mozgalmak fegyveres erői. A két legnagyobb felekezeti milícia az al-Shabaab és az Ahlu Sunna wa'l-Jama'a. Az Al-Shabaab célja egy iszlám állam megteremtése, melyet nem korlátoznak a gyarmati korból örökölt határok. Az Ahlu

21 http://www.landinfo.no/asset/1060/1/1060_1.pdf (letöltés ideje: 2010.02.01)

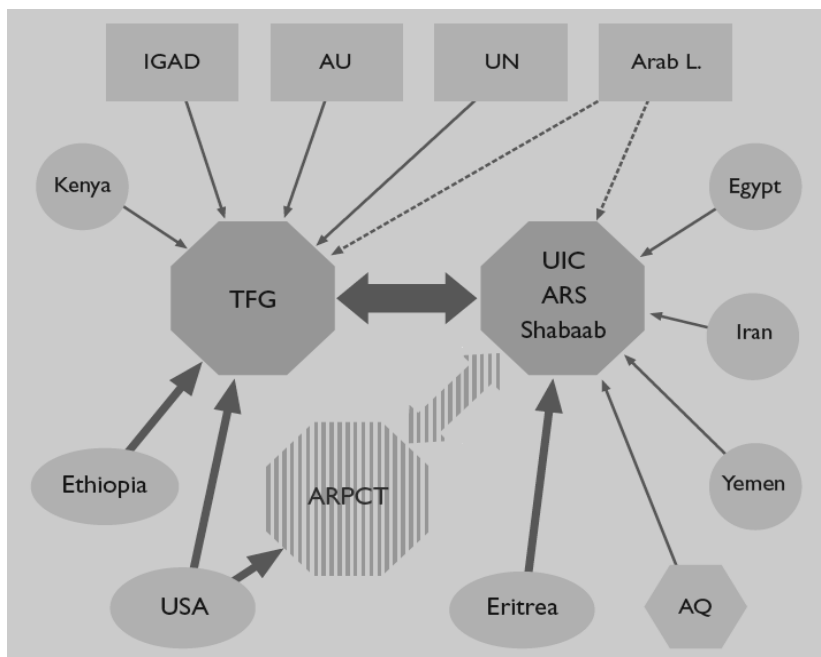
22 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 188. o.

23 http://www.landinfo.no/asset/1060/1/1060_1.pdf (letöltés ideje: 2010.02.01)

Sunna wa'l-Jama'a célja megóvni a szomáli szufi iszlámot az erőszakos szalafista hittedjesztéstől.²⁴

A felekezeti milíciák fő motiválójá az erős hit, mely fölülírja a klán határokat. De a felekezeti hűség inkább a szervezetek felső, vezető rétegeire jellemző. Maguk a harcosok gyakran mooryaanok, és csak azért harcolnak, mert a szervezet fizeti őket.

A következő ábrán láthatóak a különböző szövetségi rendszerek (amelyek természetesen az adott helyzetnek megfelelően változhatnak):

Forrás:

http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf

VEZETŐ-ELLENŐRZŐ RENDSZEREK

A vezető-ellenőrző rendszerek decentralizáltak. Ennek oka egyrészt a klán-rendszer, melyben a nyugati fegyveres erők számára természetes „fegyelemnek” és „fegyelmezésnek” nem nagyon jut hely. A harcosok önkéntesek, és a szigorú fegyelem, különösen a halálbüntetés, a hagyományos diya rendszer alá esne. Ez a nem klán alapú milíciákra is igaz a mooryaanok alapvető fegyelmezetlensége miatt. A fegyelem és közvetlen irányítás hiánya és a mobiltelefonok általános használata lehetővé teszi az egymástól távoli alakulatok műveleteinek összehangolását. A milíciák tehát egy fegyelmezetlen és decentralizált vezető-ellenőrző rendszert üzemeltetnek, melyben az alegységek kapcsolatban állnak egymással.

Bár a milíciák motivációs és gazdasági jellemzői alapvetően eltérők, ennek ellenére stratégiájuk lényegében hasonló. A célok eltérőek – a gazdasági erőforrások fölötti ellenőrzéstől

24 <http://www.scribd.com/doc/24511325/Radical-Islam-in-East-Africa-2009> (letöltés ideje: 2010.01. 13)

a békefolyamatban történő részvételig - de a célhoz vezető eljárások hasonlóak: katonai erőt alkalmazni terület vagy népesség ellenőrzésére; más politikai szereplőktől engedményeket kikényszeríteni, további erőforrásokra szert tenni.²⁵

ESZKÖZÖK²⁶

A milíciák könnyű gyalogsági fegyvereket használnak: az AK-47 valamelyik változatát, PK géppuskát és az RPG-7 páncéltörő rakétát és közepes aknavetőket. A nagy tüzerőt szolgáltató eszköz, a „technical” egy könnyű teherautó, platóján egy kis légvédelmi gépágyúval, nehézgéppuskával vagy hátrasiklás nélküli löveggel. Korszerűbb fegyvereket (pl. irányított páncéltörő rakétákat, légvédelmi rakétákat, harckocsikat, tüzérséget) megfelelő kiképzés híján a milíciák nem tudnának sem karbantartani, sem alkalmazni.

LOGISZTIKA

A polgárháború elején a fegyverek és lőszer fő forrása a kormány volt: a fegyveres erők széthulló alakulatai fegyvereikkel együtt dezertáltak; az elhagyott fegyverraktárakból a környék lakossága széthordott minden mozdíthatót. A rendszeres karbantartást igénylő eszközök (harckocsik, lövegek, híradó eszközök) gyorsan elpusztultak, de a kézfegyverek nagy része máig működőképes. Líbia, Eritrea, Etiópia, az Egyesült Államok, Szaúd-Arábia és más államok időnként szállítanak néhány tonna fegyvert és lőszert egy-egy preferált hadviselőnek. De a beszerzések egyik legegyszerűbb módja a helyi piaci beszerzés: az Átmeneti Szövetségi Kormánynak szállított fegyver és lőszer jelentős része ugyanis a mogadishui fegyverpiacon köt ki. Az AU békefenntartó művelet (AMISOM) katonái ládaszám árulják a lőszert, és a kivonuló etiópiai csapatok is több tonna lőszert hagytak hátra.²⁷

Fegyverek, lőszer, egyéb felszerelés, járművek, üzemanyag és élelmiszer beszerzésének anyagi forrásai részben a régiótól és az egyes milíciák történetétől függenek. Gyakori beszerzési forrás a fosztogatás, részvétel üzleti vállalkozásokban, saját üzleti vállalkozások létrehozása és az adószedés.²⁸ Általános gyakorlat útvámot szedni az országúti ellenőrző pontokon, kikötőket, repülőtereket megszállni, és „adót” szedni az üzemeltetésükért; földművelőktől adót szedni a többi milícia elleni védelem fejében. A pénzalapok másik forrása a nagy szomáli diaszpóra, mely a hawala rendszeren keresztül nyomon követhetetlen pénzeket juttat a névtelen, arctalan címzetteknek.

Egyes milíciák a nemzetközi segélyszervezeteket is kihasználják: civileknek álcázva magukat a milíciatagok élelmiszert és felszerelést tudnak kicsalni tőlük, a népmozgásokkal pedig

25 http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

26 “Blood at the Crossroads: Making the case for a global Arms Trade Treaty” Amnesty International, 2008/09. www.amnesty.org. és “Weapons and Tactics of the Somali Insurgency,” Terrorism Monitor, The Jamestown Foundation, 2007.03.05.

27 „US, EA gunrunners violating UN’s Somalia arms ban,” The East African, Nairobi, 2008.06.02. <http://www.theeastafrican.co.ke/news/-/2558/259398/-/item/0/-/ict3xz/-/index.html> és “Somalia: Al-Shabab ‘Is Buying Govt Weapons,’” 2009.08.11. <http://allafrica.com/stories/200908110875.html>

28 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 103. o.

diktálni tudják, hogy a segélyek hova jussanak. A segélyszervezetek kiszolgálása (pl. lakások, irodák biztosítása) is jó bevételi forrás. Számos szervezet alkalmaz fegyveres őrköt - de valójában védelmi pénzt fizet a helyi milíciának.²⁹ Multinacionális vállalatok is alkalmazzák őket; részben saját érdekeik védelmére, részben a helyi farmerek megfélemlítésére.

Egyes milíciák idegen államok (elsősorban Líbia, Etiópia, Eritrea) támogatását élvezik.³⁰ Etiópia egy időben támogatta, vagy most is támogatja a puntlandi kormányt, a hadawdle (USC/SPM), az RRA és az SNF milíciákat. Eritrea támogatta (és a hivatalos cáfolatok ellenére csökkenő mértékben ugyan, de ma is támogatja) az al-Ittihadot, az ICU-t és az al-Shabaabot³¹ - az ENSZ BT 2009.12.23-án fegyver embargóval és egyéb szankciókkal sújtotta az országot.³²

HARCI ELJÁRÁSOK

A milíciák hasonló eljárásokat alkalmaznak. A harcias nomád életmód öröksége, hogy nagy gyakorlatuk van a rajtaütésekben és lesállításokban – ez tökéletesen megfelel a szomáli anarchiában-. A hidegháború öröksége egy nagy létszámú, jól képzett katonai kaszt (pl. Morgan tábornok és Mahumud Aideed), mely kész a milíciák rendelkezésére bocsájtani ismereteit. E tényezők, valamint a különleges szomáli környezetben kidolgozott eljárások (technicalok, kábítószer használata a harcban) és a falka-harcászat³³ kombinációja egy sajátos szomáli hadviselési módot eredményez.

A támadások leggyakoribb formája a lesállítás, mert így a milíciát csak rövid időre kell összevonni, és a támadás után lehetőség nyílik a fosztogatásra. A nagyobb, összehangolt támadó és védekező műveletek megszervezése sokkal nehezebb. Az összezsúrlások kaotikus tűzharcok; a frontvonalak naponta 50-100 km-t is elmozdulhatnak, ahogy a védelem vonalai összeomlanak, és újra összeállnak. Az utánpótlási vonalak ötletszerűek vagy nem is léteznek, az ellátás fő forrása a fosztogatás.

Az ICU milíciák offenzívája 2006-ban - melynek során elfoglalták Mogadishu nagy részét - új elemet vezetett be a szomáli harcokba: összehangolt támadásokat és éjszakai kommandó-

29 „Somalia faces the future,” Human Rights Watch, HRW, London, April 1995

30 <http://www.scribd.com/doc/24511325/Radical-Islam-in-East-Africa-2009> (letöltés ideje: 2010.01. 13)

31 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 115. o.

32 Resolution 1907 (2009), http://www.fas.org/programs/ssp/asm/S_RES_1907_2009.pdf

33 A falka harcászat régi és sok esetben sikeresen alkalmazott hadviselési eljárás; sok önálló, nagy területen szétszórt kis alegység és egyéni harcos támadó vagy védekező harca. A kis alakulatok egyszerre felderítő és harci alakulatok, a helyzettől függően védő vagy támadó erő. Váratlanul egy ponton koncentrálnak (és így helyi túlerőt teremtenek), támadnak, és némi helyi sikert el is érnek. Elszakadnak és szétszóródnak mielőtt az ellentámadást meg lehetne szervezni, de hamarosan egy másik ponton gyülekeznek, és újból támadnak. A tömeggel, tűzzel - vagy mindkettővel- végrehajtott támadások egyszerre, több irányból, váratlanul érkeznek, és lüktetésszerűen ismétlődnek. A szervezetlennek és formátlannak tűnő támadások valójában jól szervezettek és összehangoltak. E koordináció lehet tudatos parancsnoki tevékenység eredménye (pl. Dönitz admirális tengeralattjárói), de lehet valódi „falka intelligencia” eredménye is; a támadásban részt vevők - mind az alakulatok, mind az egyes személyek - ösztönösen tudják, hogy mikor mit kell tenniük, hol kell támadniuk, és mikor kell visszavonulniuk. Kiss Álmós Péter: „Hálózatharc,” Magyar Rendészet, Budapest, 2007. 1-2 sz.

rajtaütéseket hajtottak végre. Harctevékenységük hatékony katonai kiképzést sejtetett.³⁴

A felekezeti milíciák (elsősorban az al-Ittihad, Hizb ul-Islam és al-Shabaab) megjelenésével elterjedőben vannak a terrorista harceljárások: öngyilkos robbantások, gépkocsiba rejtett pokolgépek, távvezérlésű pokolgépek.

KALÓZOK

Szomália partjai közelében a hajózásra nézve különösen nagy problémát jelent a kalózkodás, mely 2008-ban az előző évihez képest megkétszereződött: nőtt a sikeres támadások száma, és jelentősen nőtt a kalózkodásnak fizetett váltságdíjak összege, ráadásul a kalózkodás egyre agresszívabb. Ez a folyamat 2009-ben is folytatódott. 2008-ban 135 kalóztámadás történt; legalább 44 hajót foglaltak el, és 90 millió³⁵ dollár váltságdíjat hajtottak be, tengerészek haltak meg és tűntek el nyomtalanul a kalózkodás tevékenysége következtében. E számok nem tükrözik a probléma valós mértékét: nem minden támadást jelentenek be a nyilvántartó intézményeknek, a part menti kereskedelmet érintő támadásokról pedig egyáltalán nincs nyilvántartás.

A működőképes kormány hiánya, a hosszú, elszigetelt, lankás homokos partszakaszok, egy háborúhoz, halálhoz és erőszakhoz szokott, szükséghelyzetben levő nép – tökéletes környezet a kalózkodáshoz. A várható profithoz képest a veszély minimális: a 19. században a tengeri hatalmak hadihajói még aktívan vadásztak a kalózkodókra; a területi szuverenitás nem jelentett menedéket, mert a kalózkodás minden tengeri kereskedelmet folytató államra nézve kárt és fenyegetést jelentett; az elfogott kalózkodókra általában halálbüntetés várt. Ma a kalózkodás még a működő kormány és működő igazságszolgáltatás nélküli Szomália partjain is biztos menedéket talál: a kalózkodás elfojtására hadihajókat küldő államok nem sértik meg a fiktív állam fiktív szuverenitását. Ha mégis elfognak néhány kalózt, többnyire szabadon engedik őket, mert a 100 évvel ezelőtt még világos és érthető nemzetközi jog ma gyakorlatilag lehetetlenné teszi a törvénytelenül fegyveres erőszakot alkalmazók felelősségére vonását.

Évente 20,000 hajó – a világ tengeri kereskedelmének 8 százaléka, a tengeren szállított olaj 12 százaléka – érinti az Ádeni-öblöt. A szomáli anarchia tehát a világ egyik legforgalmasabb tengeri kereskedelmi útvonalát fenyegeti. A kalózkodás már legalább 10 éve problémát jelent, de az utóbbi három évben a sikeres támadások száma megsokszorozódott. Az Egyesült Iszlám Bírószágok hat hónapos kormányzása volt az egyetlen időszak, amikor a kalózkodás gyakorlatilag megszűnt, majd az Iszlám Bírószágok kormányának eltávolítása után ismét feléledt.³⁶ Ez azt jelzi, hogy egy hatékony kormány mégis képes elfojtani a kalózkodást.³⁷

A kalózkodók 20 és 35 év közötti férfiak, nagy részük Puntföldről és a közép-szomáli Harardheere (Xaradheere) és Hobyo régiókból származik. Legalább öt kalózkodóbanda működik, összesen kb. 1,000 fegyveres taggal. A kalózkodást hivatásszerűen gyakorolják. Három kategóriába oszthatók:

34 Hull, C. Bryson: „Islamic militia used new tactics to win Mogadishu,” Reuters, 2006.06.07. Az interneten hozzáférhető propaganda videófelvételek egyszerű, de realisztikus kiképzési programról és rongyos, de fegyvermezett harcosokról tanuskodnak. Nyitott kérdés, hogy a videók mennyire fedik a valóságot.

35 Valójában senki nem tudja, mennyi váltságdíjat kasszíroztak be a kalózkodók. A fenti szám a legkisebb (50 millió) és a legnagyobb (130 millió) becslések közéértéke.

36 Angel Rabasa: *Radical Islam in East Africa*, 20. o.

37 Nincic, Donna: „Maritime Piracy in Africa: the Humanitarian Dimension,” *African Security Review*, 2009/3, Institute for Security Studies, Pretoria 3-16. o.

- helyi halászok – ismerik a tengert, értenek a hajózáshoz; ők vezetik a motorcsónakokat és az anyahajókat;
- törzsi milíciák régebbi tagjai – értenek a fegyverforgatáshoz; ők szállják meg az elfogott hajót, leküzdik az ellenállást, őrzik az elfogott személyzetet;
- műszaki szakemberek – a hajózás modern eszközeit (pl. GPS berendezéseket) üzemeltetik.

Puntföld, ez a félig-meddig autonóm északkeleti országrész a legtöbb kalóz bázisa. Puntföld viszonylag stabil régió, működő kormánnyal, fegyveres erőkkel és más hatalmi intézményekkel. A kalózkodás elfojtásához szükséges feltétel tehát, a "hatékony kormány" megvan, de nem elégséges – kell bizonyos felelősségérzet is a hatalmat gyakorlók részéről.

A KALÓZOK HARCELJÁRÁSAI

A kalózok többnyire kisméretű, nagyteljesítményű motorokkal felszerelt, fedélzet nélküli, gyors (30 csomó – 60 km/h sebességet is elérő) és fordulékony motorcsónakokat használnak.³⁸ Fegyverzetük gépkarabély, könnyű géppuska és kézi rakétavető (RPG). Ez többé-kevésbé a maximum, amit a könnyű, gyors csónakokban használni lehet: a csónakok építése (vékony fa vagy üvegszálas műanyag héjazat, fedélzet hiánya) nem engedi a nehezebb fegyverek (nehézsúlyú géppuska, gépágyú) felszerelését. A hajótest elbírná ugyan a nagyobb fegyver nagyobb tömegét, de a tüzeléssel járó erőhatások, a rezgés és folyamatos alakváltozás rövid idő alatt meglazítanák a fatestek eresztékeit, és delaminálnák az üvegszálas műanyag testeket. Nehezebb (és kisebb tűzgyorsaságú) fegyvereket csak akkor lehet hatékonyan használni, ha a fedélzet valamennyire stabil, vagy mozgása valamennyire kiszámítható. Ehhez viszont 20-25 méteres, fedélzettel ellátott testeket kellene alkalmazni.

A kalóztámadás nagyon gyorsan lezajlik: három-öt motorcsónak több irányból megközelíti a kiszemelt zsákmányt, és állandó tűz alatt tartják a fedélzetet és hidat, hogy akadályozzák a személyzet elhárító tevékenységét és az elkerülő manőverezést (a nagy sebességű, hullámról hullámra ugró motorcsónakokból ez a tűz csak nagyon pontatlan lehet, de a katonai tapasztalatok nélküli személyzet megfélemlítéséhez elég). A támadók felfedezése és fedélzetre szállása között általában csak 15 perc telik el. Ez magyarázza, hogy a növekvő nemzetközi jelenlét és az egyre sűrűbb őrzáratok ellenére a kalózok még mindig elfognak hajókat. Egy hadihajó csak akkor tud megakadályozni egy támadást, ha nagyon közel van a helyszínhez, és azonnal el tud indítani egy helikoptert (így sikerült az amerikai *USS Peleliu* hadihajónak elűzni a *Gem of Kilakari* teherhajót támadó kalózokat 2008.08.10-én).³⁹

Ha a potenciális védelem és támogatás távolabb van, a kapitány kénytelen legjobban belátása szerint cselekedni; például ismételt forduló manőverekkel olyan hullámverést teremteni, amit a fedélzet nélküli, kis motorcsónakok nem tudnak elviselni. A tűzoltó fecskendő és vízágyú, valamint a szokatlanabb és egzotikusabb hang-ágyú további lehetőségeket kínálnak – de ezek a működtető személyzetnek semmiféle védelmet nem adnak a kalózok tüze ellen, és több irányból egyszerre érkező támadással szemben nem hatékonyak.

A gyors motorcsónakok hatótávolsága korlátozott (30-50 tengeri mérföld – 60-100 km, de ez csak viszonylag csendes időben). A hatótávolság növelése érdekében a kalózok „anyahajó-

38 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 97-98. o.

39 Besenyő János, Kis Álmos Péter: Kelet-Afrika tengeri farkasai - A szomáliai kalózok fénykora, Afrika Tanulmányok, 2009. III. évfolyam 3-4. szám, 51. o.

kat” alkalmaznak: a part mentén elfoglalnak egy-egy nagyobb halászhajót, amellyel – az időjárástól függetlenül – akár 150-200 mérföldre is eltávolodhatnak a parttól. A motorcsónakokat a fedélzetre veszik vagy vontatják, és csak akkor szállnak át rá, amikor megfelelő célpontot találnak. Ezért a kapitányoknak kiadott nemzetközi figyelmeztetés értelmében ma a biztonságos távolság – a korábbi 50 tengeri mérföld helyett – legalább 200 tengeri mérföld a szomáli partoktól. A legutóbbi kalóztámadások a legközelebbi parttól 1,000 mérföldre történtek – a kalózok hatótávolsága tehát annyira megnőtt, hogy már a „biztonságos távolság” is elvesztette jelentését.

Magán biztonsági cégek (pl. a mindenütt jelen levő Blackwater) keresik lehetőséget, hogy a veszélyeztetett hajók védelmére megbízást kapjanak, de a kereskedelmi hajók felfegyverzése, fegyveres őrk alkalmazása sok akadályba ütközik. A nemzetközi jogi környezet ma egyáltalán nem kedvez a fegyveres önvédelemnek. Az önmagukat tengeri biztonsági szakembernek deklarálók véleménye szerint a sikeres önvédelem az erőszak további eskalációjához vezethet: a kalózok egyszerűen nagyobb tüzerővel, agresszívebben fogják támadásaikat végrehajtani. A tengeri nemzetek (különösen a harmadik világ alig működőképes államai) akkor is rossz szemmel nézik, hogy a kikötőiket látogató hajókon fegyverek vannak, ha egyébként saját felségvizeiken vagy akár legnagyobb, legforgalmasabb kikötőikben sem tudják garantálni a hajózás biztonságát.

A kalózok az elfogott hajókat kis kikötőkbe (mint pl. a puntföldi Eyl) viszik, és addig tartják ott, amíg a tulajdonos meg nem fizeti a váltságdíjat. Az elfogott személyzettel általában jól bánnak (bár nem lehet figyelmen kívül hagyni azt az óriási lélektani terhet, ami a foglyokra nehezedik). A foglyokat többnyire a fedélzeten vagy közvetlen közelben tartják fogva – de vannak kivételek. Ha a hajónak nincs különösebb értéke (pl. egy vitorlás jacht), akkor a személyzetet a tengertől távolabb, a szárazföldön helyezik el, amíg a váltságdíj meg nem érkezik.

VÁLTSÁGDÍJAK

A kalózkodáshoz a tökéletes szomáli környezet és a csekély kockázat mellett a nagy összegű váltságdíj szolgáltatja a kellő motivációt: a kalózkodás sokkal jövedelmezőbb, mint bármilyen más gazdasági tevékenység, amire Szomáliában lehetőség van. Egyetlen sikeres⁴⁰ támadás minden résztvevőnek fejenként 15,000 dollár tiszta jövedelmet jelenthet.

A közelmúltban a váltságdíjak átlaga még néhány tízezer dollár volt, 2008-ban azonban már elérték a milliós nagyságrendet. Ez – a váltságdíjakban is jelentkező – infláció egyre vonzóbbá teszi a hivatásszerű kalózkodást. A hajózó cégek – és esetenként a kormányok – eddig hajlandóak voltak megfizetni a váltságdíjakat, mert azok a hajó és a rakomány értékéhez képest jelentéktelen összegek. A nemzetközi hajózó szövetség, a BIMCO szerint a váltságdíjak megfizetése csak ront a helyzeten, és helyesebbnek tartaná, ha a hajózó cégek nem fizetnének. De a szövetség is tisztában van azzal, hogy a cégeknek mindaddig nincs alternatívájuk, amíg a túsok kiszabadítása vagy más hasonló beavatkozásnak a sikere nem biztosított. Ahogy a kalózok egyre magabiztosabbak, a hajózó cégek egyre kevésbé lesznek készek kockáztatni személyzetük biztonságát vagy a hajóik épségét.

40 A támadások kb. 30 százaléka sikeres.

A leginkább szembeötlő változás, hogy a támadások helyszíne Dél-Szomália partjaitól áthelyeződött az Ádeni-öbölbe. Az öblöt évente érintő 20,000 hajó sokkal vonzóbb és gazdagabb célpont, mint Mogadishu környékének gyér forgalma. A tölcészerű öbölben a hajókat sokkal egyszerűbb feladat megtalálni, mint a szomáli parttól keletre, a nyílt óceánon.⁴¹

A kalózok jelentősen főljavították felszerelésüket, és ma már GPS-t és műholdas telefont használnak. Nagyon valószínű, hogy létezik egy nemzetközi információs hálózat is, amely az európai, ázsiai és öböl menti kikötőkből jelzi a hajók indulását és várható útvonalát. Az anyahajókkal párosítva ezek az új megoldások jelentősen növelik a kalózok esélyeit, hogy a potenciálisan értékes és gazdag zsákmányt a nyílt óceánon is megtalálják és el is fogják.

A kalózok néhány száz fős létszáma mára egy nagyságrenddel nagyobb lett. Nehéz felmérni, hogy valójában mennyire szervezettek, de a növekvő létszám egyre hatékonyabb tevékenységet sejtet, és a kalózok már régen nem opportunistáknak, hanem egy jobban szervezett professzionisták.

A kalózok egyre agresszívebbek. Egyes jelentések szerint a szomáli felségvizeken elkezdtek vállról indítható légvédelmi rakétákat használni, és támadásaik során RPG rakétavetőket is bevetnek.⁴² A rakétavető használata a tankerek esetében jelent különös veszélyt. A környezetvédelmi előírások miatt a modern tankerek ma már kettős héjazattal készülnek, és egy páncéltörő robbanótöltet plazmasugara a két oldalfal között elenyészik, a légvédelmi rakéták viszont már komoly veszélyt jelentenek. A régebbi, egy héjazatú tankerek sem mind sebezhetőek: a nyersolajat, gázolajat nem könnyű meggyújtani – valószínűtlen, hogy egy RPG robbanó töltete fölggyújtson egy ilyen rakományt. De más, lobbánékonyabb olajszármazékok is érintik az Ádeni-öblöt – ezek valóban nagyon sebezhetőek lehetnek.

A KALÓZKODÁS KÖVETKEZMÉNYEI

A nemzetközi közösség számára a szomáli kalózkodás nagyobb veszély, mint egy, a tengeri szállítás költségeit növelő kockázati tényező vagy egyszerű törvénysértő magatartás, amit üldözni kell. A potenciális problémák négy kategóriába oszthatók: a kalózkodás hatása Szomáliára; a kalózkodás hatása a nemzetközi kereskedelemre; a környezeti károk; a potenciális terrorista kapcsolatok.

A KALÓZKODÁS HATÁSA SZOMÁLIÁRA

Több mint három millió szomáli élete a rendszeres élelmiszersegély szállítmányoktól függ, ezek 80-90 százaléka pedig tengeri úton érkezik. A kalózok szemében a segélyszállítmányok nagyon vonzó célpontok - a rakomány azonnal értékesíthető, a személyzetért (különösen a nemzetközi szervezetek tisztviselőiért) magas váltságdíjakat lehet kiereszteni - és támadásaik gyakori fennakadásokat okoznak a segélyezésben. A kalózok a váltságdíjak egy részét a fontosabb helyi emberek jóindulatának megvásárlására fordítják – akik viszont így a háború folytatásában érdekeltek. A kalózkodás bevételeinek egy része tehát a háborút finanszírozza. (A kalózkodás fölszámolása nem vetne véget a szomáli anarchiának és háborúnak, de mindenképpen csökkentené a fegyvervásárlásokra fordítható pénzeket.)

41 Besenyő János, Kis Álmós Péter: Kelet-Afrika tengeri farkasai - A szomáliai kalózok fénykora, 54. o.

42 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 97-98. o.

A kalózkodásból származó közvetlen veszteségek a szállítási késedelemből származó költségekből, a kifizetett váltságdíjakból és a veszélyes körzeteket elkerülő hosszabb útvonalak költségeiből tevődnek össze. De a következmények nem csak azokat a szállítókat sújtják, akiknek a hajóit elfoglalják. Az Ádeni-öblöt érintő hajók biztosítási díja egy év alatt a tízszeresére nőtt, további növekedésük oda vezethet, hogy a szállítók elkerülik az Ádeni-öblöt, és inkább a Jóreménység foka körüli lényegesen hosszabb – és következképp lényegesen költségesebb, de biztonságosabb – utat választják.⁴³

POTENCIÁLIS KÖRNYEZETI KATASZTRÓFA

Az Ádeni-öböl és a szomáli partvidék nagyon érzékeny és sebezhető ökológiai rendszer, melyben egy kalóztámadás nagyon súlyos környezeti károkat okozhat. A Takayama japán tanker elleni (sikertelen) támadásban⁴⁴ a hajó üzemanyagtartályaiból jelentős mennyiségű gázolaj ömlött a tengerbe. Ha az egyre agresszívebb, egyre magabiztosabb, egyre jobban fölfegyverzett kalózok zátonyra futtatnak, fölgújtanak vagy elsüllyesztenek egy tankhajót, az olyan környezeti katasztrófát okozhat, amely évekre, évtizedekre megváltoztatja a tengeri állatvilágot. A kalózok célja eddig a váltságdíjak kikényszerítése volt, de nem zárható ki, hogy a jövőben hajókat pusztítanak el pusztán azért, hogy jelezzék a világnak: a fenyegetéseiket komolyan kell venni.

POTENCIÁLIS TERRORISTA KAPCSOLATOK

További veszély az is, hogy a kalózok a nemzetközi terrorizmus ügynökeivé válnak. Ennek egyelőre kevés jele van. De az Ádeni-öbölben már történt tengeri terrorista támadás (USS Cole, MV Limburg, 2002.10.06.), ezért a tengeri terrorizmus veszélyét komolyan kell venni. A Szezei csatorna bejáratához vezető útvonalon egy nagy hajó elsüllyesztése súlyos károkat okozna a nemzetközi kereskedelemben. A tengeri terrorizmus több formát ölthet: közvetlen támadás hadi vagy kereskedelmi hajók ellen; túsok ejtése elfogott terroristák kiszabadítása céljából; hajók mint úszó fegyverek.⁴⁵

A NEMZETKÖZI KÖZÖSSÉG VÁLASZA

A nemzetközi közösség több kísérletet is tett a szomáli kalóz-tevékenység kezelésére. A legsikeresebb eddig a World Food Programme hajóinak hadihajókkal történő kísérése volt.⁴⁶

Az Egyesült Államok és az EU mellett Malaysia, India, Kína is küldtek hajókat a szomáli régióba, de ezek elsősorban saját kereskedelmi hajóikat védik. Indiai, francia és amerikai ten-

43 Nincic, Donna: „Maritime Piracy in Africa: the Humanitarian Dimension,” African Security Review, 2009/3, Institute for Security Studies, Pretoria 3-16. o.

44 Johan Lillkung, ‘They opened fire with machine guns and rockets,’ The Observer. 2008. április 27. <http://www.guardian.co.uk/world/2008/apr/27/somalia>.

45 Besenyő János, Kis Álmos Péter: Kelet-Afrika tengeri farkasai - A szomáliai kalózok fénykora, Afrika Tanulmányok, 2009. III. évfolyam 3-4. szám, 55. o.

46 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 153. o.

gerészeti erők már többször sikeresen kiszabadítottak túszoikat, és okoztak némi anyagi és élőerő veszteséget a kalózeknak.⁴⁷ De ezek a sikerek valószínűleg nem fogják elrettenteni a őket, mert a kalózkodásban rejlő óriási anyagi lehetőségek még mindig jóval nagyobbak, mint a kockázat.

A nemzetközi haditengerészeti erők pozíciójának megerősítése érdekében 2008. június 2-án az ENSZ BT elfogadta az 1816. számú közös francia-amerikai javaslatot, amely engedélyezi, hogy idegen hadihajók szomáli vizekre behatoljanak „kalózkodás és tengeri rablás bármilyen szükséges eszközzel történő megakadályozására.”⁴⁸

A probléma végleges megoldásának kulcsa egy végleges, minden érdekelt számára elfogadható politikai rendezés, mely egyrészt alternatív gazdasági lehetőségeket nyújt a kalózeknak, másrészt hatékony bűnüldöző eljárásokkal elrettenti őket ettől a tevékenységtől. Ennek hiányában csak a parti kalóz támaszpontok erővel történő felszámolásával lehet kordában tartani a problémát. Ezt a lépést a nemzetközi közösség eddig nem tette meg.

---

47 www.navy.mil/local/CTF-151 (letöltés ideje: 2010.02.07), illetve www.cusnc.navy.mil/command/ctf150.html (letöltés ideje: 2010.02.07)

48 <http://www.scribd.com/doc/24511325/Radical-Islam-in-East-Africa-2009> (letöltés ideje: 2010.01.13)

KORMÁNYPÁRTI ERŐK ÉS SZERVEZETEK

Az Iszlám Bíróságok Szövetsége (Midowga Maxkamadaha Islaamiga – Islamic Courts Union - ICU) 2006. decemberben, az etiópiai invázió után feloszlott, elemei nagyrészt beolvadtak az al-Shabaabba vagy az ARS valamelyik frakciójába, vagy kiegészztek az Átmeneti Szövetségi Kormánnyal.¹ Néhány iszlámista milícia továbbra is az ICU nevet használja. E csoportok általában a volt ICU és ARS vezető és jelenlegi TFG elnök, Sharif Shaykh Ahmad sejk támogatói. A TFG ma az ICU-t „szomáli félkatonai erőknek” nevezi.

Az ICU milíciák és a kormány közötti kapcsolat nem problémamentes. A TFG reguláris katonái, különösen akik Etiópiában kaptak kiképzést, azzal vádolták Sharif Shaykh Ahmad sejket, hogy az ICU harcosokat előnyben részesíti a nemzeti hadsereggel szemben; 2009. márciusban az ICU és TFG csapatok között Mogadishuban fegyveres összecsapások is voltak.²

Islamic Courts Union vezetők

Abdi Rahim Isse Addow – mogadishui szóvivő.

Abdirahman Ibrahim Ma'ow sejk – az ICU milícia parancsnoka. A Hiraan régió TFG kormányzójaként 2009. augusztusban bejelentette, hogy Hiraant kivonja a TFG ellenőrzése alól. A bejelentés több hónapig tartó bizonytalanságnak vetett véget, melyet a fizetés nélkül maradt TFG katonák okoztak, akik fosztogatni kezdték a lakosságot. Ezt 2009 nyarán etiópiai rajtaütések követték, amelynek az volt a célja, hogy az iszlámista fegyveresektől megtisztítsák a határvidéket.

Abdirazak Muhammad Qaylow – ICU szóvivő.

Abdullahi Yare (Yari) sejk – ICU parancsnok.

Abdulqadir Ali Omar sejk – ICU alelnök.

Dahir Addow Alasow sejk – Közép-Shabelle ICU kormányzója.

Hassan Mahdi sejk – az ICU Umar Iman frakciójának szóvivője.

Ma'alín Sadiq – mogadishui ICU vezető. 2009. augusztusban túlélte egy robbanást, mikor járműve aknára futott.

HAGYOMÁNY ÉS EGYETÉRTÉS – AHLU SUNNA WA'L-JAMA'A³

A Hagyomány és Egyetértés (Ahlu Sunna wa'l-Jama') mozgalom 1991-ben jött létre. Ez egy klánoktól független vallási mozgalom, melynek célja megóvni a szomáli szufi iszlámot. A mozgalom akkor fogott fegyvert az al-Shabaab ellen, amikor az elpusztította több fontos szufi sejk sírját. Ezek a szufik zarándokhelyei, amit az al-Shabaab elutasít, mivel azt „a halottak imádatának” tartja. 2009 elején az al-Shabab több vezető szufi papot megölt, ennek következményeként az Ahlu Sunna wa'l-Jama'a vezetője dzsihádost hirdetett az „iszlámista idegenek” ellen. A Hizb ul-Islam szóvivője, Muse Abdi Arale sejk azzal vádolta a szufi mozgalmat, hogy katonai és pénzügyi támogatást kap Etiópiától.

Ahlu Sunna Wa'l Jama'a vezetők:

1 http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

2 <http://www.scribd.com/doc/24511325/Radical-Islam-in-East-Africa-2009> (letöltés ideje: 2010.01. 13)

3 <http://www.meforum.org/2486/somalia-al-shabaab-strategic-challenge> (letöltés ideje: 2010. 01.19)

Abdirahman Ahmad “al-Ansar” sejk – Ahlu Sunna wa’l-Jama’a szóvivő,
Abdulkadir Somow sejk – Ahlu Sunna wa’l-Jama’a szóvivő,
Abdulkarim Risak sejk – Ahlu Sunna wa’l-Jama’a vezető tisztviselő,
Abdullahi Shaykh Abdurahman Abu Yusuf sejk – Ahlu Sunna szóvivő,
Abu Abdullahi Abu Ismail sejk – Ahlu Sunna wa’l-Jama’a szóvivő a Bay és Bakool régióiban.

RAHANWEYN ELLENÁLLÁS HADSEREGE⁴

A Rahanweyn Ellenállás Hadserege (Rahanweyn Resistance Army – RRA) egy törzsi alapú milícia, melynek célja a dényugat-szomáli Bay és Bakool régiók függetlenségének kivívása.⁵ A csoportot 1995-ben alapították, miután Hussein Muhammad Farah “Aideed” mogadishui milíciája legyőzte a helyi milíciákat, és megszállta a rahanweyn klán területeit. Etiópiai oktatók 1995-ben kezdtek kiképezni RRA harcosokat. 1999 második felére az RRA visszafoglalta a rahanweyn területek nagy részét.⁶

Rahanweyn Resistance Army vezetők:

Adan Muhammad “Madobe” sejk – a TFG parlament házelnöke, korábban Korán oktató volt és miniszter a TFG-ben. Klán: mirifle/sagaal/hadame.

Hassan Muhammad Nur “Shatigadud” ezredes – hírszerző tiszt volt Si’ad Barre Nemzetbiztonsági Szolgálatában. Az RRA alapítója és jelenlegi vezetője. Klán: rahanweyn/harin.

Muhammad Ibrahim Habsade – Hassan Muhammad Nur “Shatigadud” ezredes riválisa, az RRA egyik alapítója, a TFG parlament tagja. Klán: mirifle/leysan.

JUBA VÖLGYI SZÖVETSÉG

A Juba Völgyi Szövetséget (Isbahaysiga Dooxada Jubba – Jubba Valley Alliance - JVA) 2001-ben alapították az Allied Somali Forces (ASF) elemeiből, elsősorban a habr gidir, marehan és ogaden klánok tagjai alkották, akik elleneztek Muhammad Sa’id Hersi “Morgan” tábornok (védelmi miniszter és Si’ad Barre veje) uralmát a Kismayo és Juba völgy régióiban.⁷

Az ICU 2006. októberi offenzívája kiverte a JVA-t Kismayoból és a Juba völgyből. Az év végén a régiót etiópiai és TFG erők szállták meg, a JVA gyakorlatilag a TFG fegyveres erőibe integrálódott, de Kismayot még mindig az al-Shabaab uralja.⁸

Jubba Valley Alliance vezetők:

Barre Adan Shire „Hiirale” ezredes – korábbi TFG védelmi miniszter, JVA elnöke, és korábban a Szomáli Nemzeti Front vezetője. Az amerikai West Point katonai akadémián szerzett hadtudományi diplomát. 2008-ban az alsó Juba régió harcaiban megsebesült. Klán: darod/marehan.

4 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 79-80. o.

5 Hassan Ali Jama: Who cares about Somalia: Hassan’s ordeal; reflections on a nation’s future, 130. o.

6 Anthony Vinci: Armed groups and the balance of power: the international relations of terrorists, 82. o.

7 Anthony Vinci: Armed groups and the balance of power: the international relations of terrorists, 85-87. o.

8 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 98. o.

KORMÁNYELLENES ERŐK ÉS SZERVEZETEK

AZ AL-SHABAAB

A mozgalom teljes neve Szomáli Mudzsahedin Ifjúsági Mozgalom (Harakat al-Shabaab al-Mujahideen). Alapításának körülményei tisztázatlanok, de valószínűleg 2004-2006 körül jöhetett létre. Tagjait kezdetben elsősorban a hawiye törzs habr gidir klánjából toborozta.¹ Ma az al-Shabaab egy mindenkit befogadó iszlámista mozgalom, nyitva áll minden muszlim, így idegen önkéntesek számára is. Valóban vannak idegen önkéntesek az al-Shabaab soraiban, de számukat – amely 200-300-ra tehető – propaganda és a politikai szándék gyakran fölnagyítja. Az al-Shabaabot nyitottsága miatt sok szomáli elutasítja, mert „klán-nélkülinek” tartják.²

Az al-Shabaab határozottan elutasítja a szomáli konfliktus tárgyalások útján történő rendezését. Többször kijelentette, hogy az egyetlen elfogadható rendezés egy iszlám állam létrejötte, melyet nem korlátoznak a gyarmati korból örökölt határok. Párbeszédet elutasító magatartását az al-Qaeda vezetők is helyeslik.³

Az al-Shabab az Iszlám Bíróságok Unió (Midowga Maxkamadaha Islaamiga – Islamic Courts Union – ICU) egyik fegyveres milíciájaként kb. 400 harcost állított ki; ez a létszám a 2006. decemberi etiópiai támadás előtt már kb. 2,000-re nőtt. Az etiópiai katonai túlerő szétzúzta az al-Shabaab és a többi felületesen kiképzett ICU milícia erőit. De a mozgalom gyorsan talpra állt, és hamarosan visszatért a harcra, lesállításokban és Mogadishu brutális utcai harcaiban egyformán küzdött az Átmeneti Szövetségi Kormány, Etiópia és az Afrikai Unió csapatai, valamint a klán milíciák ellen.⁴ E harcok során al-Shabaab nem törődött műveletei lehetséges „járulékos veszteségeivel,” az etiópiai bázisok ellen rendszeresen indította lakóköri zetekből a támadásait – amire az etiópiai erők rendszerint tüzéséggel válaszoltak.

A mozgalom ma kb. 12,000-15,000 fegyveres harcost állít ki, elsősorban Dél-Szomáliában, Kismayo és Mogadishu városokban. Szomáliában az al-Shabaab alkalmazott először öngyilkos támadókat 2007. áprilisban, akik Puntföldön és Szomáliföldön is hajtották végre akcióikat.⁵

Az al-Shabaab vezetője, Ahmed Abdi Godane sejk 2008. június 4-én bejelentette, hogy a mozgalom csatlakozik a nemzetközi dzsihadhoz. 2008 augusztusában az al-Shabaab elfoglalta és iszlám kormányzás alá helyezte a dél-szomáliai Kismayo kikötővárost. Létrehozott egy al-Jaysh al-Hisbah nevű szervezetet (kb. „hadsereg, mely terjeszti az erényt és megakadályozza a bűnt”) – afféle iszlám rendőrséget, melynek feladata a saríja bevezetése a „felszabadított városokban és falvakban.”⁶

A Harakat al-Shabaab al-Mujahideen vezető személyei:

Abd al-Rahman Sirah sejk – Shabelle tartomány kormányzója.

1 <http://www.scribd.com/doc/24511325/Radical-Islam-in-East-Africa-2009> (letöltés ideje: 2010.01. 13)

2 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 47. o.

3 <http://www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R--2609.pdf> (letöltés ideje: 2010.01.25)

4 http://www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

5 <http://www.meforum.org/2486/somalia-al-shabaab-strategic-challenge> (letöltés ideje: 2010. 01.19)

6 http://www.landinfo.no/asset/1060/1/1060_1.pdf (letöltés ideje: 2010.02.01)

Abdighani Muhammad sejk – al-Shabaab kismayoi szóvivője.

Abdirahman Abdi Shakur “Hudeyfi” sejk – al-Shabaab vezető tanácsának tagja.

Abdirahman Hassan Hussein sejk – Közép-Shabelle régió kormányzója.

Abdirahman Muhammad Ali “Filow” – al-Shabaab parancsnok az alsó és közép-Juba régiókban.

Abdirahman Siro sejk – Alsó-Shabelle régió kormányzója. Puntföldről származik, állítólag gyerekkatonák toborzásában és kiképzésében vesz részt.

Abdulfatah Abdullahi Gutale – a 2008. októberi hargeysai bombamerénylet szervezője, egy ideig Minneapolisban élt.

Qadi Abdullah Ahmad Muhammad – Shabelle tartomány főbírója.

Shaykh Abdullahi Mu’alim Ali „Abu Utayba” – Mogadishu biztonsági főnöke.

Abdullahi Uthman Jibril – katonai parancsnok délnyugat Gedo régióban, aki kémkedéssel vádolta a nemzetközi segélyszervezeteket, és kiparancsolta őket Gedoból.

Abu Mansur al-Amriki – katonai parancsnok Dél-Szomáliában. Világos bőrű személy, az angolt amerikai kiejtéssel beszéli, egyes vélemények szerint az amerikai fegyveres erők veteránja.

Abu Salim – katonai parancsnok.

Ahmad Abdi Godane “Abu Zubayr” sejk (alias Ahmad Abdi Aw Muhammad; alias Mukhtar Abu Zubayr sejk) – az al-Shabaab mozgalom emírje (parancsnoka). Lehet, hogy korábban Afganisztánban kapott kiképzést más al-Shabaab alapítókkal együtt.

Szülőföldjén, Szomáliaföldön 2006-ban távollétében terrorizmussal és fegyveres bűntényekkel vádolták, és 20 év börtönrre ítélték.

Ahmad Muhammad Salad “al-Sudani” – a Hizb al-Islam korábbi vezetője a Gedo régióban, csapataival 2009. augusztusban csatlakozott al-Shabaabhoz.

Ali Mahmud Raage sejk (Ali Dheere sejk); al-Shabaab szóvivője, aki 2009. május 21-én átvette

Mukhtar Robow “Abu Mansur” sejk helyét. Korábban al-Shabaab vezetője volt a Hiraan régióban, tekintélyes vallási vezető, a saríja híve.

Ali Muhammad Husayn sejk – Banadiir régió Al-Shabaab kormányzója (a régióban van Mogadishu, a főváros). Klán: Hawiye/Hawadle

Barre Muhammad Farah – al-Shabaab parancsnok a Gedo régióban.

Farah Muhammad “Abu Shureym” sejk – al-Shabaab parancsnok Bardera régió, Gedo körzet. Részt vett az Ahlu Sunna wa’l-Jama’a elleni kemény harcokban a Gedo régióban 2009 tavaszán.

Fu’ad Muhammad Qalaf sejk (alias Fu’ad Abu Abdirahman, alias Abu Abdirahman al-Sokari, alias Fu’ad Muhammad Shangole) – al-Shabaab magas rangú tagja, katonai parancsnok Mogadishuban. Svéd állampolgár, és egy mecset imámja volt 1999-2004 között. 2004-ben az ICU művelődésügyi minisztere lett. 2006-ban az etiópiai invázió alatt Mekkába menekült. A súlyos büntetések (csonkítás, megkövezés) híve - az iszlám törvények megsértéséért. Korábban több száz harcos parancsnoka volt Mogadishutól délre, Merca és Brava kikötővárosokban.

Hajir tábornok – rejtélyes pakisztáni tiszt. Szomália elnöke szerint a szomáli diaszpórából az al-Shabaabhoz csatlakozókat felügyeli.

Harun Hussein Ibrahim – al-Shabaab vezetője a Gedo régióban.

Hassan Abd al-Rahman sejk – Shabelle tartomány biztonsági főnöke.

Hassan Deerow – al-Shabaab katonai parancsnoka Baidoaában.

Hassan Jibril Jama – katonai parancsnok Gedo régióban, a szomáli-kenyai határ mentén.

Hassan Muhammad Abu Ayman sejk – Al-Shabaab katonai parancsnok a Bay és Bakool régiókban.

Hassan Yakub Ali sejk – a kismayoi al-Shabaab önkormányzat információs főnöke.

Ibrahim Haji Jama “al-Afghani” sejk (alias Shaykh Abu-Bakr al-Zayla’i) – katonai parancsnok a Szomáliföld-Puntföld-Etiópia határvidéken. Al-Afghani állítólag Kasmírban és Afganisztánban harcolt, mielőtt az al-Ittihaad al-Islamiban parancsnok lett. Külföldiek meggyilkolásával vádolták meg; Szomáliföldön terrorizmus miatt 2006 decemberében 25 év börtönre ítélték. Klán: isaaq/sa’ad muse.

Ibrahim al-Maqdisi sejk – a Shabelle tartományi kincstár vezetője.

Issa Osman Issa – al-Shabaab katonai parancsnok Mogadishuban. Kenyából származó szomáli (Malindiben született). Az 1998-as nairobi és a Dar-es-Salaam-i USA követségek és a 2002-es kikambalai Paradise Hotel elleni támadásokért felelős al-Qaida sejt tagja.

Khalif Adayle Abu Muhsin – katonai parancsnok. Klán: hawiye/habr gidir.

Mukhtar Abdi Moussa sejk – az al-Shabaab vezetőségének tagja

Mustafa Ali sejk – a Khalid bin Walid dandár korábbi parancsnoka in Kismayoban.

SZÖVETSÉG SZOMÁLIA ÚJRAFELSZABADÍTÁSÁÉRT

A Szövetség Szomália Újrafelszabadításáért (Isbahaysiga Dib-u-xoraynta Soomaaliya – Alliance for the Re-liberation of Somalia - ARS) az ICU egyik utódszervezete, mely 2007. szeptemberben alakult azzal a céllal, hogy koordinálja az etiópiai megszállással szembeni politikai ellenállást.⁷ A mozgalom kettészakadt a djibouti béketárgyalásokon történő részvétel fölötti vita miatt. Az ARS Asmara (vezetője Hassan Dahir Aweys sejk) elutasította a békemegállapodást, az ARS Djibouti (vezetője Sharif Shaykh Ahmad sejk) viszont elfogadta azt.⁸

Az ARS jelentősége csökkent, mióta az ARS Djibouti csatlakozott az Ideiglenes Szövetségi Kormányhoz (Szomália jelenlegi elnöke az ARS Djibouti vezetője, Sharif Shaykh Ahmad). Az ARS Asmara nagyrészt beolvadt a Hizb ul-Islam koalícióba.

Az ARS vezető személyei

Hassan Dahir Aweys sejk – az ARS-Asmara és a Hizb ul-Islam vezetője. A szalafizmus híve, egy időben az al-Ittihaad al-Islamiya vezetője volt. Ezredes volt a szomáli hadseregben, és Si’ad Barre diktatúrája idején, 1986-ban halálra ítélték, de a nemzetközi iszlám vezetők közbenjárására megmenekült. Elutasítja a békefolyamatot és az Ideiglenes Szövetségi Kormányt, de 2009 szeptemberében titokban tárgyalásokat folytatott Sharif Shaykh Ahmaddal. Klán: hawiye/habr gidir/ayr.

Hussein Muhammad Farah “Aideed” – tizedesként szolgált az USA tengerészgyalogságnál, majd 1996-ban átvette apja (Aideed tábornok) helyét, mint a habr gidir klán vezetője. Egy ideig miniszterelnök-helyettes volt az Átmeneti Szövetségi Kormányban. Elkötetett több politikai ballépést, majd lemondott a kormányban betöltött tisztségéről, csatlakozott az ARS-Asmara koalícióhoz, és az etiópiai jelenlét ellenzője lett. Klán: hawiye/habr gidir.

Jama Muhammad Qalib tábornok – az ARS-Asmara első elnökhelyettese.

7 http://www.diiis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf (letöltés ideje: 2010. 02. 11)

8 <http://www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R--2609.pdf> (letöltés ideje: 2010.01.25)

Sharif Hassan Shaykh Adan sejk – az Ideiglenes Szövetségi Kormány pénzügyminisztere. A parlament házelnöke volt, de 2007. januárban leváltották, mert kiállt az ICU mellett. Klán: rahanweyn/asharaf.

Umar Hashi Adan ezredes – belbiztonsági államtitkár és az ARS Biztonsági Bizottságának elnöke. Korábban Mogadishu polgármestere volt és több tartomány kormányzója. Klán: hawiye.

Zakaria Mahmoud Haji Abdi sejk – az ARS alelnöke, korábban a Szomáli Értelmiségi Fórum vezető tagja. Szolgált információs miniszterként és felsőoktatási miniszterként, és egy ideig az ARS ideiglenes elnöke volt.

AL-ITTIHAD AL-ISLAMI – ISZLÁM UNIÓ (AIAI)

1980-ban alapított neo-szalafista szervezet volt Puntföldön, melynek volt katonai és jótékonyági ága is. Az 1990-es évek közepén sorozatos támadásokat hajtott végre Etiópiában, míg az etiópiai fegyveres erők egy támadásban szét nem verték.⁹ A csoport 1997-ben feloszlott. A csoport széttűzésában részt vevő szomáli erőket Abdullahi Yusuf Ahmad ezredes vezette, a TGF későbbi elnöke.¹⁰ Hassan Dahir Aweys sejk, a mozgalom korábbi vezetője szerint az al-IttiHAD nem aktív, de Etiópiát aggasztja Aweys vezető szerepe az ICU/ARS-ben, és tartanak az AIAI feléledésétől.¹¹ Zenawi Meles etiópiai miniszterelnök szerint „minden mozgalom, melyben ez a szervezet vezető szerephez jut, fenyegetést jelent hazánkra.”

AL-QAEDA

Néhány al-Qaeda ügynök jelenléte volt az egyik tényező, ami az Egyesült Államokat arra késztette, hogy katonai műveleteket hajtson végre Szomáliában, és 2006-ban segítséget nyújtson a kormánynak, de az al-Qaeda jelenléte nagyon korlátozott.¹²

Az al-Shabaab hűséget fogadott ugyan Oszama bin Ladennek és az al-Qaedának, de nincsenek arra utaló jelek, hogy al-Qaeda káderek irányító szerepet töltenének be Szomáliában.¹³ Az al-Qaeda támogatása mindeddig elsősorban szóbeli és erkölcsi volt; Dr. Ayman al-Zarqawi és Abu Yahya al-Libi felajánlották támogatásukat és tanácsaikat az al-Shabaabnak. Oszama bin Laden 2009. március 19-i üzenetében pedig felhívta a szomáli népet, hogy üzzék el Sharif Shaykh Ahmad sejk „hitehagyó kormányát,” egyben az al-Shabaabot az iszlám világ délnyugati részének első védelmi vonalaként említette.

Az Egyesült Államok azzal vádolja Szomália iszlámistáit, hogy az 1998-as nairobi és Dar-es-Salaam-i, a 2002-es mombasai al-Qaeda bombatámadások három gyanúsítottjának menedéket nyújtanak.¹⁴ A gyanúsítottak nem szomálik: Abu Taha al-Sudani szudáni, Salah Ali Salah kenyai, Fazul Abdullah Muhammad pedig comoroi. Mivel az USA külügyminisztériuma a hadurak segítségével nem tudta elérni a gyanúsítottak kiadását, kénytelen volt az ICU-hoz

9 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 53-56. o.

10 <http://www.scribd.com/doc/24511325/Radical-Islam-in-East-Africa-2009> (letöltés ideje: 2010.01.13)

11 <http://www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R--2609.pdf> (letöltés ideje: 2010.01.25)

12 Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, 66-69. o.

13 Shaul Shay: Somalia between jihad and restoration, 104-105. o.

14 <http://www.scribd.com/doc/20967270/POLITICAL-ISLAM-IN-SOMALIA> (letöltés ideje: 2010.01.15)

fordulni. Nem meglepő módon az ICU semmit sem akart tudni a három személyről, al-Hassan Dahir Aweys sejk szerint ez az amerikai állítások „képzeteének szüleményei.”

HIZB UL-ISLAM (ISZLÁM PÁRT)¹⁵

Hassan al-Mahdi, a Hizb ul-Islam szóvivője szerint a harcias iszlámista csoportokat ösz-szefogó csoportot-szervezetet hoztak létre Sharif Shaykh Ahmad sejk részvételével a djibouti béketárgyalásokban, a somáli elnök „szekuláris, nyugat-párti államot” akar teremteni Szomáliában.

A front tagszervezetei: ARS-Asmara, Jabhat al-Islamiya, Mu’askar Ras Kamboni és Mu’askar Anole. Az al-Shabaabbal ellentétben a Hizb ul-Islam helyeselte az országgyűlés 2009. áprilisi döntését, hogy bevezetik a saríja törvényeket.

A Hizb ul-Islam kiképző táborokat hozott létre, és a milíciák katonáinak három hónapos kiképzést ajánlott iszlám hit, fegyverkezelés és harcászat tárgyakban, hogy azok a Hizb ul-Islam jól képzett tagjaiként képesek legyenek a saríja bevezetésére és a biztonság megteremtésére.

A Hizb ul-Islam vezetői:

Abdiqadir Gaygay – népszerű mogadishui parancsnok.

Ali Yassin Muhammad “Baynax” – Svédországban élő somáli iszlámista. 2008-ban Svédországban vád alá helyezték az al-Shabaab finanszírozása miatt, de az ügyészség nem vitte bíróság elé az ügyet, és néhány hónappal később szabadon engedték. Ezután (2009-ben) Szomáliába utazott, és részt vett a Hizb ul-Islam megalapításában, majd visszatért Svédországba.

Da’ud Muhammad Abtidon sejk – a Hizb ul-Islam Muhammad Hassan “Amey” frakciójának szóvivője.

Farhan Iil Moge – a Hizb ul-Islam szóvivője a Gedo régióban; korábban a Jabhat al-Islamiya tagja volt.

Mu’allim Hashi Muhammad Farah – a Hizb ul-Islam vezetője a Banaadir régióban.

Hassan Mahdi sejk – az ARS-Asmara tagja, a Hizb ul-Islam szóvivője.

Ma’alin Hashi Muhammad Farah – Hizb ul-Islam parancsnok Mogadishuban és a Banaadir régióban.

Muhammad Hassan “Amey” sejk – a Hizb ul-Islam egy frakciójának vezetője, amely elutasítja dr. Umar Iman Abubakr keményvonalas magatartását. Amey támogatta a TFG 2009. áprilisi döntését a saríja bevezetéséről.

Muse Abdi Arale sejk – a Hizb ul-Islam szóvivője és védelmi minisztere. 2009. augusztusban kijelentette, hogy mind az etiópiai, mind az AMISOM erők iszlámellenesek.

Dr. Umar Iman Abubakr – a Hizb ul-Islam elnöke és az ARS-Asmara magas rangú tagja, Sharif Shaykh Ahmad sejk ellenfele. Az ICU Shura Tanács helyettes vezetője volt. Helyeselte a TFG döntését a saríja bevezetéséről, bár szövetségesei az al-Shabaabban elutasították a döntést, mert képmutatónak tartották azt. 2009 márciusában leváltották, és a mozgalom Muhammad Hassan Ahmadot választotta vezetőnek.

---

15 http://www.landinfo.no/asset/1060/1/1060_1.pdf (letöltés ideje: 2010.02.01)

ISZLÁM FRONT

A Jabhat al-Islamiya (Islamic Front) konzervatív vallási csoport, mely ellenez minden idegen katonai jelenlétet. 2007. decemberben hozták létre. Központja Mogadishu, de állítólag más régiókban is vannak kisebb szervezetei.¹⁶

A Jabhat al-Islamiya vezetői:

Abdi Muhammad Nur sejk,

Muhammad Ibrahim Hayle sejk.

MU'ASKAR RAS KAMBONI

Dél-szomáliai felkelő csoport. A Mu'askar Ras Kamboni összefogott az al-Shabaabbal, hogy kiszorítsák a TFG-t Kismayoból, a déli kikötővárosból, de a két csoport között nézeteltérések alakultak ki. A Ras Kamboni szerint a két csoport közötti megegyezés értelmében elérkezett az ideje, hogy az al-Shabaab átadja Kismayo kormányzását. Az al-Shabaab ezt megtagadta. A Mu'askar Ras Kamboni 2009. januárban csatlakozott a Hizb al-Islam szövetséghez.

A Mu'askar Ras Kamboni vezetői:

Ahmad Madobe – Mu'askar Ras Kamboni parancsnok, állítólag klán-alapú konfliktusban áll al-Shabaab elemekkel a kismayoi adminisztrációban történő részvétel miatt.

Ali Barre – a Mu'askar Ras Kamboni szövívője.

MU'ASKAR ANOLE¹⁷

Ez egy, a közelmúltban létrehozott dél-szomáliai klán mozgalom, mely szoros kapcsolatot tart fenn mind az al-Shabaabbal, mind a Mu'askar Ras Kambonival, de ez nem akadályozta meg a Mu'askar Anole-t, hogy 2009. áprilisban Kismayótól nyugatra harcoljon a Ras Kamboni ellen. A Mu'askar Anole vezetője Mukhtar Ali Abu Aisha.

HADURAK

Abdi Hassan Awale "Abdi Qaybdiid" tábornok – korábban belügyminiszter, parancsnok volt Farah Aideed milíciájában, amikor az az amerikai csapatokkal harcolt 1993 októberében. Korábban a Banadir régióban rendőrfőnök volt. 2005-ben, mikor Svédországban egy konferencián vett részt, háborús bűnök vádjával letartóztatták, de bizonyíték hiányában szabadon engedték. Együttműködött az etiópiaiakkal. Klán: hawiye/habr gidir/sa'ad.

Abdirahman Ahmad Darman – gazdag üzletember, hadúr és a hawiye klán vezetője, nem ismeri el a TFG elnökét, mióta 1993-ban egy 5,000 fős támogató csoport kikiáltotta a „Szomáliai Köztársaság elnökének.” 2003-ban tért vissza Szomáliába, az ENSZ hamisítással vádolja.

Abukar Omar Adam – hadúr és üzletember, ellenőrzése alatt tartja Mogadishu kikötőjét.

Hassan Abdullah Hirsi al-Turki sejk – független iszlámista hadúr az al-Shabaabhoz közeli kapcsolatokkal. Az USA körözött terroristáinak listáján van, az al-Ittihad al-Islami korábbi vezetője. Erősítést küldött Mogadishuba az al-Shabaabnak 2008 nyarán, mikor az súlyos veszteségeket szenvedett.

16 Anthony Vinci: Armed groups and the balance of power: the international relations of terrorists, 60. o.

17 http://www.landinfo.no/asset/1060/1/1060_1.pdf (letöltés ideje: 2010.02.01)

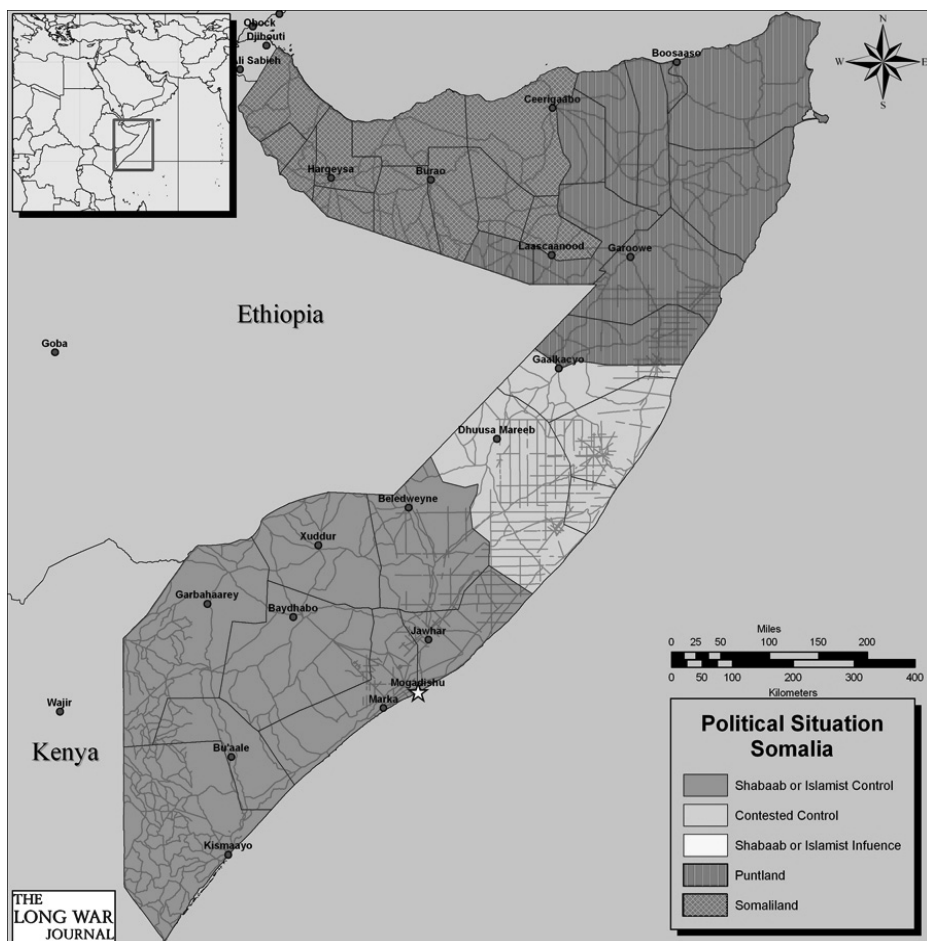
Hussein Irfo – Yusuf Muhammad Si’ad “Indha Adde” egyik alvezére. Az Alsó-Shabelle régióban vezeti az al-Shabaab elleni harcot.

Shaykh Yusuf Muhammad Si’ad “Indha Adde” tábornok (“Fehér Szemű”) – iszlámista hadúr, korábbi ICU parancsnok Mogadishuban. Az ICU tagjaként 2006. decemberben felszólította a világ dzsihádistáit, hogy „szent háborújukat Szomáliában folytassák.” Az etiópiai támadás idején eltűnt, 2007 októberében jelent meg ismét, mint az ARS-Asmara védelmi minisztere. Később a Hizb ul-Islam fontos frakció-vezetője lett. Csapatai állítólag más iszlámisták (valószínűleg az ARS-Djibouti) ellen harcoltak 2008. novemberben. 2009. májusban az al-Shabaab és egy másik Hizb al-Islam frakció ellen harcolt.

2009. májusban csatlakozott a TFG-hez, védelmi miniszter lett Sharif Shaykh Ahmad sejk kormányában. Klán: hawiye/haabr gadir/ayr.

SZOMÁLIA, 2010. JANUÁR

Szomáliában a politikai és biztonsági helyzet nagyon gyorsan – ha nem is egyik napról a másikra, de egyik hétről a másikra biztosan – változhat. Jelen tanulmány lezárása idején (2010.01.25.) az Átmeneti Szövetségi Kormány hatalma nagyon korlátozott területen, mindössze Mogadishu néhány négyzetkilométerén érvényesül. A kormány olyan gyenge, hogy e kis területet is csak a 4,000 ugandai és burundi „békefenntartó” katona segítségével képes megtartani. Fegyveres erejét néhány ezer gyengén kiképzett katona, valamint a szövetséges klán-milíciák jelentik. A TFG egyetlen előnye a többi fegyveres szervezettel szemben, hogy egy szuverén állam elismert kormányaként nemzetközi legitimitást és támogatást élvez – de ennek Szomália eddig kevés hasznát látta. A legnagyobb fegyveres erő (és következésképp a legnagyobb politikai erő is) a három politikai-katonai szövetség: a szalafista Harakat al-Shabaab Mujahideen, az ugyancsak szalafista Hizb ul-Islam és a szufi Ahlu Sunna Wal-Jama'a kezében van.

Forrás: <http://www.911familiesforamerica.org/pirates/Somaliaredmap02022009.jpg>

A három mozgalom közül jelenleg a legerősebb a Harakat al-Shabaab Mujahideen, amely uralja Dél-Szomáliát. A mozgalom többször hangoztatott célja, hogy a gyarmati korszakból örökölt határokat eltörli, megvalósítja Szomáliföld függetlenségét és Puntföld autonómiáját, és valamennyi szomálit egyesíti egy olyan fundamentalista iszlám államban, mely a saríja előírásait követi.¹ Ez utóbbi célját az uralma alatti területeken már nagyrészt megvalósította - puritán, szalafista rend uralkodik, és saríja bíróságok működnek, melyek brutálisan kegyetlen büntetéseket szabnak ki (nyilvános csonkítás és kivégzések, megkövezés). Valószínűleg azonban problémákat okoz a jövőben az al-Shabaabnak az, hogy a szalafista irányzat idegen a szomáli társadalomtól.

Közép-Szomáliában, a Hiiraan és Galgadud régiókban az al-Shabaab folyamatos harcokat vív az Ahlu Sunna Wal-Jama'a szervezet milíciája ellen. E harcokban taktikai szövetségese a Hizb ul-Islam – ugyanakkor a két szalafista szervezet Dél-Szomáliában keményen rivalizál egymással. A szalafista szervezetek elleni harchoz Ahlu Sunna Wal-Jama'a Szomáliföldtől és Puntföldtől kért támogatást, mondván, hogy ha az al-Shabaab elfoglalja Galgadud régiót, a következő állomás a Mudug régió lesz, ahonnan támadni fogják mind Szomáliföldet, mind Puntföldet.

Akár sikerrel jár az al-Shabaab a közeljövőben, akár nem, a nemzetközi dzsihád egyik célját már megvalósította. Létrehozott egy jókora földrajzi területet, ahol - mint korábban Afganisztánban - a dzsihád csoportjai szabadon működhetnek, és amely más országok elleni támadások biztos támaszpontjaként szolgálhat. E problémát egy szalafista Nagy-Szomáli Emirátus megvalósítása nagyságrendekkel növelné.²

Al-Shabaab irredenta céljai nem kerültek el a szomszédos államok kormányainak figyelmét. Szomáliák élnek Etiópiában, Kenyában, Djiboutiban – egy államban történő egyesítésük valamennyi szomszéd államot jelentős területektől fosztaná meg. Mindhárom szomszéd állam segít a TFG erőinek kiképzésében, amely a közelmúltban egy jelentős fegyverszállítmányt is kapott, melyben a hírek szerint harckocsik is voltak. Ha ez a hír igaz – és ha a TFG képes a harckocsikba kiképzett személyzetet ültetni, képes azokat karbantartani és szervezett alakulatként bevetni – akkor jókora eszkalációt várhatunk a szomáli konfliktusban: eddig a harcokat kézfegyverekkel, kézi rakétavetőkkel, közepes aknavetőkkel és hátrasiklás nélküli lövegekkel vívták (a platón nehéz géppuskát hordozó kis teherautó - a „technical”- nagy tűzerő képviselő harcjármű), a harckocsik megjelenése viszont nagyságrendi ugrást jelentene.

Etiópia 2010. január elején ismét csapatokat küldött Hiraanba, Beledweye (Mogadishutól 300 km) városa közelében katonai bázist létesített, és ellenőrző pontokat állított föl. Az al-Shabaab-Hizb ul-Islam koalíció 2010. januárban elfoglalta Beledweyet az Ahlu Sunna Wal-Jama'a-tól.

---

1 <http://www.scribd.com/doc/20967270/POLITICAL-ISLAM-IN-SOMALIA> (letöltés ideje: 2010.01.15)

2 <http://www.somalivision.com/www1/?p=64> (letöltés ideje: 2010.01.17)

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Akbar S. Ahmed, David M. Hart: Islam in tribal societies: from the Atlas to the Indus, Routledge, 1984, 343 oldal, ISBN: 9780710093202
2. Andrzejewski, W.; S. Strelcyn, J. Tubiana: „Somalia - the Writing of Somali,” UNESCO, Párizs, 1966. és Abdullahi, Mohamed Diriye (2001): *Culture and Customs of Somalia*, 224 p. ISBN 0-313-31333-4 Greenwood Press, Westport, CT pp. 71-74.
3. Andvig, Jens Chr.; Sudharshan Canagarajah, Anne Kielland: „Issues in Child Labor in Africa,” World Bank, Africa Region Human Development Working Paper Series, 2001. http://www.childtrafficking.com/Docs/andvig_canadaraja_kielland_.pdf
4. Angel Rabasa: Radical Islam in East Africa, Rand Corporation, 2009, 91 oldal, ISBN: 9780833045195
5. Angus Konstam: Piracy: The Complete History, *General Military Series*, Osprey Publishing, 2008, 336 oldal, ISBN: 9781846032400.
6. Axmann Ágnes: Fertőző és trópusi betegségek Alexandra, Pécs, 2002., 331-334.p.
7. Besenyő János, Kis Álmos Péter: Kelet-Afrika tengeri farkasai - A szomáliai kalózkodás fénykora – Afrika Tanulmányok, (IDResearch Kutatási és Képzési Kft), 2009, III. évfolyam, 3-4. szám, 46-58. oldal
8. Besenyő János: Szomália – lejár a kalózkodás ideje? (megjelent a Honvédelmi Minisztérium honlapján) http://www.hm.gov.hu/hirek/kulfoldi_hirek/szomalia_lejart_a_kalozok_ideje (letöltés ideje: 2009. 10.03.)
9. Brown, Fraser: „Tragedy in Somalia: Clans, Colonizers, Superpowers and the Cult of Personality,” *Origins*, Ohio State University, 1993. május, www.ehistory.osu.edu/.../origins%20-%20may%201993%20-%20somalia.pdf
10. Captain Peter Corbett MNI MRIN: A Modern Plague of Pirates, Captain Peter Corbett, 80 oldal, ISBN: 9780956210708
11. Cassanelli, Lee; Farah Sheikh Abdikadir: „Somalia: Education in Transition,” *Bildhaan - an International Journal of Somali Studies*, Macalester College, St. Paul, MN, 2008.
12. Compagnon, D: „Somali armed movement: The Interplay of Political Entrepreneurship and Clan-based Factions,” in C Clapham (ed), *African guerrillas*, James Currey, Oxford, 1998.
13. Cornwell, Richard: „Somalia: Fourteenth time lucky?” 87. alkalmi tanulmány, 2004. április, Institute for Security Studies, Pretoria
14. Cummings, William K.; Leslye Rost van Tonningen, Lilly Omondi, Erica Krug, Eunice Ndegwa: „Somalia Education Sector Assessment: With special attention to Northwest Zone,” US Agency for International Development, Washington DC, 2003. május
15. Dagne, Ted: „Africa and the War on Terrorism,” Congressional Research Service, Washington DC 2002.01.17. 25 p.
16. Federal Research Division: Somalia a Country Study, Kessinger Publishing, 2004, 268 oldal, ISBN: 9781419147999
17. Gilpin, Raymond: „Counting the Costs of Somali Piracy,” Center for Sustainable Economies, United States Institute of Peace, Washington DC/ http://www.usip.org/files/resources/1_0.pdf (letöltés ideje: 2009.10.01.)
18. Gundel, Joakim: Clans in Somalia, Report on a Lecture by Joakim Gundel, COI Workshop, Österreichisches Rotes Kreuz, Bécs, 2009.05.15.

19. Hassan Ali Jama: Who cares about Somalia: Hassan's ordeal; reflections on a nation's future, Verlag Hans Schiler, 2005, 151 oldal, ISBN: 9783899300758
20. Hoehne. Markus V.: „Puntland and Somaliland Clashing in Northern Somalia: Who Cuts the Gordian Knot?” *Crisis in the Horn of Africa*, Social Science Research Council, New York, 2007.11.07. <http://hornofafrica.ssrc.org/Hoehne/>
21. Holzer, Georg-Sebastian: „Political Islam in Somalia: A Fertile Ground for Radical Islamic Groups?” *Geopolitics of the Middle East*, 2008.1. Róma, pp. 23-42
22. Hull, C. Bryson: „Islamic militia used new tactics to win Mogadishu,” Reuters, 2006.06.07.
23. Hull, Cecilia, Emma Svensson: „African Union Mission in Somalia (AMISOM) - Exemplifying African Union Peacekeeping Challenges,” FOI, Totalförsvarets Forskningsinstitut, Stockholm, 2008.
24. Husson, Jean-Pierre: „Corno d’Africa: la costa dei pirati,” *Armi Magazine*, Milano, 2009. augusztus, pp. 192-200;
25. Ioan M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society, Columbia University Press, 2008, 139 oldal, ISBN: 9780231700849
26. Jamil Abdalla Mubarak: An economic policy agenda for post-civil war Somalia: how to build a new economy, sustain growth, and reduce poverty, Edwin Mellen Press, 2006, 236 oldal, ISBN: 9780773458857
27. Johan Lillkung: ‘They opened fire with machine guns and rockets,’ *The Observer*. 2008. április 27. <http://www.guardian.co.uk/world/2008/apr/27/somalia>
28. Judith Gardner, Judy El-Bushra: Somalia--the untold story: the war through the eyes of Somali women, CIIR, 2004, 257 oldal, ISBN: 9780745322087
29. Kampeas, Ron: „From Marine to warlord: The strange journey of Hussein Farrah Aidid,” Associated Press, 02/11/02 http://www.boston.com/news/daily/11/somali_warlord.htm
30. Kiss Álmós Péter: „A terrorizmusról – másképpen,” *Új Honvédségi Szemle*, Budapest, 2007. szeptember, pp. 101-117
31. Kiss Álmós Péter: „Hálózatharc,” *Magyar Rendészet*, Budapest, 2007. 1-2 sz.
32. Lewis, Ioan M. (1961): *A pastoral democracy: a study of pastoralism and politics among the Northern Somali of the Horn of Africa*, ISBN 0-85255-280-7, Oxford University Press, London, p. 6. és „Traditional Governance in Somalia - South Central Somalia,” World Bank, 2005.03.28. www.info.worldbank.org/etools/docs/library/153065/southcentralsomalia.pdf
33. Lewis, Ioan M. (1994): *Blood and bone: The call of kinship in Somali society*, ISBN 0-932415-93-8, 256 p. The Red Sea Press, Lawrenceville, NJ, 1994, p 231.
34. Marchal, Roland: „Somalia: A New Front Against Terrorism,” *Crisis in the Horn of Africa*, Social Science Research Council, New York, 2007.02.05. <http://hornofafrica.ssrc.org/marchal/>
35. Marchal, Roland: „Somalia: A New Front Against Terrorism,” *Crisis in the Horn of Africa*, Social Science Research Council, New York, 2007.02.05. <http://hornofafrica.ssrc.org/marchal/>
36. Maritime Security Patrol Area (MSPA), International Shipping News, / <http://internationalshippingnews.blogspot.com/2008/10/maritime-security-patrol-area-mspa.html> (letöltés ideje: 2010.10.01.)
37. Martin N. Murphy: Small boats, weak states, dirty money: the challenge of piracy *Columbia/Hurst Series*, Columbia University Press, 2009, 539 oldal, ISBN: 9780231700764

38. McGregor, Andrew (2009): „Who's Who in the Somali Insurgency – A Reference Guide,” The Jamestown Foundation, Washington, DC
39. Metz, Helen Chapin (ed.) *Somalia: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress, 1992. <http://countrystudies.us/somalia/>
40. Middleton, Roger: „Piracy in Somalia - Threatening global trade, feeding local wars,” Chatham House Africa Programme, 2008. október, Chatham House, 10 St James's Square, London SW1Y 4LE / http://www.chathamhouse.org.uk/files/12203_1008piracysomalia.pdf (letöltés ideje: 2009.10.06.)
41. Mohamed Diriye Abdullahi: *Culture and customs of Somalia*, Greenwood Publishing Group, 2001, 198 oldal, ISBN: 9780313313332
42. Nincic, Donna: „Maritime Piracy in Africa: the Humanitarian Dimension,” *African Security Review*, 2009/3, Institute for Security Studies, Pretoria pp 3-16.
43. Powell, Benjamin; Ryan Ford; Alex Nowrasteh: „Somalia After State Collapse: Chaos or Improvement?” Working Paper Number 64, The Independent Institute, Oakland, CA 2006.11.30.
44. Powell, Benjamin; Ryan Ford; Alex Nowrasteh: „Somalia After State Collapse: Chaos or Improvement?” Working Paper Number 64, The Independent Institute, Oakland, CA 2006.11.30.
45. Richard W. Stewart: *The United States Army in Somalia*, 15.-19.p., www.ausea.org
46. Richard W. Stewart: *The United States Army in Somalia*, U.S. Army Center of Military History, Washington DC, CMH Pub 70-81-1, pp. 15.-19.p., www.ausea.org
47. Shaul Shay: *Somalia between jihad and restoration*, Transaction Publishers, 2008, 204 oldal, ISBN: 9781412807098
48. Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: *Somalia*, Marshall Cavendish, 2007, 144 oldal, ISBN: 9780761420828
49. Tareke, Gebru: *The Ethiopia-Somalia War of 1977 Revisited*,” *International Journal of African Historical Studies*, 2000/3
50. Turner, John W. (1998): *Continent Ablaze – The Insurgency Wars in Africa 1960 to the Present*, Jonathan Ball Publishers, Johannesburg, 280 p. ISBN 1-86842-046-9
51. Vinci, Anthony: *Armed groups and the balance of power: the international relations of terrorists, warlords and insurgents*, Taylor & Francis, 2009, 192 oldal, ISBN: 9780415466226
52. Vinci, Anthony: „An analysis and Comparison of Armed Groups in Somalia,” *African Security Review*, 2006/1, Institute for Security Studies, Pretoria pp 76-90.

SZERZŐ MEGJELŐLÉSE NÉLKÜLI DOKUMENTUMOK

1. „2008 Findings on the Worst Forms of Child Labor - Somalia” UNHCR, <http://www.unhcr.org/refworld/country,,USDOL,,SOM,456d621e2,4aba3ec141,0.html>
2. „Blood at the Crossroads: Making the case for a global Arms Trade Treaty” Amnesty International, 2008/09. www.amnesty.org. és „Weapons and Tactics of the Somali Insurgency,” *Terrorism Monitor*, The Jamestown Foundation, 2007.03.05.
3. „Child Labour in Africa,” Cornell University ILR School, 2005 <http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=child>
4. CIA World Factbook. 2005. <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/so.html>
5. „Conflict in Somalia: Drivers and Dynamics,” World Bank, 2005.01.

6. ENSZ Biztonsági Tanács, 1907. Határozat (2009), http://www.fas.org/programs/ssp/asmp/S_RES_1907_2009.pdf
7. ENSZ-Világbank közös jelentés „Somali Joint Needs Assessment – Infrastructure Cluster Report,”
8. <http://www.somali-jna.org/downloads/SJNAICR090906%20-%20Infrust%20Part%20I.pdf>
9. „Somali Joint Needs Assessment – Infrastructure Cluster Report,” ENSZ-Világbank közös jelentés
10. <http://www.somali-jna.org/downloads/SJNAICR090906%20-%20Infrust%20Part%20I.pdf>
11. „Somalia faces the future,” Human Rights Watch, HRW, London, April 1995
12. „Somalia’s Islamists” International Crisis Group, Africa Report N°100, 2005.12.12. <http://www.crisisgroup.org/home/getfile.cfm?id=2090&tid=3830&type=pdf&l=1>
13. „US, EA gunrunners violating UN’s Somalia arms ban,” *The East African*, Nairobi, 2008.06.02. <http://www.theeastafrican.co.ke/news/-/2558/259398/-/item/0/-/ict3xz/-/index.html> és „Somalia: Al-Shabab ’Is Buying Govt Weapons,” 2009.08.11. <http://allafrica.com/stories/200908110875.html>
14. AMISOM honlap, <http://www.africa-union.org/root/AU/AUC/Departments/PSC/AMISOM/amisom.htm>

INTERNET FORRÁSOK

www.cusnc.navy.mil/command/ctf150.html
www.diis.dk/graphics/Publications/Reports2009/DIIS_report_2009_03_Somali_conflict.pdf
www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R--2609.pdf
www.imo.org
www.landinfo.no/asset/1060/1/1060_1.pdf
www.meforum.org/2486/somalia-al-shabaab-strategic-challenge
www.navy.mil/local/CTF-151
www.peterleeson.com/Better_Off_Stateless.pdf
www.scribd.com/doc/20967270/POLITICAL-ISLAM-IN-SOMALIA
www.scribd.com/doc/24511325/Radical-Islam-in-East-Africa-2009
www.somalilandtimes.net/
www.tfgsomalia.net/English%20Language/
www.unicef.org/infobycountry/somalia_statistics.html